

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

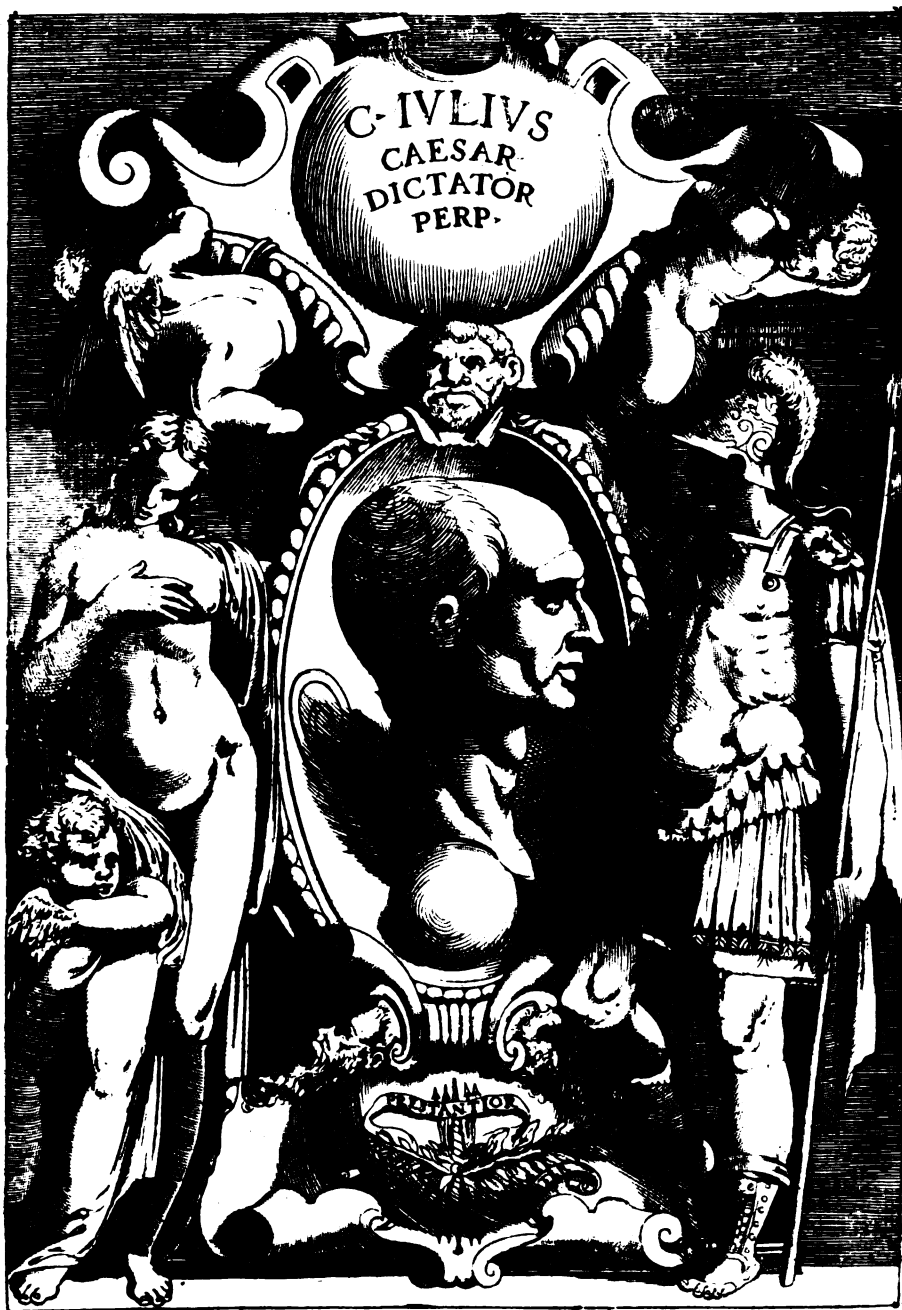
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

VILLE DE
 LYON

VILLE DE LYON
Biblioth. du Palais des Arts

VERMONT DE LAC
BIBLIOTHEQUE DES ARTS

LVDOVICO XIII.
FRANCORVM AC NAVARRÆ
REGI CHRISTIANISSIMO.

VONIAM *Divino atque
etiam humano iure, que
Cæsaris sunt, Cæsari red-
denda iuventur, cum hos
ÆNEÆ VICI Commen-
tarios suis mœndis, ex Au-
thoris mente, expurgatos,
typis commisisssem, ut ex-
petitam à doctis simul &
studiosis viris opus in integrum restituerem, nullius,
præterquam Cæsaris patrocinio mancipandum ar-
bitratus, neci muneri esse credidi Augusto tuo no-
mini illos consecrare. Et licet alto tante Maiestatis
qua præsidet culmini, nullum quod ipsi possit aqua-
ri donum reperiat, quia tamen totius orbis ter-*

â iij

rarum Regibus venerandum semper Caesaris nomen fuit, atque ab ipso praeclarè gestarum rerum grata apud eos recordatio; Rem non ingratham facturum iudicavi, si de Caesare apud Caesarem, & de rebus quae solos Caesares decent sermonem instituerem. Hoc tamen eo libentius feci, quòd in his Commentarijs dum Caesaris legerem, illius HENRICI MAGNI Divi Parentis tui, praeclara non modo facinora, sed & vitam penè ipsam, legere crederem; Vsq̃ue adeo, pari gloria, uterque apud posteros sui memoriam immortalem reliquit, ut quod ille multis ante seculis in Gallia, iste nostra aetate in eadem, aqua emulatione gloriosius gessisse videretur. Nam dum hac in Historia cernerem, quot primus ille labores superasset, quot commissis praelijs victor remansisset, qua celeritate hinc inde, ubique terrarum, populi Romani hostes superasset, qua etiam Clementia usus innumeris veniam, pluribus beneficia tribuisset, quid non modo simile, sed etiam magis arduum HENRICVM suscepisse non recordabar? quas victorias non reportasse, qua etiam Clementia non praefulsisse ex litterarum monumentis didici, atque etiam testis fui? Dicerem plura, quae non modo pudor, sed etiam dolor vetat, nisi eadem ipse tu his perlectis Commentarijs, altius animo reponenda ar-

bitreris, ut te non modo Galliarum Casarem ef-
fingas, sed earundem Augustum, ac Patriæ Pa-
rentem nobis & posteris gratum ostendas. Quia
vero tu Caesaris nostri Augustus, non adoptione, sed
legitimo consortio omnium votis, natus es, Duode-
cim primos Imperatores breui edituri, licentiam
poscimus ut tuo etiam glorioso nomini, illorum Hy-
pomnemata permittas consecrare, è quibus quid
quotuslibet præclare gesserit, tanquam è fonte Re-
gio, facile possis haurire. Si qua vero vitia in illis
deprehendas, fugienda potissimum vel ex eo solo
intelligas, quòd illi Evangelica luce destituti erra-
re potuerint, tu non debeas, qui Christianissimus,
atque cæterorum Regum merito maximus uno
ore predicaris. Sed quia virtutum quàm vitiorum
maior est in Principibus numerus, cum ista solimò-
do eorum gloria fucum offundant, quæ nihilominus
absque suspitione invidia recenseri debent, dum illo-
rum res gesta enumerantur, veniam dabit sacratis-
sima Maiestas tua primo huiusce operis Authori;
mihique qui restituendum illud curavi, si credide-
ris quosdam novos, in hoc Casare silentio potius ob-
tegendos fuisse, quàm audaci eos calamo exarare.
Illud certè grauiorum Authorum exemplo factita-
tum est, qui suasu ac iussu maximorum etiam Im-

peratorum & Regum, quacumque laude aut reprehensione digna in Antecessorum vita crediderant, vel inuiti scripsere, atque ita piato VICO, eandem tuam Maiestatem oro, ut ego in perpetuum gratanter internoscar,

**Subditorum humillimus & obsequentissimus,
IO. BAPTISTA DUVALLIVS,
linguarum Orient. Interpres.**

C. IVLI CAESARIS DICTATORIS VITÆ

E P I T O M A,

Ab Ænea Vico Parmense scripta.

IVLIVS Cæsar, gentis patriciæ, natus est Romæ, patre C. Cæsare, viro clarissimo, auo item C. Cæsare, matre vero Aurelia, spectatæ pudicitæ femina, C. Mario VI. & L. Valerio Flacco Cos. Quinctili mense, anno urbis DC LIII. is, ante annum patre amisso, annum agens XVII. Flamen Dialis, qui summus inter Flamines honor fuit, destinatus est. Affinitate cum Cinna quater
10 Consule contracta, cum eius filiam Corneliam vxorem duxisset, à Dictatore Sylla, quod affinitate Mario erat coniunctus, (amita enim Cæsaris Iulia Marij iunioris mater fuerat) dote vxoris, hereditatibus gentilicijs, ac Flaminio multatus, vrbe aufugit; posteaque in Sabinis à militibus Syllanis deprehensus, duobus se talentis, Cornelio eorum duci traditis, redemit. mox, propinquorum, ac Vestalium intercessione impetrata venia, patriæ restituitur. Prima militia, quæ fuit ei in M. Thermi Prætoris contubernio, bello Mithridatico, in Mitylenarum expugnatione ciuicam coronam accepit: deinde à Nicomede, Bi-
20 thyniæ rege, discedens, ad quem cum classe missus fuerat, à Ciliciæ piratis captus, quinquaginta talenta pro redemptione soluit. hos statim abeuntes persecutus, captos patibulo affecit: quod illis inter iocum sæpe minatus erat. Annum ætatis agens XXI. Consulibus P. Seruilio Isaurico, Ap. Claudio Pulchro, Syllæ morte audita, propero Romam reuersus, Tribunatus militum honorem, cum, qui suffragio populi mandabatur,

B

(nam & Tribuni mil. præterea erant, Rufuli dicti, quos creabant Consules) obtinuit. Quæstor Iuliam amitam, vxorémque Corneliam mortuas, laudauit: móxque duxit Pompeiam: postea vltiorem Hispaniam sortitus est. Dehinc Ædilis curulis creatus cum M. Calpurnio Bibulo, cum quo postea Consul Consule grāuiter de republica contendit, præter Comitium, ac forum, basilicásque, Capitolium etiam, porticibus ad tempus extructis, ornaui. Spectacula gladiatorum, trecenta ac viginti paria, cum plura dare S. C. inimicorum opera ad eum impediendum factó, vetaretur, venationes etiam, & varij generis ludos, pompas, atque conuiuia sumptibus immensis exhibuit. Marij subinde statuas triumphales, victorias, trophæa Iugurthina, Cimbrica, atque Teutonica, olim à Sylla disiecta, vbique auro micantia, in Capitolio restituit. Mortuo deinde Q. Cæcilio Metello Pio, Numidici filio, Pontifice maximo, in eius locum creatus est Pontifex, superatis profusissima largitione duobus potentissimis competitoribus, Q. Lutatio Catulo, principe Syllanarum partium, & P. Seruilio Isaurico, vtroque Consulari, Isaurico etiam triumphali, sub quo ipso in Cilicia militarat, cum & inter Augures cooptatus esset. Postea vrbanius Prætor factus, post præturam vltiorem Hispaniam sortitus, ibi, animaduersa Alexandri imagine, illacrymasse fertur, pertæsus ignauiam suam, quòd in ea ætate, qua iam Alexander tot gentes suo subiecerat imperio, anno scilicet ætatis xxxiii. nihil ipse memoria dignum effecisset. Pacata prouincia, & in amicitiam concordiamque adductis ciuitatibus, solita festinatione sua, non expectato successore, ante exitum anni, Romam profectus, spreto triumpho, Consulatum cum M. Bibulo Calpurnio, quem & in curuli Ædilitate collegam habuerat, obtinuit. Post Consulatum, socero L. Calpurnio Pisone, & Cn. Pompeio Magno genero, suffragantibus, imperium Galliarum cum Illyrico per quinquennium, lege à P. Vatinio Tribuno pl. lata, impetravit: quo temporis spatio matrem Aureliam amisit. Ibi maximis bellis admirabili vigilantia, consilio, virtute confectis, rursus in aliud quinquennium imperio prorogato, nouem

annis, primùm quinque, deinde decem legionibus vsus, omnem ferme Galliam, quæ à saltu Pyrenæo Alpibûsque & monte Gebenna. fluminibus Rheno & Rhodano continetur, perdomuit, atque pacauit, & in prouinciæ formam redegit: in qua octingenta vi cepit oppida, trecentos subegit populos. Contra Heluetios deinceps, atque Germanos, bellica virtute maxime omnium insignes, exercitu ducto, egregie pugnavit. Aggressus deinde Britannos, Romanis antea ignotos, tributarios fecit. Discissa interim inter Cæsarem & Pompeium, ob
 10 Iuliæ mortem, affinitate, indignatione commotus, propter iniquas in se amicôsque, paucorum, sed potentium ciuium iniurias, mira celeritate Romam exercitu ducto, ærarium per multos annos, atque adeo multa secula intactum, spoliavit, ipsum Pompeium Italia expulit, Consulem se iterum, collega P. Seruilio, Isaurici filio, Dictatorémq; fecit. In Hispanijs mox Petreium, L. Afraniû, M. Varronem, Pompeij legatos, deuicit: Massiliam cepit. Comite inde fortuna (quanquam virtuti magis, quàm fortunæ debuit) inimicitias persequens in Pharsalia Pompeium debellauit: & irrequieto victoriæ cursu profectus in Ægyptum, Ptolemæum regem, Cleopatrx fratrem, cum qua
 20 mox consuetudinem habuit, acie vicit, Cleopatramque reginam constituit. Inde celeritate summa Pharnacem, Mithridatis Magni filium, profligauit, victoriam tribus tantum verbis amicis significans, veni, vidi, vici. in quo Pompeij Magni obtreasse gloriæ creditus est, cum à se minimo negotio victas ostenderet eas gentes, quarum victoria Pompeius Magni cognomen adeptus erat. tunc tertium Consul, totidem Dictator creatur. nam in antiquis nummis ita distinguuntur numero Dictaturæ, vt Consulatus. Tres inde præstantiss. duces, Scipionem Metellum, olim à Metello Pio adoptatum, Pompeij
 30 cerum, Afranium, & Iubam, Mauritanix regem, in Libya superauit; vnoque mense quater triumphauit, de Gallia, Alexandria, Ponto, & Africa, in quo triumpho Iubam, Iubæ regis filium, qui inter clarissimos rei rusticæ scriptores postea annumeratus est, infantem admodum captiuum duxit. Hinc quartum

Consul, quarto Dictaturæ anno (Dictaturam enim perpetuam,
 itémque Consulatum per decennium acceperat) in Hispania
 Pompeij liberos periculossissima omnium pugna deuicit: quin-
 tum ac nouissimum duxit triumphum. in quo illud sciendum,
 quinque eius triumphos diuerso quēque fuisse apparatus, & in-
 strumento. Ingentia iterum tunc dedit militibus congiaria, ple-
 bi spectacula: conuiuia celebravit: epulum præbuit: gladiato-
 rium insuper, nauale certamen, ac venationes addidit. Ad
 rempublicam deinde conuersus, vetera multa correxit, noua
 instituit; ordinationem anni ad cursum Solis redegit: ciuium
 Romanorum censum egit: Senatū, bellis ciuilibus exhau-
 stum, suppleuit: patricios allegit: Prætorum Ædiliū, Qua-
 storū, minorūque magistratuum numerum ampliavit: ve-
 stium, ac victus sumptus nimios lege coercuit: auri ne quis, vel
 argenti ultra drachmas xxv. m. possideret, lege renouata, in-
 terdixit: pœnas facinorum auxit: peregrinarum mercium por-
 toria instituit. Q. Fusio Caleno, & P. Vatinius Cos. anno urb.
 dccvi. Cleopatra regio comitatu urbem ingressa: lecticarum
 vsus, item purpurearum vestium, quæ conchyliatæ diceban-
 tur, & margaritarum interdictus est ijs, quæ nec viros, nec libe-
 ros haberent, & minores essent annorum x l. v. reliquis omni-
 bus, per certos tantum dies, concessus. Medicos, ac liberalium
 artium professores, plurimas etiam vrbes iure ciuitatis donauit.
 Pictorum, sculptorum, cælatorum opera, tum gemmas, ac mar-
 garitas maximis pretijs comparauit, eadēque liberalissime do-
 nauit, vt Seruiliæ Bruti matri, quam ad senectutem dilexit,
 margaritam sexagies h-s emptam, idest scutatis, vt nunc lo-
 quimur, aureis centum octoginta millibus. Hæc etiam de ordi-
 nanda, instruenda, ampliandāque vrbe meditatus erat: Marti
 templum magnificentissime extruere: ex immensa legum co-
 pia, optimas quasque, & necessarias conferre in libros: biblio-
 thecas Græcas, & Latinas, quàm maximas posset, publicare:
 Dacos, qui se in Pontum & in Thraciam effuderant, coercere:
 mox Parthis, sæpe in Syriam finitimāsque Romani imperij pro-
 uincias irrumpentibus, cedere etiam M. Crassi, & Romana-

Drachmæ,
 siue Dena-
 ri j xxv. m.
 totidē sunt
 Iulij Ru-
 mani, siue
 Marcelli
 Veneti ar-
 gentei, qui
 ad Venetā
 monerā re-
 dacti cōfi-
 ciunt sum-
 mā scuto-
 rū 2138 lib.
 5. solidos 5.
 Nota Liuij
 verba li. 4.
 bel. Mace-
 do. Cautū
 erat quo ne
 plus auri &
 argenti fa-
 cti, quo ne
 plus signa-
 ri argēti &
 aris domi
 haberem.
 Vide Dio-
 nem lib.
 xlj.

rum legionum insolenter gloriantibus , recuperandi militaria signa , à Crasso amissa , cupiditate adductus, inferre bellum : medio expeditionis tempore Corinthiacum perfodere Isthmum : viam munire à mari supero per Apennini dorsum ad Tiberim vsque : emittere Fucinum lacum: Pontinas post hæc, Setinásque effundere paludes, vt campum aperiret, compluribúsq; mortalium millibus opem, atque subsidium afferret: Anienem ac Tiberim fluuios, ne in posterum urbem inundarent, statim ex vrbe profunda exceptos
 10 fossa, & ad Circeios vsque traductos, Terracine immittere mari. proximo etiam Romæ mari aggeris firmissimi claustra opponere, cū cæca & malefida nauibus saxa ex Hostiensis littore excisidisset, portúsque & tanta dignas nauigatione stationes extruere cogitabat, quæ tam præclara, tam vrbi Romæ, Italiæ, orbi terrarum commoda, maiora omnino, quàm quæ antea præstiterat, quæ immortalis dignissima præconio omnes iudicant, illata ei à familiarissimis amicis mors, ne perficeret, effecit. Vxores quatuor habuit, Cossutiam, diuitem admodum, prætextato desponsatam, quam, annos natus xvi. dimisit: Corneliam, Cinnæ quater Consulis filiam, ex qua Iuliam filiam suscepit, mirum in modum amauit, mortuam pro Rostris de more laudauit: Pompeiam, Q. Pompeij filiam, L. Syllæ neptem, repudiauit; quod eam adulterium cum P. Clodio in templo Bonæ Dæ commisisse suspicaretur. Calpurnia, L. Pisonis filia, ei superstes fuit. Eunoem, siue Euriem, Mauram, Bogudis, regis Mauritanæ, vxorem, dilexit, sed ardentissime Cleopatram, ex qua etiam Cæsarionem suscepit filium, quem Augustus postea, capta Ægypto, necari iussit, cū vnum oportere esse Cæsarem diceret. Ad libidinem ita pronus fuit, vt illustrioribus feminis
 30 Romanis minime pepercerit: siquidem in suis monumentis plerique tradidere, corruptas ab eo Postumiam Ser. Sulpicij, celeberrimi iurisconsulti, vxorem; Lolliam, A. Gabinij; Tertullam, M. Crassi; Muciam, Cn. Pompeij: præcipue Seruiliam, M. Bruti matrem, dilexit, eiúsque filiam Tertiam, C. Cassij, qui eum percussit, vxorem. Cibi potúsque parcissimus. Rapinarum,

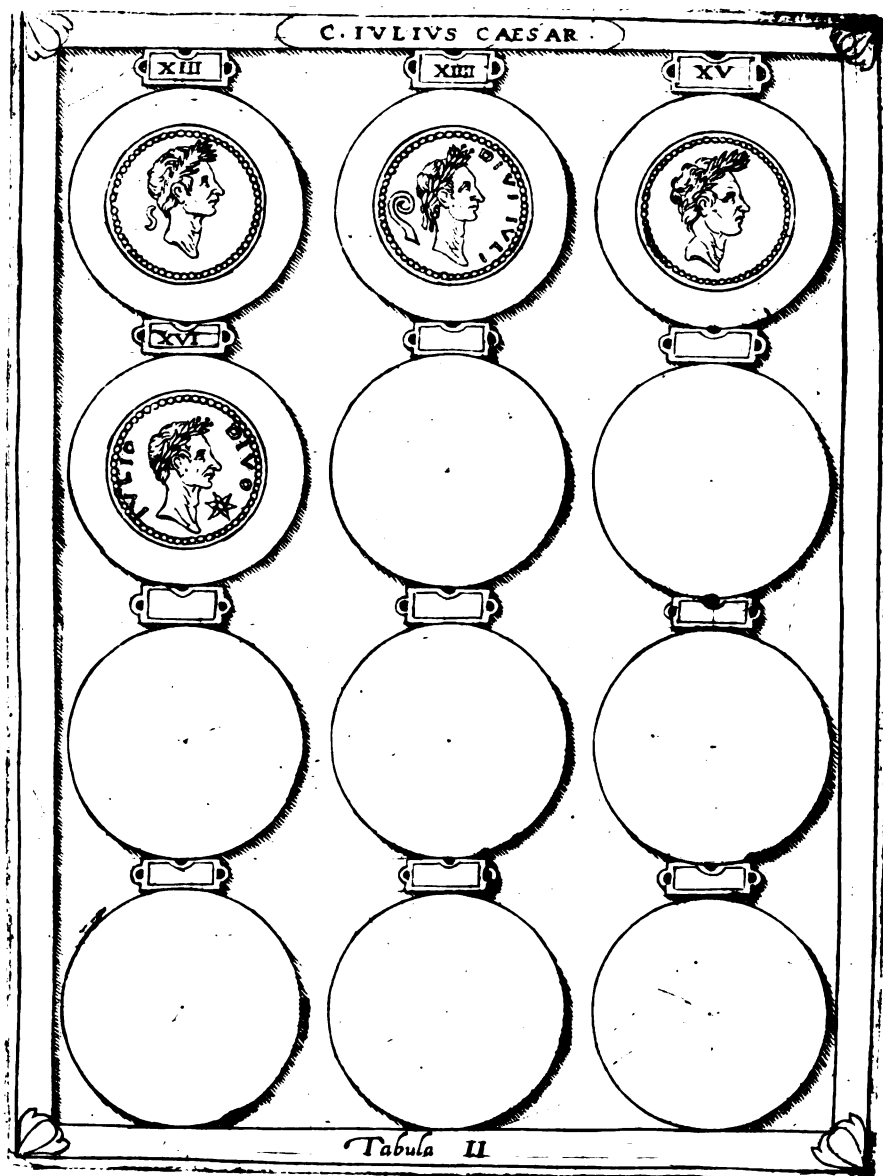
ac sacrilegiorum per prouincias, & Italiam, etiam in vrbe, infamia notatus est. Complurima scripsit, è quibus nihil ad nos peruenit, præter quasdam epistolas familiares ad Ciceronem, & belli Gallici, ac ciuilis contra Pompeium Commentaria, inter bellorum occupationes ita luculenter, & ornate conscripta, vt eum non eloquentia minus, quàm militari virtute, valuisse constet: & Cicero, princeps in eloquentia, in eo libro, quem de claris Oratoribus composuit, dubitare se ostendit, cui nam è summis oratoribus Cæsar deberet cedere. Rhodi enim ab Apollonio Molone, clarissimo dicendi magistro, vna edocti fuerant: & aliquandiu facultatem oratoriam in foro eximia ingenij fama exercuit. Fuisse traditur excelsa statura, colore candido, teretibus membris, ore paulo pleniore, nigris vegetisque oculis, vertice caluo, & ob id laurea, à Senatu decreta, libenter volato. valetudine prospera; capitis dolore vexabatur: nouissima ætate repente animo linqui, atque etiam per somnum exterreri solebat. bis comitali morbo correptus: exercitatione summa corporis, eximiaque in victu continentia liberatus est. Circa corporis curam morosior: armorum, & equitandi peritissimus, laborum patiens, cautus, audax in primis, in conficiendis rebus strenuus, in expeditionibus cunctis non tam fortunæ munere, quàm sua virtute, ac vigilantia, omnium felicissimus. Equo insigni, pedes prope humanos habente, utebatur. Prodigia contempsit, vel etiam ad lætioris euentus significationem ingeniose detorsit: vt cùm, initio belli Africani, prolapsus in terram, Teneo te, inquit, Africa, videlicet victoriarum omen non aliunde, quàm à virtute, petens. In opprimendis seditionibus militaribus seuerus, constans, moderatus, in vlciscendo lenissimus fuit, vt nihil obliuisceretur magis, quàm iniurias: in militibus incitandis vehemens, idemque comes in laboribus, & periculis: in amicos, & bene meritos facilis, indulgens, liberalis: in parentes, & proximos, atque, quod mirum videatur, inimicos etiam insigni pietate fuit: sed vna maxime ex omnibus eius virtutibus clementia enituit: victis enim Pompeij liberis in Hispania, reuersus in urbem, cunctis om-

nino, qui aduersus eum arma tulerant, ignouit: multos etiam magistratibus honestauit. quodque iniquissimum, maximéque miserandum fuit, clementia mortem ei peperit; cum percussorum duces fuerint, quibus ille victis vitam concesserat, M. Brutus, & C. Cassius, Praetores etiam ab eo creati. Atque hic tamen, diuinus plane vir, nisi tot virtutes vitijs quibusdam inquinasset, conspiratione in eum ob inuidiam gloriæ facta per sexaginta ciues, C. Cassio, & M. Bruto, Seruiliæ, eius amicæ, filio, & Decimo Bruto Albino principibus, in Pompeij Curia, 10 & ante illius statuam Idibus Martijs, spectante Senatu, ipso quinto, & M. Antonio Cos. anno urbis DCCIX. tribus & viginti vulneribus confossus est, anno ætatis suæ quinquagesimo sexto, Dictaturæ vero quinto, C. Octauio, sororis suæ Iuliæ nepote, herede relicto, & in familiam noménque adoptato. Fuerat coniuratis animus, corpus occisi in Tiberim trahere, bona publicare, acta rescindere: quæ fieri in tyrannos leges iubent. sed metu M. Antonij Consulis, & Magistræ equitum M. Æmilij Lepidi, destiterunt. Illud facinus primo neque grauer Populus tulit, neque factum lætatus est. quare Senatus de conciliatione percussorum, & Cæsarianorum censuit, 20 Cæsari mortuo diuinos honores, Antonio Consule hortante, decreuit. Funus in Campo Martio insigni pompa celebratum: rogos iuxta Iuliæ filiæ tumulum extructus: pro Rostris aurata ædes ad simulacrum templi Veneris Genetricis collocata, intra quam lectus eburneus, auro ac purpura stratus, & ad caput trophæum cum veste, in qua fuerat occisus: idque Consul Antonij astuto consilio, ut eo aspectu iram Populi aduersus Cæsaris percussores commoueret: luctu publico, summis honoribus, corpus combustum est. Columna deinde, quam mox 30 Dolabella Consul euertit, ad viginti pedum lapidis Numidici in foro erecta, sic inscripta: PARENTI PATRIÆ, ad quam diu sacrificatum, vota suscepta, nomine Cæsaris ad iusiurandum adiuncto: multa præterea ad eius honorem decreta, quæ suis locis in nostris Commentarijs exponuntur. Magnus interfecti Cæsaris Genius omnes eius parricidij participes ultor inse-

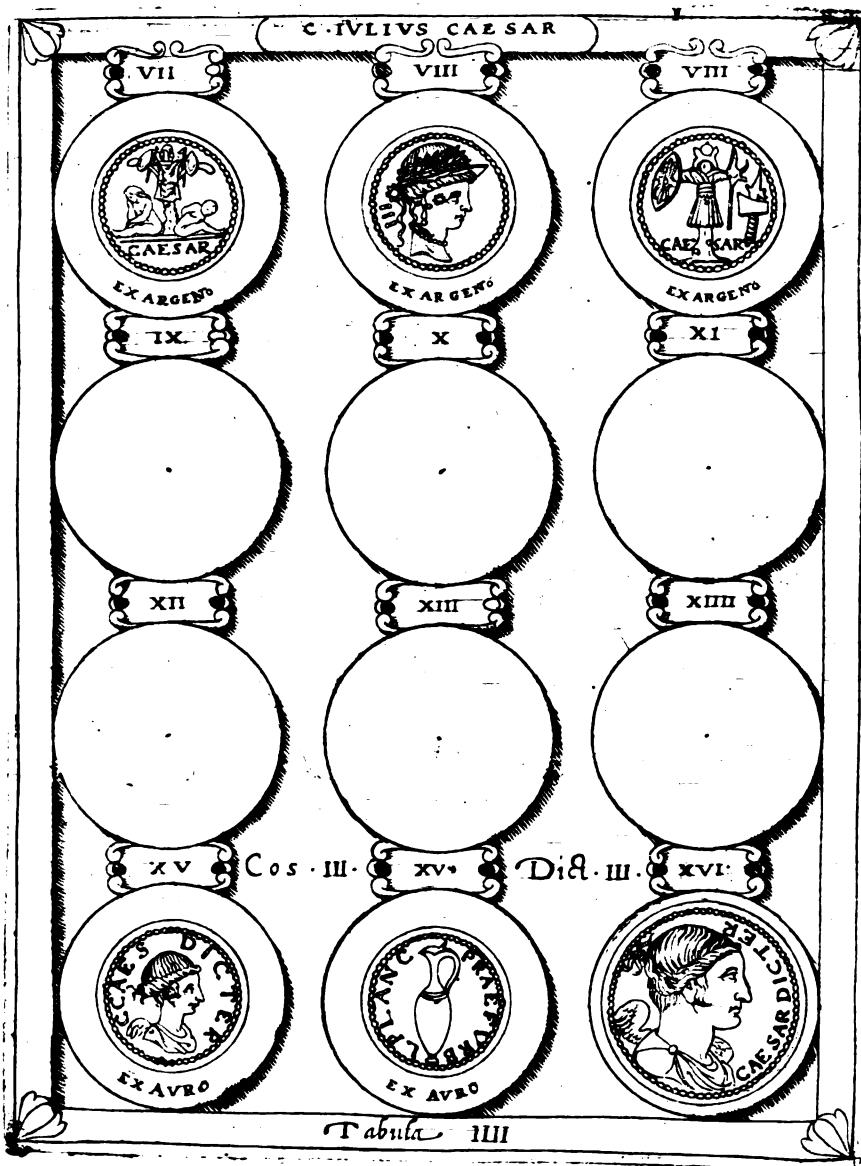

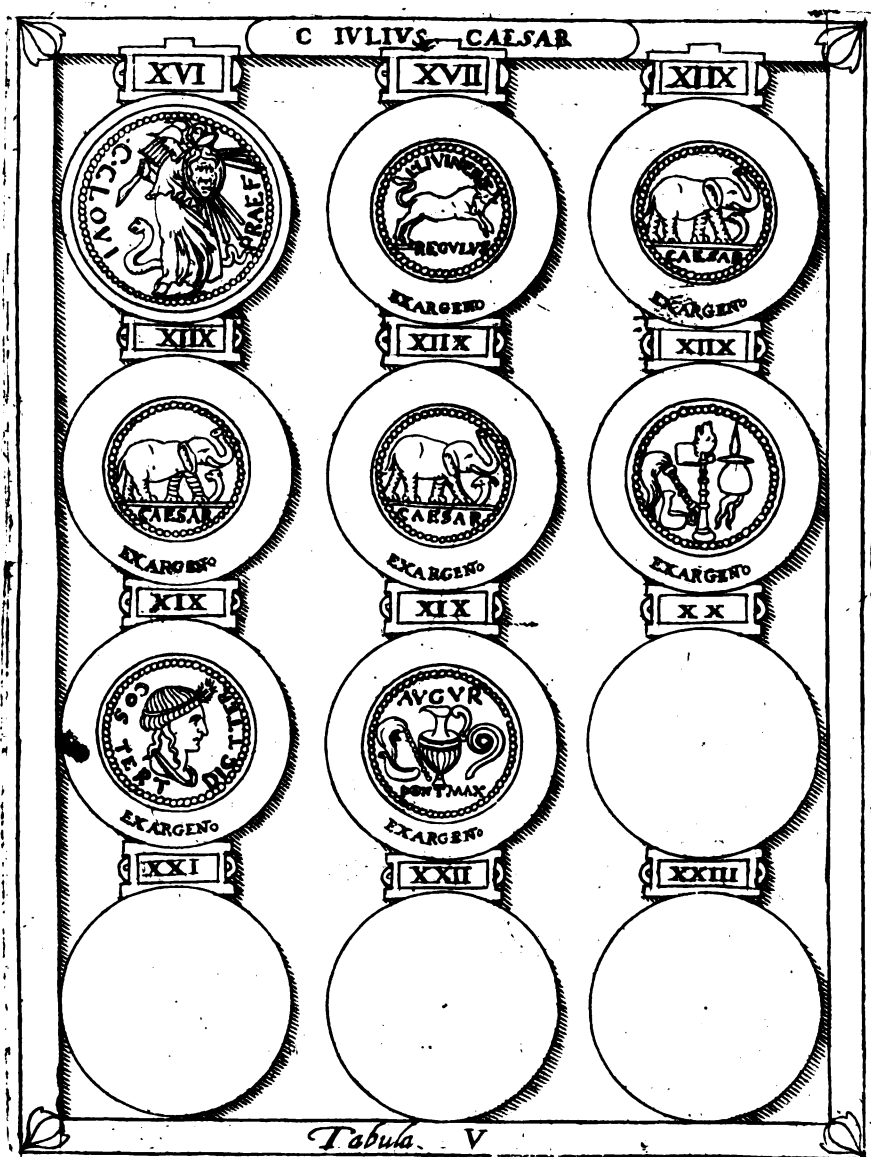
etari visus est, neque enim percussorum quisquam nisi violenta morte, interijt: & quasi semen quoddam eius sanguis, & cinis inter ciues sparsum, ea peperit bella, quæ non modo ciuibus luctuosa, verum orbi quoque terrarum vniuerso funesta, calamitosaque fuerunt. Is tamen consecutus exitus est, vt adoptatus ab eo, & in filij locum ascitus, deuictis & paternis, & suis hostibus, Romanum imperium tranquilla pace, maximèque diuturna possederit, diuinisque post obitum honoribus, æque ac pater eius, consensu omnium maximo sit affectus.

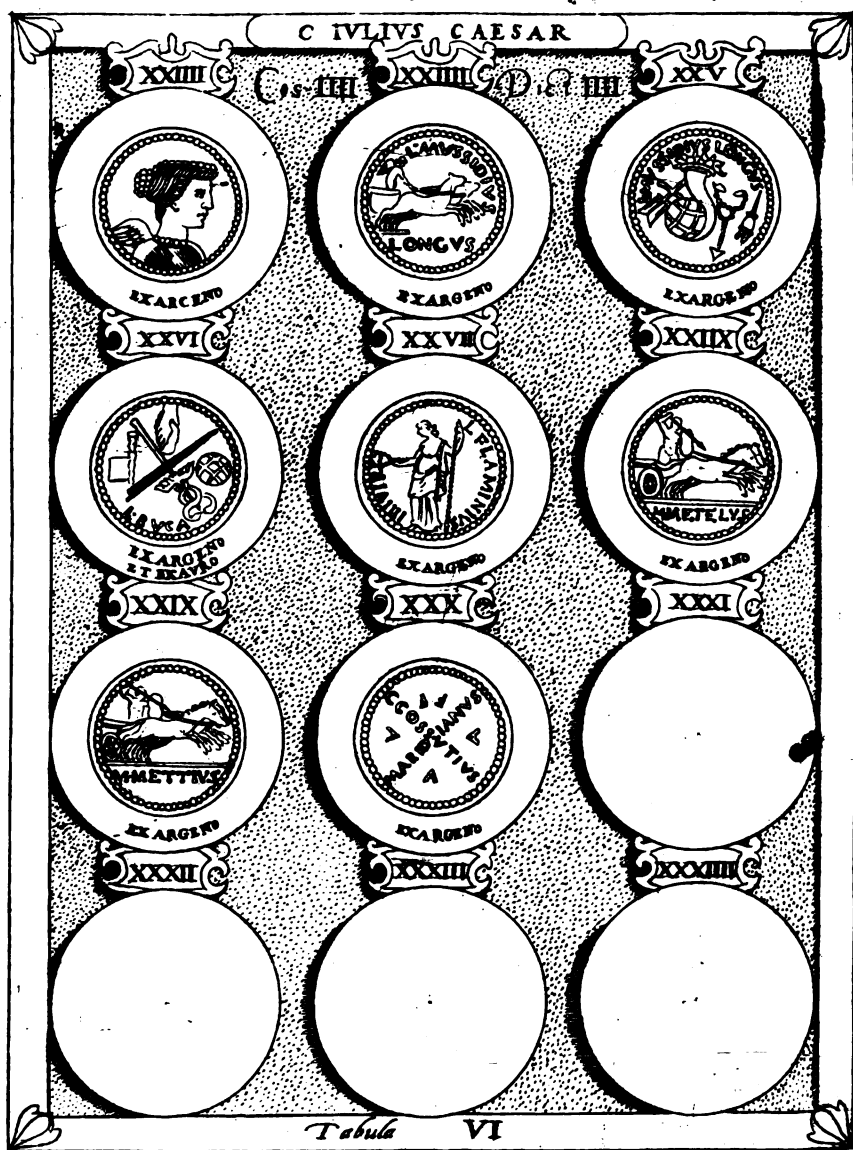

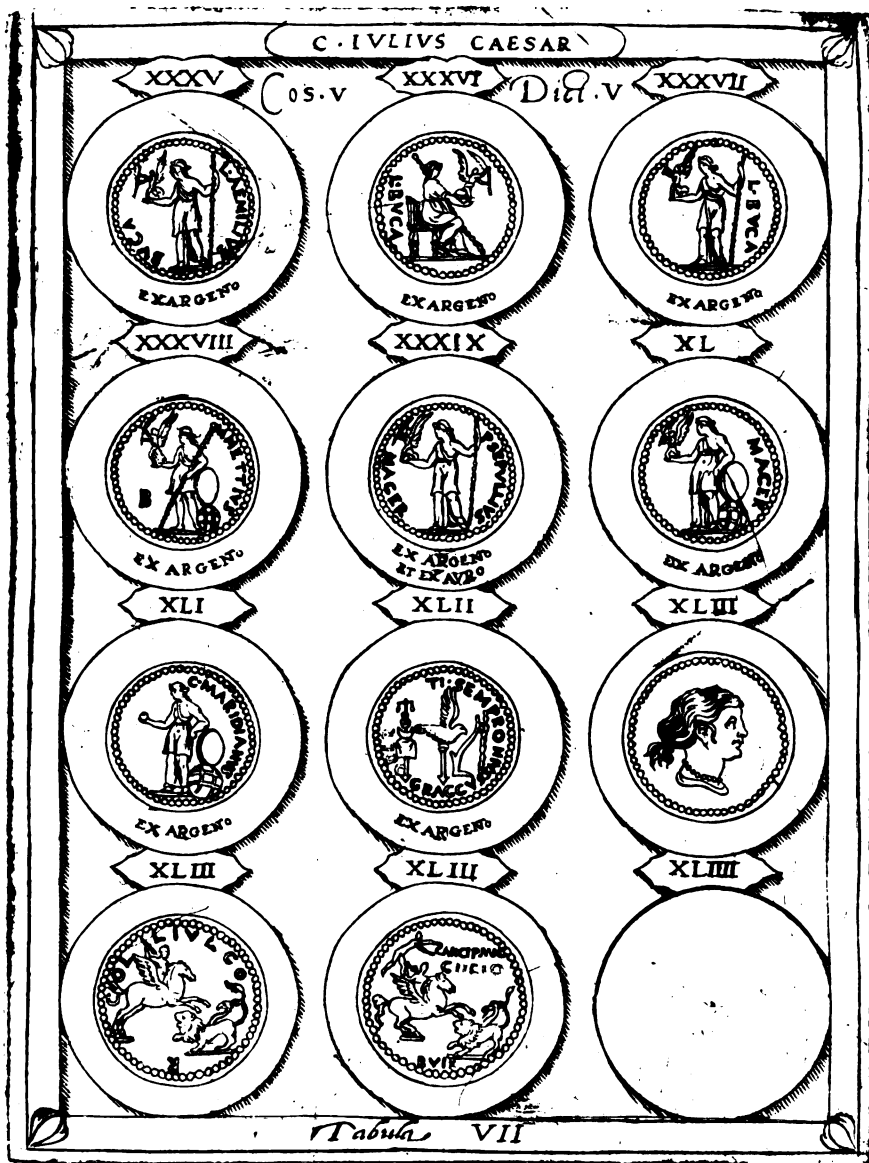

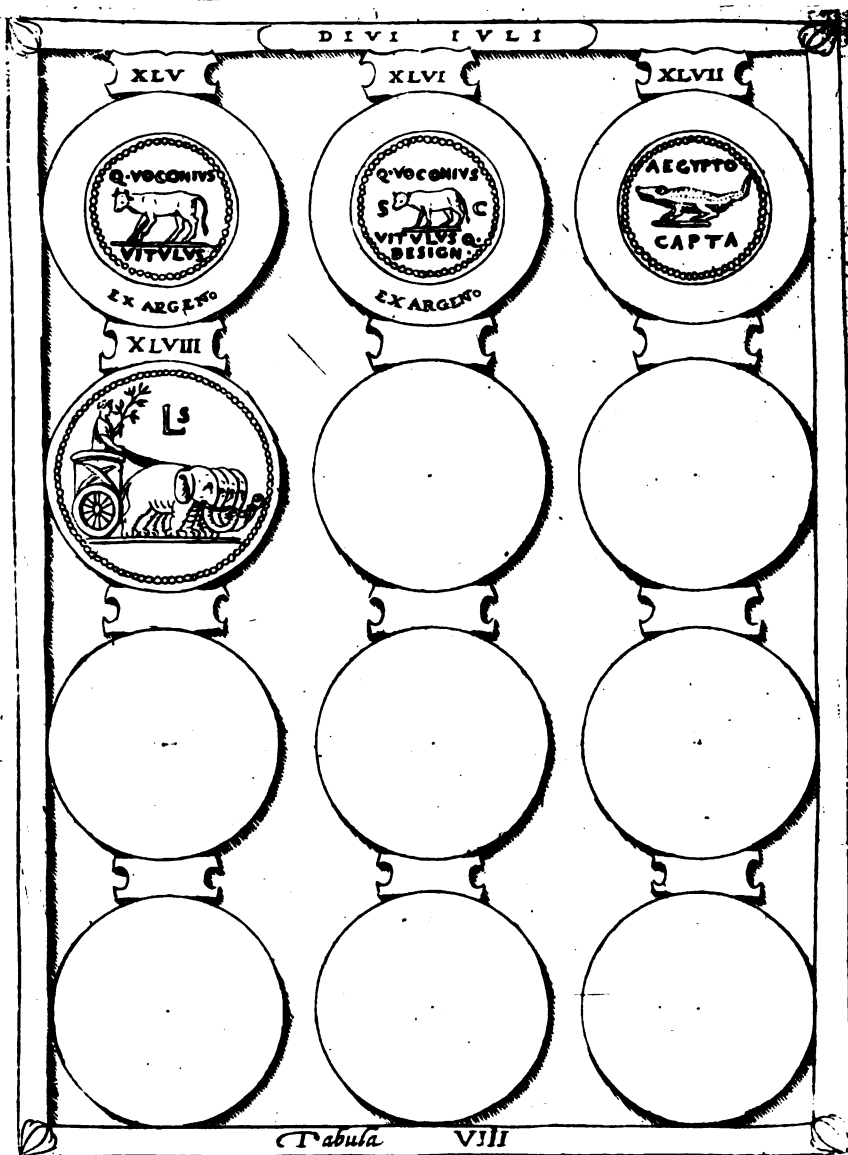

COMMENTARIORVM

IN C. IVLI CÆSARIS

DICTATORIS

NUMISMATA

ÆNEÆ VICI PARMENSIS

LIBER PRIMVS.

10 **N**ON vereor, quin, cùm ego hoc tempore res hætenus, vt opinor, ab hominum cognitione remotissimas, non tam eorum, qui litterarum studium contempserunt, quàm eorum, qui suam omnem operam in illustranda antiquitate posuerunt, mandare litteris institutam, illud à me plerique sint postulaturi, vt in huius libri exordio, de vtilitate, quæ ex veterum nummorum, quos mihi his libris exponendos proposui, percipi cognitione potest, quæ certè varia, ac multiplex est, copiose differam. verùm, si ij meminerint, ea me de re duobus libris antea diligenter egisse, non dubito, quin ijdem faciliè hoc me, non admodum necessariò, disputationis onere liber-

20 raturi sint: præsertim vero, vbi consilium mihi esse intellexerint, in ijs rebus tantummodo, quas alij aut negligentia præterierint, aut voluntate neglexerint, laborare. id quod hætenus me in cæteris præstitisse facile omnes testari possunt: quippe cùm ego primus, id quod pace aliorum dictum velim, viam ad obscuras veterum numismatum notas interpretandas ostenderim. Hoc autem loco satis esse duxi, libris XXI I. Cæsarum

D

vnus , & quinquaginta , quorum penes me numismata sunt
 auersas notas explanare , à C. Iulio Cæsare vsque ad Gallienos ,
 inter quos quadraginta sunt , qui Augusti dicuntur. quos libros
 visum est ita diuidere. Numismata sex Imperatorum tam au-
 rea , & argentea , quàm ærea ad veram magnitudinem expres-
 sa , dominante Cæsare percussa , à principio belli ciuilis vsque
 ad Neronem Imp. sex libris digessimus. Septimus inde liber ea ,
 quæ sunt Galbæ , Vitellij , & Othonis , continet. inde Vespas-
 sianorum , & Domitiani , tres , qui sequuntur. à Nerua ad An-
 toninum Pium quatuor reliqui. L. Veri , & M. Aurelij quintus 10
 decimus. Deinceps , Commodi , quæ fuerunt , in sextum de-
 cimum coniecimus : Pertinacis vsque ad Pescennium Nigrum
 Iustum , (sic enim in eius nummo nunc lego) Clodium Albi-
 num & Seuerum in septimum decimum : Getæ , & Caracallæ
 in decimum octauum : Macrini , & Elagabali in decimum non-
 num : postremò Alexandri nummis explanandis xx. liber est
 dicatus : Maximini vsque ad Hostilianum senem xxi. duorum
 Philipporum xxii. Decij vsque ad Gallienos xxiii : Sin-
 guli libri titulum præ se ferunt noua , ac diuersa ratione orna-
 tum. Omnium prætereà Cæsarum imago varijs parergis insi- 20
 gnita erit , in quibus effigies erunt , & signa cum eius principis
 natura , moribus , virtutibus , & vitijs congruentia : vt altera
 quasi animi imago oris imagini adiuncta esse videatur. Iam ve-
 rò post vitas principum omnes eorum capitum partes , quæ ali-
 qua nota erunt diuersæ , in tabulis numeris signantur. post ca-
 pitum tabulas omnes quoque numeris notatæ erunt numisma-
 tum partes auersæ ; quos numeros secutus quisque , earum ex-
 planationes faciliè poterit inuenire. quibus eadem in ipsis tabu-
 lis numismatum exemplaria addentur , vt quem quisque num-
 mum cupiat , eum faciliè pro suo arbitrio inuenire possit , cùm 30
 vno conspectu in tabulis omnes intueatur , vacuis etiam locis
 pro omni partitione in tabulis assignatis , vt , si in nummos hîc
 non descriptos quis inciderit , per se typos adijcere possit ; con-
 tra verò , si quis alicuius nummi expositionem requireret , dum
 illam legat , propositum continuò ante oculos nummum ipsum

habeat. nobis enim curæ fuit, numismata ita inter senectere, ut
 quasi catena quadam se deinceps inter se traherent. quod idem
 in explananda per singulos deinceps annos historia institutum
 seruaui. Qui quàm molestus, ac difficilis labor sit, qui se post
 me ad hoc studium contulerint facîle iudicare poterunt: quàm
 autem utilis, ac fructuosus, res ipsa declarat; quippe cùm ad no-
 titiam historię consequendam nihil esse ordine accommoda-
 tius constet. Huius autem totius operis tanquam exemplar, ac
 typus erit hic liber, in quo nummi C. Iuli Cæsaris Dictatoris
 10 explicantur: post quem ceteri, prout quisque absoluetur, de-
 inceps edentur: adeò ut idem liber sæpius non sit comparan-
 dus, & à me, tanquam ex altera Africa, noui quotidie aliquid
 expectetur, sit enim, ut sæpè, contra quàm sperauimus, aut fa-
 to, aut immatura morte prærepti nullum laborum nostrorum
 in vita fructum videamus, & labores nostros cum vita ipsa
 amittamus. Quare non inutilem rem alijs, nec fortasse sine ali-
 qua mea laude putauim me facturum, si hos aliquando, quales-
 cunque essent, ingenij, atque industriæ meæ fructus studiosis
 harum artium hominibus impertirem, quos ego xii. anno-
 20 rû interuallo collegi, partim ex diuersis veteribus nummis & in
 omnibus Italiæ angulis, & extra Italiam ex nobilissimis cloro-
 rum virorum Musæis, ex aurificinis, à mercatoribus, collybi-
 stis, agricolis, & alijs huius generis hominibus, apud quos hæc
 reperire potuerim, conquirendis, eisque mea manu exprimen-
 dis, atque in ære incidendis, partim ex infinita Græcorum, &
 Latinorum scriptorum, quos legi, memoria, repetendis, quo-
 rum etiam verbis ad maiorem enarrationis meæ fidem sæpè vsus
 sum. Neque verò satis habui, nummos ipsos diligenter intueri;
 (siquidem nullus in his libris nummus erit, quem non vide-
 30 rim) sed eorum etiam ectypa apud me habere volui. quorum
 numero sunt præsertim ij tum ærei, tum argentei, atque aurei,
 qui in nobilissimo quoque Musæo custodiuntur, quorum à do-
 minis eorum liberaliter mihi copia facta est. quos ne merita lau-
 de fraudarem, idoneis locis omnes enumerare decreui. Neque
 verò horum omnium, quos commemoraturus sum, nummis

solum sum usus, sed ad hos etiam, quos meo mihi sumptu paraueram, addidi. quamquam in eo adeo fortuna mihi est aduersata, ut, quod celeriter exequi potuissem, id differre coactus sim, eorum praesertim, a quibus adiuuari debebam, ope destitutus. Verum diuina aspirante benignitate, & aliquorum amicorum liberalitate ex parte adiutus, quorum nomina loco idoneo non tacebo, dabo operam, ut promissa praestem: modò intelligam, industriam hanc, & voluntatem meam harum disciplinarum studiosis esse non iniucundam. Huius autem disputationis meae à Venere capiam exordium. Hæc enim in nummis 10
 Caesaris esse videtur efficta, ut esset gentis Iuliae monumentum, quæ à Iulo Ascanio traxit genus, qui fuit Veneris nepos: ut, cum de Cæsare scriberem, primam eius originem demonstrarem, quæ ab Ilio Asia oppido fluxit, euerso à Græcis anno post orbem conditum 4020. vnde etiam Atia familia manauit, ex qua originem duxit materno genere primùm Cæsar Augustus, deinde multis post seculis nobilissima in Italia principum Estesium familia: quæ cum antè Atia diceretur, post ab Ateste, oppido municipij Patavini clarissimo, olim imperij sui sede, mutato antiquo familiae nomine Estensis est appellata: quemadmodum 20
 vir eruditissimus, Hieronymus Faletus, Alfonsi II. Ducis Ferrariae apud Senatum Venerum Legatus, elegantissimè ostendit in historia Ferrariensium principum. Atiam verò gentem antiqua stirpe ab Ati Troiano, Iuli Ascanij Æneæ filij socio, esse profectam, satis apertè docuit poëta, cum in eundem ab Augusto gratiae causa, cuius mater Atia fuit, ita cecinit:

Alter Atis, genus vnde Atij duxero Latini,

Parus Atis, pueroque puer dilectus Iulo.

Quod idem testimonio Seruij interpretis confirmatur. Vbi verò de signo Veneris dixerimus, tum & de Cæsare, cuius causa 30
 nummus excusus est, disputabimus. atque hoc institutum in cæteris deinceps tuebimur.

29

BELLI CIVILIS INITIO

ANNO AB VRBE CONDITA

DCCIIII.

C. IVL. CÆSARE COS. DICT.

ROMÆ CAPITIS GALEATI,

E T

AMORVM VENEREM MATREM

IN CVRRV TRAHENTIVM,

IN NVMMO I.

COMMENTARIVS.

L I V D omnium ferè veterum scriptorum testimonio perspicuum est , Iuliam gentem iam inde ab Ascanio , vt dixi , Æneæ filio repeti , cui cognomen fuit Iulo , à prima eius menti lanugine , cùm Mezentium singulari certamine superauit. quod Seruius tradit, cùm versum illum exponit:

At puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo,

10

Additur.

Et à Venero deductum esse, veluti ab illa, quæ Æneæ fuit mater, atque dicti Iuli auia: quod quidem & ipse Cæsar clarè ostendit apud Suetonium in Cæsare , in habita oratione pro Iulia

D. iij

amita defuncta, dicens: Amitæ meæ Iuliæ maternum genus ab
 regibus ortum, paternum cum dijs immortalibus coniunctum
 est. nam ab Anco Marcio sunt Marcij reges, quo nomine fuit
 mater: à Venere Iulij, cuius gentis familia est nostra. Igitur cùm
 Iulij à Venere orti sint, hoc in nummo argenteo, quem ego pul-
 cherrimum habeo, Veneris ipsius simulacrum, sceptrum dexte-
 ra tenentis, utpote reginæ generationis, formauerunt, duobus
 Cupidinibus curram trahentibus, cum cithara, & inscriptione:
 I. I V L I. L. F. ab altero latere, urbis Romæ caput galeatum, cum
 litteris: C Æ S A R, hoc est Lucius Iulius Lucij filius Cæsar. Venus 10
 exponitur, generandi totius naturæ virtus, ut Eusebius in li-
 bris de Præparatione Euangelica: ob idque apud Thebanos,
 teste Pausania in Bœotijs, Veneri tria constituta fuere simula-
 era, varijs cognominibus insignita, quorum alterum Vraniam
 appellarunt, Pandemum alterum, tertium Apostrophiam. Co-
 gnomina hæc Veneri Harmoniæ imposuisse aiunt: Vraniam
 enim à casto amore, hoc est cælesti: Pandemum à coitu, & ge-
 neratione: Apostrophiam, ut à cupiditate nefaria & facinori-
 bus scelestis genus humanū auertatur, dici volunt: si quidem tres
 fuisse Veneres dicunt; vnam ex Cœlo patre, & Dia matre, na- 20
 tam apud præscos: & hanc honestæ rei præsidere volunt: alteram
 ex virilibus Cœli, & spuma maris: & huic turpes congressus
 assignant: tertiam Iouis, & Diones nymphæ filiam, ex qua Æ-
 neam natum tradunt. Verum Poëtæ, quæ fiunt à tribus Vene-
 ribus, vni omnia ascribunt, quòd vnam cœlestem naturam pu-
 tant omnium effectuum causam, quanquam per diuersos fiant:
 hæcque de causa vnam tantum Venerem pingunt: cuius virtu-
 tem his celebrat Lucretius:

Æneadum genitrix, hominum, diuūmq; voluptas,
 Alma Venus, cœli subter labentia signa
 Quæ mare nauigerum, quæ terras frugiferentes
 Concelebras: per te quoniam genus omne animantum
 Concipitur, visitque exortum lumina Solis.

Vnde etiam illud est Virgilij in Venere:

Vina sitim sedant: natis Venus alma creandis

Seruiat : hos fines transilijſſe nocet.

Duo porrò Veneris currum trahunt Cupidines. nam ex ea totidem natos Amores poëtæ aſſerunt, vt Ouidius Amorum libri tertij elegia vltima :

Quære nouum vatem tenerorum mater Amorum.

Et quarto Faſtorum idem :

Alma faue, dixi, geminorum mater Amorum.

Hinc illud etiam eſt Silij :

Cùm ſic ſuſpirans roſco Venus ore decoros

Adloquitur natos.

10

Quorum alter eſt cœleſtis & diuinus, alter vulgaris, vt dixi, atque plebeius, vt in Sympoſio docet Plato. ille ad operationes honeſtas, iſte ad turpes congreſſus impellit. idè Veneris currum trahere fingunt, quòd omnium effectuum ſunt cauſæ, & ex eis omnia procedunt, & oriuntur. Alioquin autem duo hoc in nummo Amores ſunt deſcripti, quoniam veteres ex Venerè vna duos natos coluere Cupidines; alterum ex Vulcano, ex Marte alterum, quem Anterota appellant, genitos : & hoc propter naturæ conſenſum, conuenientiâque, vel hominum mutuam animorum coniunctionem, quibus hic à veterum ſuperſtitione præſectus fuit, atque exiſtimatus mutuis vinculis per quaſdam viciffitudines ac reciprocationes, animos & rerum Genios illigare; hominésque parùm in amore gratos viciſci : iccirco amore & cœſtro ſuccenſi, cùm ſe deſpici animaduertent, hoc inuocabant numen ad eum virum, vel feminam plectendam, quæ in amore grata minimè fuerat, nec mutuas operas dederat, de hoc intellexit Maro, de Didone loquens, Æneidos quarto :

30

ſi quod non æquo fœdere amantes

Curæ numen habet, iuſtùmque, memórque precatur.

nam & Seruius eam Anterota inuocare interpretatus eſt; licet non rectè, quis ſit Anteros, explicaret, cùm numen Cupidini contrarium exiſtimauerit, vt vir eruditiffimus Cælius Calpurnius diſputat, atque planè oſtendit. Huius autem vim, & natalem iucundiſſimo apologo Platonicus Porphyrius complexus

est, cuius verba in Latinum versa hîc subiijcienda duxi. Quo tempore, inquit, Venus Cupidinem peperit, pulcher alioqui ac venustulus puer ille visebatur : ut qui nec tantillum à matre pulcherrima degeneraret. Cæterum haud quaquam excrebat in magnitudinem, ac staturam, quæ pulchritudini responderet : sed manebat plurimum tempus eo habitu, quo natus erat. Anxia igitur eam ob rem, atque inops consilij mater affligebatur; nec minus Gratia infantis nutrices, itaque oraculum Themidos adeuntes, (nondum enim Apollo Delphis præderat) orabant supplices, ut ad insolitam, ac nulla non admiratione dignam calamitatem aliquod remedium inueniret. tum Themis. At ego vos, inquit, hac sollicitudine leuabo. nec enim satis naturam & ingenium infantis videmini perspexisse. Nam tuus iste verus Amor ô Venus nasci forsitan solus potest: crescere autem solus non potest. Quod si cupis ut adolescat, Anterotis opera opus est, qui reciproco amore, benevolentia vices rependat. Erit autem ijs fratribus hoc ingenij, ut vicissim alter alteri mutuetur & largiatur incrementum : & si se mutuo intueantur, æquali propagine germinabunt. sin verò alter deficiat, ambos pessum ire oportebit. Hoc vsa consilio Venus Anterotem parit. Quo vixdum edito in lucem, Cupido statim adolescere, enatâsque repentè pennas explicare cœpit etiam procero corpore incedere. Qui cùm huic sorti obnoxius sit, miris plerunque & inauditis conflatur ærumnis. Nam interdum pullulat, interdum deflorescit : rursus augeatur, ita tamen, ut nunquam non præsentia fratris indigeat: quem si grandescere animaduernerit, longe grandior ipso effici contendit. Sin verò pusillum exiguumque esse deprehenderit, sæpè vel inuitus elanguet. Porphyrij præterea eundem Apologum apud Cælium sic his digestum carminibus habes:

Mulciber adlestat Veneri, cogitque volentem :

Illa deum blandè pellicit, ille deam.

Cypride natus Amor : natum excipit Ilithyia :

Illi fasciolas sedula Iuno parat.

Nymphæ

BELLI CIVILIS INITIO.

33

Nymphæ aridentes, puero plena vbera præbent :

Sponte leo parui cruscula lambit heri.

Metitur sacrum ad fontem Venus aurea natum :

Et nihil à prima crescere mole dolet.

Quid factò sit opus, Naturam & Pallada pòscit :

Hæc atque hæc Themidem consuluisse monet.

Dic dea, qua natus ratione adolescere possit,

Diua Erycina petit, & pia sacra facit.

At dea turrigera crinem redimita corona,

10

Rursus, ait, Cypris est parturiendus Amor.

Ad Venerem Mauors properat : comes hæret eunti,

Qui sero lucis nuncius ales erit.

Nam postquam iunctos nouit Vulcanus amantes,

Heu heu furtiuus texit vtrumque dolis.

Luteolos inter flores, dulcésque ministras,

Iam Venus alterius mater Amoris erat.

Quem circa Charites solitis amplexibus hærent,

Atque hilares soluunt dulcibus ora modis.

Euòè conclamant Satyri, Nymphæque renident,

20

Et cælum & terras mutuus vrget amor.

Iámq; Venus artus æquabat Amoris Amori;

Creuerat inque vices altor & alter amor.

Arma laborantes illis Cyclopes anhelant,

Arma, quibus miserè pectora mille gemunt.

Nec procul hinc Phœbus testudine pulsât eburna :

Ad citharam sese frater vterque mouet.

Atque adludentes pietatis in alite fidunt :

Pomâq; per numeros hic rapit, ille iacit.

Iámq; chorus longè maior succreuit Amorum,

30

Iámq; cupidinea cuncta perusta face.

At geminum gemini monumentum & pignus Amoris,

Æthereo genitor summus in axe locat.

Verum cùm hi duo esse videantur fratres, Cupido scilicet, &

Anteros, vnum etiam tantummodò numen existimauerunt, vt

apud eundem Calcagninum in Anterotis epigrammate sacro

ita declaratur :

E

Hic vnus colitur, sed vnus ille
 Implet munia numinum duorum,
 Et potest geminus vocari & vnus:
 Et, quòd vix licet æstimari, in illo
 Bis vnum duo non facit, sed vnum.
 Hæc vis scilicet Anterotis illa est:
 Hæc vis mutua mutui est amoris.
 Hæc binas animas coire cogit,
 Atque vna geminum calere pectus.

Plures autem Cupidines etiam fuisse veteres tradidere: Cice-
 ro in III. de Natura Deorum tres meminit: primum enim ex
 Mercurio & Diana, secundum ex Mercurio & secunda Vene-
 re, tertium, quem Anterodem dicunt, ex Marte & tertia Ve-
 nere genitos ait. quorum simulacra in æde Veneris Genitricis
 fuisse, veterum ex libris cognoscitur. Anteros enim apud A-
 thenienses colebatur, cuius ara tum in vrbe fuit, teste Pausania
 in Atticis. Philostratus verò in Iconibus quatuor perindè A-
 mores fuisse ostendit. Est præterea, vt arbitror, inter hos & ille
 qui Lethæus Cupido nuncupatur, sic dictus à Lethe fluuiio:
 cuius aquæ vis est, vt, si quis eam gustauerit, omnium præteri-
 tarum rerum obliuiscatur. qua de causa in templo Veneris Ery-
 cinæ Lethæi Cupidinis imago colebatur: quia is omnem amo-
 rem tollere, ac amicitia obliuionem inducere putabatur. ex eo
 lepidissimus poëta Naso libro de Remedio Amoris secundo,
 hæc carmina protulit:

Est prope Collinam templum venerabile portam:

Imposuit templo nomina celsus Erix.

Est illic Lethæus Amor, qui pectora sanat,

Inque suas gelidam lampadas addit aquam.

Illic & iuuenes votis obliuia poscunt,

Et si qua est duro capta puella viro.

Quare sunt, qui Lethæum Cupidinem, & Anterota simul co-
 lendum dixerint, vtpotè quorum contraria natura putetur es-
 se: ita vt alterum sine altero minimè posse constare affirmaue-
 rint. siquidem & ex illa rerum convenientia, & naturæ coniun-

etione, quàm Græci sympathiam vocant, & ex illa naturali rerum differentia, & repugnantia, quam antipathiam appellant, mundus constare & seruari videtur. Hinc in nummo addita est cithara propter concentum, & coniugationem, concordiamque omnium naturæ virtutum generationi rerum concurrentium. qualis agnoscitur brumali solstitio, quod fit in Capricorno, cum, fidibus ad concentum compositis, si neruorum pars vna attingatur, pars reliqua excitata vtrò respondet, nemine percutiente. hinc illum naturæ concentum cithara significauit

10 Porphyrus:

Nec procul hinc Phœbus testudine pulsat eburna,

Ad citharam sese frater vterque mouet.

Eoque magis, cum cithara sit musicale instrumentum, Vranix, quæ vna dicitur ex Musis, & apud nos cœlestis interpretatur, adscribitur, hæcque de causâ circa Apollinis simulacrum etiam addita cernitur, & propterea duobus Amoribus rectè conuenit. Verum, quo argumento cithara figurata sit, in sequentibus libris explicabitur. Percussum est igitur hoc numisma cum hoc signo, vt Iuliorum generis nobilitatem declararent, do
20 qua præter ipsum Cæsarem, & plerosque alios, magna illa Troianæ propaginis tuba Virgilius Æneidos libro primo testata est:

Nascetur pulchra Troianus origine Cæsar,

Imperium Oceano, famam qui terminet astris,

Iulius, à magno demissum nomen Iulo.

Velleius etiam, Appianus, & Strabo de ea scripsero. Hic, inquit Velleius, nobilissima Iuliorum genitus familia, & , quod
inter omnes antiquissimos constabat, ab Anchise ac Venere
deducens genus, forma omnium ciuium excellentissimus. Appianus autem libro Ciuium secundo, Nocte media, inquit,
30 perfectis sacris Martem inuocauit, eiúsque parentem Venerem.
Ex Ænea quippe & Iulio eius filio Iuliorum genus, vt ex nomine intueri licet, videtur emanasse. Strabo Geographiæ libro
XIII. Cæsar vero, inquit, quia & Alexandri amantissimus fuit,
& certissima cum Iliensibus cognationis signa habebat, impen-

E ij

dio ad beneficium incitabatur, certissima quidem, quia Roma-
 nus erat, Romani autem authorem generis Æneam putant. «
 Iulius enim ab Iulo quodam vno ex progenitoribus, & ille «
 ab Iulo cognomen hoc habuit, qui vnus fuit ex posteris Ænez. «
 Vt ostenderent ergo Iulium genus à Venere ortum esse, L. Cæ-
 saris nomine, vt inscriptio ipsa ostendit, nummus hic signatus
 est, siue Iulius sit Sexti nepos, qui Consulatum gesserat cum
 P. Rutilio anno vrb. DC LXXIII. quo de Plin. meminit lib. II.
 cap. XXX. vel duorum sit alter Cæsarum, qui Prætor fuerat, Syl-
 lanas partes secutus, iussu Marij occisus est, cuius mentio extat 10
 apud Ascon. in orationis Commentario pro Scauro: vel ille
 fuerit Lucij nepos, in Consulatu G. Figuli collega anno ab vrbe
 DC LXXXIX. vt in Fastis Capitolinis descriptum est, & apud Cas-
 siodorum, de quo meminit etiam Cicero in Oratione pro P.
 Sylla, atque passim in alijs, Sallustius in Catilinijs, & Pedia-
 nus. Sed tamen ego potius arbitror vel L. Cæsarem illum fuisse
 adolescentem Vtica pro quæstore, de quo Suetonius in Cæsare
 meminit, qui, à C. Cæsare Arimino occupato, priuati officij
 causa cum Pompeij mandatis de pace agenda ad Cæsarem
 venit, vt idem Caius in primo Commentariorum de bello Ci- 20
 uili libro scripsit, atque mox ab ipso C. Cæsare capta Vtica, cum
 à clementia eius veniam impetrasset, non multò post iterum
 transfugam factum, interfectum fuisse A. Hirtius tradit. Mea
 potius opinio est, L. Cæsarem huius patrem fuisse, C. Cæsaris
 tunc Legatum, vt ipse Caius eodem in loco, & septimo de bel-
 lo Gallico Commentariorum scriptum reliquit, qui Cæsare in
 Alexandrinos bellum gerente, à M. Antonio, equitum ipsius
 Cæsaris Magistro, Præfectus vrbis creatus fuerat, vt Dio libro
 XLII. tradidit. Nam Cæsaris Dictatoris minimè patrem esse
 certum est, licet iuniores nonnulli, prænominis huius decepti, 30
 Lucium appellent, quorum & ego cum auctoritatem sequerer
 in mea primorum XII. Cæsarum Genealogiarum Tabula, su-
 perioribus annis ad Cosmum Medicem Florentinorum Du-
 cem II. descripta, lapsus sum. nam in Capitolinis litteris scri-
 ptum est: C. I V L I V S C. F. C. N. CÆSAR: quòd inter om-

nes nostræ ætatis eruditissimus, atque diligentissimus, rerum-
que antiquarum summus illustrator Carolus Sigonius Muti-
nensis primus observavit. Verùm, quia num huius numisma-
tis Iuliorum testatur originem, siue sit à prioribus à me supra
descriptis Cæsaribus, siue à L. Cæsare, C. Cæsaris Legato, siue
ab eius filio, aut à quouis alio impressum, inter nummos Cæsa-
ris Dictatoris reponendum duxi.

VENERIS CAPITIS,

E T

ÆNEÆ PARENTEM

GESTANTIS SIGILLI.

IN NUMMO II.

COMMENTARIUS.

ODEM etiam argumento, hoc quoque in argenteo nummo quas Veneris ab vna parte vides, ab altera Æneæ filij, imagines signatæ fuerunt, Æneæ inquam Anchisem patrem senem ac imbecillum ferentis, secumque ab excidio Troiano Palladium trahentis. Nummus quidem hic præter ceteros complures conspicuos, apud humanissimum, liberalissimumq; & in omni genere veterum signorum ditissimum principem Ioannem Grimanum, Aquileiensem Patriarcham, tum doctri-¹⁰ næ, tum virtutis, ac pietatis laude nemini secundum, habetur. De Iuliorum autem gente, auo, abauoque Virgilius in secundo Æneidos ait:

Ergo age chare pater cervici imponere nostræ:

Ipsæ subibo humeris: nec me labor iste grauabit.

Et paulò post idem subiungit:

Tu genitor cape sacra manu, patriosque Penates:

Me bello è tanto digressum, & cæde recenti.

Attrectare nefas, donec me flumine viuo

Abluero.

Hæc fatus, latos humeros, subiectaq; colla

Veste super, fuluq; in sternor pelle leonis:

Succedóque oneri.

Idem libro sexto de Ænea Sibyllam adloquente, dicit:

Illum ego per flammās, & mille sequentia tela

Eripui his humeris, medióque ex hoste recepi.

Ille meum comitatus iter, maria omnia mecum,

Atque omnes pelagique minas, cœliq; ferebat

Inualidus, vires ultra, sortémq; senectæ.

Hoc quidem pietatis Æneæ, ac fortitudinis exemplo, statuam cum aliorum nobilium Romanorū, præsertim Iuliorum, atque
 10 deū simulacris, in Martis Vltoris templo postea ab Augusto statutam fuisse, Ovidius narrat Fastorum libro quinto.

Perpicit Armipotens operis fastigia summi,

Et probat inuictos summa tenere deos.

Perpicit in foribus diuersæ tela figuræ,

• Armæque terrarum milite victa suo.

Hinc videt Æneam oneratum pondere charo,

Et tot Iulæ nobilitatis auos.

Hoc nempe scitu dignum est, quod Appianus tradit civilium secundo, Cleopatram, accepto à Cæsare Ægypti regno, in Ve-
 20 neris Genitricis templum, ab eo ædificatum, perillustrem Dæ imaginem contrulisse, eamque ad Hadriani Imp. vsque tempora extitisse. Signatus est hic nummus permissu Cæsaris, fortasse prius quàm Consul & Dictator iterum crearetur, ad Iuliorum familiæ nobilitatem ostentandam: quo genere ipsum maximè gloriari solere compertum est. De Palladio autem in præsentī verba non facio; quia commodiori loco inferiùs omnia, quæ ad id pertinent, declarabo,

FVGATO POMPEIO

ANNO AB VRBE CONDITA

D C C V.

CÆSARE COS. II. DICT. II.

SICILIAE CAPITIS,

E T

EIVSDEM PROVINCIÆ

IN NUMMO IIII.

COMMENTARIVS.

SICILIAM, Italiae insulam, quam à tribus promontorijs, quæ in ea sunt, & Trinacriam appellant, Cæsar, pulso ex Italia Pompeio, per C. Curionem, duarum legionum eius Legatum, M. Catone præfecto cedente, nullo Marte obtinuit, testibus Appiano Cnilius II. & Dione XLI. Floro in quarto, & Orofio in VI. testibus. Qua ratione huius provinciae formam in argenteo nummo, quem vidi apud doctissimum virum, Ioannem Sambucum Tirnaviensem, Pannonium, ab A. Alieno, Cæsaris Prætoris, ac Siciliae pro Consule signatum esse arbitror. In A. enim Hirtij Commentariorum libro de Bello Africo

Africo deprehendi A. Allienum, Cæsaris Prætozem, in Sicilia Procōsulem fuisse, ac in bello contra Iubam Scipionémque gesto ab eodem, tanquam seditiosum, inutilémque ex eius exercitu ignominiosè dimissum esse. Verùm apud scriptorem non Aulum, sed Titum, licet tantùm vno in loco, librariorum, vt arbitror, incuria, prænominari reperio. Quare nummi auctoritate ductus emendandum locum esse censeo, vt A. non T. legatur. Hirtij igitur quasi in limine libri quinti verba hæc sunt:

„ Deinde Allieno Prætori, qui SICILIAM obtinebat, de omnibus rebus præcipit, & de reliquo exercitu celeriter imponendo. Datis mandatis, ipse nauem conscendit ad VI. Cal. Ian. &c. Et inferiùs eodem in libro, inquit: Quorum lachrymis querelisque Cæsar commotus, cùm antea constituisset, in stativis castris, ætate inita, cunctis copijs auxiliisque coactis, bellum cum aduersarijs gerere instituit, litterisque celeriter in SICILIAM ad Allienum, & Rabirium Postumium conscriptis, & per cata scopum missis, vt sine mora, aut vlla excusatione hymis ventorumque, exercitus sibi quamcelerrimè transportaretur, &c. atque paulò pòst idem ait: Allienus interim pro Consulè Lilybæo in naues onerarias imponit legiones decimam, tertiam, & decimam quartam, & equites Gallos DCCC. funderorum, sagittariorumque mille, ac secundum com meatum in Africam mittit ad Cæsarem, quæ naues ventum secundum naues, quarto die ad Ruspina, vbi Cæsar castra habuerat, incolumes peruenerunt. Idémque mox inquit: Interea ex secundo com meatu quem à SICILIA miserat Allienus, nauis vna, in qua fuerat Q. Corninius, & L. Ticida eques Romanus, ab residua cùm errauisset, delatâque esset vento ad Thapsum, à Vergilio scaphis nauiculisque actuarijs excepta est, & ad Scipionem deducta. De eius quidem ex Cæsaris exercitu dimissione, apud eundem Hirtium eodem in libro sic legere est: T. Alliene, M. Tyro, C. Clusiane, cùm ordines in meo exercitu beneficio, non virtute consecuti, ita vos gesseritis, vt neque bello fortes, neque pace boni, aut vtilis fueritis, & magis in seditione, concitandisque militibus aduersariorum nostrum imperatoris,

42 C. IVLI. CÆSAR COS. II. DICT. II.

quàm pudoris, modestiæque fueritis studiosiores, indignos
vose esse arbitror, qui in meo exercitu ordines ducatis, missos-
que facio, &, quantum potestis, abesse ex Africa iubeo. Ci-
ceronis etiam epistolarum Familiarium libro XI. duæ extant
epistolæ Allieno Siciliæ Proconsuli. Caput illud in priori facie
nummi cum inscriptione: C. CÆSAR IMP. COS. ITER.
ipsius provinciæ imaginis est. mulier illa, quæ nuda in auersa
parte conspicitur, dextro pede innixa rostro navis cum litteris:
A. ALLIENVS PRO COS. ipsius est provinciæ imago. si-
gnum illud, quòd dextera tenet, tria sunt femora cum cruri- 10
bus à genu recuruis, quæ symbolicè formam, situmque insulæ
ostendunt. siquidem deltæ Δ figuram habere ipsam constat
geographorum descriptione, vnde & Triquetram, hoc est trian-
gularem vocant. tria enim crura illa, totidem promontoria in-
dicant, quæ in ea sunt, Pelorum, quòd ad Italiam vergit; Li-
lybæum, ad Africam; & Pachinum ad Græciam: de quibus ita
meminit Ovidius Metam. libro v.

Vasta giganteis iniecta est insula membris
Trinacris, & magnis subiectum molibus vrget,
Æthereas ausum sperare Tiphoea sedes. 20
Nititur ille quidem, tentatque resurgere scæpe,
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro,
Læua Pachyne tibi, Lilybæo crura premuntur,
Degrauat Æthna caput, sub qua resupinus arenas
Eiectat, flammamque fero vomit ore Typhoeus.
Eius ferocitatem & formam quoq; meminit idem in IIII. Fastor.
Terra tribus scopulis vastum procurrit in æquor,
Trinacris à positu nomen adepta loci.
Grata domus Cereri, multas ea possidet vrbes,
In quibus est culto fertilis Enna solo. 30

Hanc autem primam omnium provinciæ appellatam fuisse
testatur Cicero in quarta Verrinarum, & Prætoribus datam
fuisse, postea Præsilibus commissam, mox à Consularibus fuisse
administratam. qua de re Liuius libro VI. Paterculus, & Po-
lybius in primo, Plutarchus in Marcello, & Florus libro II. scri-

- psere. Hoc obiter etiam adnotandum est, ut ne quid, quod ad hanc rem faciat, prætermittam, Siculos post Cæsaris necem ab Antonio Consule, data ei grandi pecunia, ciuitate donatos fuisse, fingente illo, legem à Dictatore Cæsare comitijs latam, quod docet Cicero Epistolarum ad Atticum libri XIII. epistola x. Huius insulæ ambitum ferunt protendi ad stadia quatuor millia CCCLX. Ætnæ verò craterem patere ambitu stad. L. Sicum autem latissimè describere Ptolemæus libri III. c. II. tabulæ II. Strabo libro VI. Iustinus libro VII. Polyb. I. lib. Belli Punici primi.
- 10 Thucydides plura, Pomponius Mela libri II. cap. v. Solinus Polyhistor. cap. x. Dionysius de situ orbis; Diodorus Bibliotheces VI. Plinius libri III. cap. VIII. & Stephanus de Urbibus. Ex poetis Virgilius in III. Æneidos, Lucanus in III. Pharsaliæ, item Lucretius, & Claudianus de Raptu Proserpinæ in primo, atque passim alij. Ceterum quam fortunam ipsa deinde passa sit, Cuspinianus ita docet in Scholijs: Eodem penè anno, iisdem temporibus, Sicilia & Sardinia in Romanam potestatem redactæ sunt, (Hæc Cuspinianus ex Solino) postea fuit sub imperatoribus, ad Carolum vsque Magnum. Diuiso tunc imperio, cessit
- 20 Constantinopolitano Cæsari. Post Saraceni affligerunt: deinde Comites Siciliæ orti sunt, tandem Reges, sed à diuersis diuersimodè afflicta est hæc insula, quemadmodum docent eius annales. hætenus Cuspinianus. Nunc verò sub rege est Hispaniarum Philippo, Diui Caroli V. filio, & à Proregibus administratur. Hanc recepit Cæsar Consul iterum, hoc est fugato Pompeio, ut Florus inquit libro XIII. anno urbis DCCV. signauitque eam in hoc nummo argenteo, qui apud Ioannem Sambucum, rerum antiquarum amantissimum, egregieque intelligentem, & apud Stephanum Magnum, patricium Venetum, asseruatur. I M P. Ille titulus in priori latere, est, quem post aliquam insignem victoriam exercitus dare consueuerant ducibus, ciuilis quidem appellatio, nam aliud porro regum imperatoris nomen non prius habuit, quàm omnium victor quinto eius Consularu honores supra humanos passus sit. quod aperte ostendit Appianus Lybicæ historiæ proœmio, scribens: Caius
- 30

44 C. IVL. CÆSAR COS. II. DICT. II.

autem Cæsar, superatis Romanis, imperiôque suscepto, & in «
potestatem redactô, formam quidem politiz nomémque ser- «
uauit, re autem principem se cunctis præstitit. Estque in hanc «
vsque ætatem eadem sub vno potestas principe, quos nèuti- «
quam Romani Reges appellant, vetus iusiurandum, vt ego ar- «
bitror, in primis veriti, Imperatores eos dici maluere: quod «
priscorum ducum nomen fuit. Sunt autem re ipsa verè Reges, à «
quibus ad ætatem vsque nostram anni ferè ducenti elapsi sunt. «
sic ille. Dextero autem pede innititur imago rostro navis, vt «
ostenderet exercitum iussu Cæsaris nauibus ex Sicilia in Afri- «
cam transmissum, vt ex Hirtio suprâ retuli.

SVPERATO IN HISP.

PETREIO, AFRANIO,

ET M. VARRONE.

ANNO VRBIS

D C C V.

CÆSARE COS. II. DICT. ITER.

IN PIETATIS CAPITIS,

E T

RELIGIONIS SIGNORVM

NOTAS IN NYMMO V.

COMMENTARIVS.

OST denictos à Cæsare apud Ilerdam, citioris Hispaniæ oppidum, M. Petreium, & L. Afranium; in vltioréque Hispania M. Varronem, Cn. Pompeij Legatos, captamque Massiliam, ipso Romam reuerso, ac iterum Consule facto, vt Florus libro IIII. & Dio libro XII. testatur, Publióque Seruilio Isaurico in collegam assumpto, anno ab vrbe

E iij

DCCV. quo & iterum Dictator fuit, eodem Dione teste libro XLII. per A. Hirtium, eius Prætozem, excusum est aurum in faciem Pietatis Cæsaris stola velatam, titulusque ab vna parte: C. CÆSAR COS. ITER. ab altera verò tria tantum religionis instrumenta signata sunt, Lituus scilicet, Guttus, (Vrceolo enim hic penitus similis est, præterquam quod breuiore collo est) & Securis, cum hac inscriptione: A. HIRTIVS PR. Caput enim hoc Pietatis esse, ex numismate æreo Drusi Cæsaris, Tiberij Augusti filij, comperitur, quod hac forma & filo illud se habet, cum subscriptione: PIETAS. Pietas porro cum erga parentes, vel sanguine coniunctos, ac in patriam, deosq; officium, cultumq; significet, cum honesta de numine eorum opinione, merito Cæsari, utpotè maximo Pontifici, huius deę sigillum, tanquam sacrorum omnium principi, conuenire videtur, eoque magis, cum pietatem in patriam, & in amicos, quin, quod mirum videatur, & in ipsos inimicos ostenderit, atq; adeo se pro patrię libertate pugnare testatus sit, Pompeium tyrannum, se vero patrię libertatis vindicem dictitans, & re vera ostendens. Quin mox, victo illo, eiusque castris potitus, cum prostrata hominum cadauera cerneret, suspirans dixisse fertur: hoc voluerunt, huc me necessitatis adduxerunt. Subinde in Ægypto, viso Pompeij capite, & annulo, multas effudisse lachrymas, caputq; adornari, & sepeliri iussisse, Dio tradit libro XLII. Socios etiam illius, ac familiares, quocunque eam peragantes regionem, in Ptolemæi regis venerant potestatem, vniuersos beneficentia, ac liberalitate prosequens, magna sibi pietate conciliauit, atq; Romam ad amicos scribens maximum & iucundissimum colligere se fructum dixit, quod ciues, quos aduersarios sibi semper habuerat, conseruasset. quæ tradita sunt à Plutarcho. Hæc ipso Cæsare vnà cum Seruilio Consule, ut Velleius ait, acciderunt. Hic à Senatu accepto vnico Imperatoris nomine, Liberator etiam patrię appellatus est: ac idem Libertati templum publico erectum decreto fuisse, apud Dionem legitur libro XLIII. De Cæsaris autem Consulatu secundo, Florus libro IIII. cap. II. sic scribit: Nec Pompeius ab Italia, quam Senatus ab vrbe, fugatur prior: quam pe-

„ nè vacuum metu Cæsar ingressus Consulem se ipse facit. Ap-
 pianus Ciuilium secundo, licet à Floro aliquantum diffideat,
 „ ita inquit: Cæsar Romam reuersus, trepidante adhuc Popu-
 „ lo, neque Senatu aut Consule illum eligente, se ipsum Di-
 „ ctatorem nominauit. Verùm, siue ut inuidiam dilueret, siue
 „ quòd magistratu minimè indigeret, per vndecim solum dies
 „ illi præfuit. sic enim nonnulli asserunt. Consulem se in futurum
 „ designauit, Pompeiùmque Isauricum sibi collegam assumpsit.
 „ sic Appianus. quod & ipse Cæsar tertio Ciuilium Commenta-
 10 riorum scripsit. De Lituo autem, & Securi latè scripsi inferius
 „ in Numismate XIX. & XIX. De Gutto enim vase sacerdotali ita
 „ meminit Plinius libro XVI. cap. XXXIIX. M. Curius iurauit se ex
 „ præda nihil attigisse, præter Guttum faginum, quo sacrificaret.
 „ & Horatius Satyra VI.

Pocula cum cyatho dum sustinet, astat echinus

Vilis cum patera Guttus.

Et Iuuenal. Satyra III.

& sonat vnctis

Strigibus: & pleno componit lintea Gutto.

20 Gellius libro XVII. cap. VIII. dicit, Guttum vasis esse genus in
 quo oleum asseruabatur. In sacris quidem moris fuisse apud ve-
 teres, ut hostiarum exta, dum super aram cremabantur, mades-
 cerent oleo, quo faciliùs exurerentur, edocet Maro in illis:

Et solida imponit taurorum viscera flammis,

Pingue superque oleum fundens ardentibus extis.

Testatur Varro, Guttum dici à gutta, quòd propter colli angu-
 stiam humor inde guttatim efflueret. Quantum verò ad inscrip-
 tionis A. HIRTIVS PR. explicationem, A. Hirtius Prætor à
 Cæsare creatus fuerat tunc primùm, cum ipse ex Gallijs aduen-
 30 tans, urbem ingressus, se Consulem designauerat, tunc cum ma-
 gistratum gerentibus L. Lentulo & C. Marcello, quod vel Tran-
 „ quilli verbis cap. XII. conijci potest, ubi inquit: Senatum sup-
 „ pleuit, patricios allegit: Prætorum, Ædilium, Quæstorum, mi-
 „ norum etià magistratuum numerum ampliauit. Idem etiam ex
 „ Appiano constat, qui loco suprà dicto ita subiungit: Prætores

verò ad prouincias, prout libuit, aut misit à se, aut immutauit : in “
 Iberiam M. Lepidum, in Siciliam A. Albinum, in Sardiniam “
 Sex. Peduceum delegauit. Gallia nuper subacta Decimum Bru- “
 tum præsidere iussit, &c. Quia Cæsarem priori numero Præto- “
 rum aliquot adiecisse, duos, qui frumenti copiam in vrbe cura-
 rent, qui dicti Cereales, & alios, qui ærarij curam haberent, ex-
 pletumque quatuordecim, siue xvi. numerum, ait Dio libro
 XLIII. licet de creationis Prætorum tempore valdè dissentiat ab
 Appiano : quanquam etiam Fenestella tantum duodecim tunc
 fuisse dixerit. Moris enim fuit, præter vrbæ Prætorem, 10
 alios Prætores prouincias sortiri, qui in ipsis prouincijs, quibus
 præessent, ius dicerent, atque ingruente bello arma caperent,
 exercitibusque imperarent : quorum dignitas maior fuit. Sic
 apud Dionem libro XLIII. legas de Fabio, & de Quinto in
 Hispania, Cæsaris Prætoribus contra Cn. Pompeij liberos : &
 apud Appianum Ciuium rv. de C. Norbano & Cæditio, qui
 in Macedoniam octo legionibus contra Brutum & Cassium
 præfuerant, deque alijs apud Cæsarem in Commentarijs, &
 apud A. Hirtium, passimq; apud alios. Ego sanè ampliùs in Nu-
 mismatibus veterum obseruauì, Prætoribus extra vrbem num- 20
 mos signandi curam demandatam esse, tum libera ciuitate, tum
 imperantibus Cæsare Dictatore, & Augusto, cum iure eorum
 nomina imprimendi : hocque militum stipendij maioris com-
 moditatis causa factum reor, ne pecunia, stipendij gratia, lon-
 ginquas ad regiones missa, ab hoste interciperetur : aut, quòd
 Romæ officina nummaria tantorum exercituum, ac classium,
 tot vrbium, atq; populorum, & vt ita dicam, totius orbis terra-
 rum vsui necessario, qui Romano signo utebantur, minimè sup-
 plere potuisset, quippe in castris, vel in opportunis prouincia-
 rum vrbibus, per Prætores, aut per eorum Quæstores, vel Lega- 30
 tos, illis absentibus, vel bello occupatis, pecunia cudebatur, quod
 in nummis, vt dixi, Augusti etiam à nobis obseruatum est, vt
 etiam in sequenti libro suo loco admonebimus. De nummis au-
 tē in prouincijs signatis testantur etiā illa Ciceronis verba Epist.
 Familiar. lib. xiii. L. Planco : Cū signaretur argentum Apol- “
 loniæ

„loniz, non possum dicere, eum præfuisse, neque possum nega-
 „re eum affuisse, sed non plus duobus, aut tribus mensibus. Ve-
 rùm etsi A. Hirtium non memini Prætorem apud scriptores me-
 legisse, huius nummi tamen sufficit testimonium, ipsum eo
 quidem anno, quo inter Cæsarem & Pompeium bellum civile
 exarserat, illius Prætorem extitisse, nummumq; ab eo signatum
 fuisse. Sed proculdubio Prætor is fuit. nam vetus fuit institu-
 tum, ne quis prius Consul esset, quàm Prætor, vt ex Dione
 colligitur. Nempè vero A. iste Hirtius, ille est, cuius pater à Syl-
 10 la Dictatore olim proscriptus fuerat, vt Dio libro XLV. cuiusq;
 nomini, belli Alexandrini, Africani, & Hispaniensis à Cæsare
 confecti, Commentaria edita sunt, vt Tranquillus testatur in
 Cæsare, cap. XLVI. qui mox Consul bello Mutinensi, sexto
 dehinc anno, viriliter in Antonianos pugnans, in victoria con-
 fectus est, & in campo Martio sepultus, vt Livius libro LXXIX. de
 quo & Cicero in Epistolis ad Brutum, & in Familiaribus, Ap-
 pianusque Civilium III. item Suetonius in Augusto cap. X. &
 Plutarchus in Antonio scriptum reliquerunt. Cæterum de offi-
 cio, ac iure Prætoris nonnihil scripsere, præter Fenestellam, &
 20 Pomponium Lætum, tum alij, tum nuper doctissimus vir Ca-
 rolus Sigonius in libro, qui de antiquo Iure ciuium Romano-
 rum inscribitur.

⁵⁰
VICTO POMPEIO

SEDATOQUE TVMVLTV

ALEXANDRINO,

ANNO VRBIS

DCCV.

CÆSARE COS. II. DICT. ITER.

C. CÆSARIS DICT. EFFIGIES

QVÆ EST IN TABVLÆ CAPITVM

NVMMO I.

E T

ANTONII IMAGINIS

QVÆ EST IN TABVLÆ POSTER.

PART. IN NVMMO VI.

COMMENTARIVS.

ONSVLIBVS C. Cæsare, & P. Seruilio Isaurico, vt dixi, post Pharsalicam pugnam cum ipso Cæsar Dictator factus iterum, vt scripsit Dio libro XLII. anno vrbis dccv. Pompeio in Pharsalia deuicto, à M. Antonio Augure ad tribunatum plebis in urbem à Cæsare anno antè remisso post com-

positum Ægypti regnum (is enim è Senatu à præcedentibus Consulibus L. Lentulo, & C. Marcello, qui Cæsari successorem in Galliam, L. Domitium decreuerant, vnà cum Q. Cassio, vt Liuius, vel C. Curione, vt Appianus, in Tribunatu collega, ignominiosè eiectus fuerat, ac seruili habitu meritoria rheda ad Cæsarem effugerat, argentum primò signatum est cum imagine Cæsaris ex vna parte, & ex occipitio Gutturnio, siue Vrceolo, & inscriptione: C A E S A R D I C T. ex altera eiusdem Antonij effigies cum titulo M. A N T O N. I M P. & Lituo, quem

10 Auguratus Symbolum esse inferiùs ostendimus. Dionem auctorem habemus XLIV. libri initio, inter præclarissimos honores, à Senatu Cæsari varijs temporibus concessos, eius imaginem in nummis exculptam fuisse. Verùm illud vas ex occipitio, est, quo in sacris utebantur, & Cæsaris maximum sacerdotium significat, & de quo ego inferiùs in Numismate XIX. Plutarchus, & Appianus libro Ciuiliũ II. tradunt, primo Cæsaris aduentu in urbem ex Gallijs, se Dictatorem fecisse: sed post vndecim dies Dictaturam deposuisse: quod & innuit Dio libro XLI. & Eutropius libro VI. Liuius ait lib. CXI. post sedatum Alexandrinum tumultum Cæsarem Dictatorem creatum fuisse. Orosius

20 libro VI. cap. XVI. Dictatorem & Consulem scribit. Verùm Dio libro XLII. ait, mortuo Pompeio Consulem in quinquennium factum, ac simul Dictatorem, non sex mensium spatio, sed absque temporis præscriptione, anno urbis DCCV. Obseruatione hoc sanè dignum est de tempore Dictaturæ, quod ex Cæsaris nummis deprehenditur, rep. libera, priusquàm euerterentur leges à Cæsare, Dictaturæ magistratum vltra sex menses non fuisse. euerfa tamen rep. ex his nummis, quibus notatum est, Cos. III. Dict. III. annum fuisse, comperitur, vt ex nostris Com-

30 mentarijs colligitur. siquidem vnà cum Consularu planè videtur Dictatura annum expleuisse. quod nil aliud est, quàm, veluti per Consularus, annos per Dictaturam numerare. quæ tamen constitutio, vix radicibus emissæ, tanquam eas in puluere affixisset, mox eius cum auctore concidit, atque Dictaturæ no-

men in posteris solo æquatum est. Antonium verò , exorto
discrimine in ciuitate inter optimates , & populares , Tribunum
plebis , & Augurem à Cæsare factum fuisse , docet Plutarchus
his verbis : Discordia in ciuitate exorta cùm optimates Pom-
peio adhærerent , populares cum exercitu Cæsarem aduoca-
runt : C. Curio Antonij amicus ex mutatione Cæsari fauens ,
potentia , quam dicendo comparauerat , magnis prætereà lar-
gitionibus , quas Cæsar subministrabat , Tribunum pl. creauit
Antonium , pòst etiam inter Augures cooptauit. Quod & A.
Hirtius significat de bello Gallico Commentariorum libro VIII. 10
vbi inquit. Ipse Hybernis peractis , contra consuetudinem in Ita-
liam quàm maximis itineribus est profectus , vt municipia &
colonias appellaret , quibus M. Antonij Quæstoris sui commen-
daret sacerdotij petitionem. Contendebat enim gratia , cùm li-
benter pro homine sibi coniunctissimo , quem paulò antè , præ-
miserat ad petitionem , tum acriter contra factionem , & poten-
tiam paucorum , qui M. Antonij repulsa Cæsaris recedentis con-
uellere gratiam cupiebant. Hunc etsi Augurem priùs factum ,
quàm Italiam attingeret , in itinere audierat : &c. Fertur enim ,
Tribunitiam potestatem , si præsens esset Dictator , fuisse secun- 20
dam : sin absens , primam ac fermè solam. Ad hæc Cæsarem
priusquàm Pompeium victum sequeretur , & in Hispaniam
proficisci vellet , data Lepido Prætori vrbis cura , ei Italiam præ-
fidiâque commisisse Plutarchus docet , ac Magistrum equitum
nominasse , licet nondum Prætor fuisset , Dio scribit libro XLII.
Verùm qua Imperatoris nomine Antonius insignitus sit victo-
ria , incompertum habeo. fortasse Præfectus equitum in Syria
sub Gabinio contra Aristobulum hunc titulum meruit : cùm
parua ipse manu ingentes hostium copias fudisset , obtrunca-
fætque fermè omnes , atque ipsum Aristobulum vnà cum eius 30
filio cepisset. res quidem imperatorio nomine digna. Vel ciuilis
belli initio , sub Cæsare contra Pompeianos legatos , auxilia-
rësque frequenter prælijs commissis , quibus in omnibus egre-
gie se gessisse à Plutarcho accepimus. Siquidem libro Ciuilium

SEDATO TVMVLTV ALEX.

35

secūdo Appianus quoq; de Imperatoris appellatione ita scriptū
reliquit : Est enim hæc appellatio Prætoribus non medioctis
” apud milites auctoritatis, quasi ipsis testantibus eundem impe-
” ratorio nomine hæc indignum fore. Hæc quippè honorem
” Prætores iam pridem in maximis belli operibus sibi vindicaue-
” rant. Nunc autem, sub quibus decem millia in bello concidif-
” sent, hac appellatione dignos haberi audio. Lituum porro ex
” occipitio imaginis Antonij proprium Auguratus signum fuisse,
ex auctoritate Ciceronis in prime, & secundo de Divinatione,
10 Liuij libro primo, Gellij libri v. cap. viii. inferius in xix. Nu-
mismate ostendimus.

DE PHARNACE REGE

ANNO VRBIS

D C C V.

CÆSARE COS. II. DICT. II.

IN VICTORIAE CAPITIS,

E T

TROPHÆI NOTAS

IN NVMMO VII.

COMMENTARIVS.

V^M frequentes Cæsaris victoriæ de Gallis, Germanis, & Britannis, Ægyptijs, Ponticis, Libycis, & Hispaniensibus partæ, magnam trophæorum occasionem illi dedissent, de nulla tamen, præterquàm de Pharnace, Mithridatis Magni filio, trophæum crexisse apud scriptores inuenio. Ac de Ponto Cæsar quatuor, quibus in conspectum venerat, horis, Suetonio teste, victoria potitus est. Nam fulminis (ut verbis Flori utar) more, quod vno, eodemque momento venit, percussit, abscessit, vna profligauit ¹⁰

acie; cum ipse rex, Cæsaris magnitudine nominis exterritus, versus esset in fugam. idè Cæsarem his tribus tantum verbis, Veni, vidi, vici, victoriam ad amicos significasse, Plutarchus, Appianus, & Dio tradunt; eorundemque in triumpho inter pompæ gestamina postea prætulisse titulum, Suetonius auctor est: quæ quidem tria verba multos ante annos à Thulæo quodam Romano dicta fuisse, memorat Seneca Suasoriarum libro primo. sic enim bello tam feliciter confecto, Cæsarem Pharnacis spolia retulisse cecinit Virgilius libro Æneidos primo, ut interpretatur Servius in illis:

10 Hunc tu olim cælo spolijs Orientis onustum

Accipies securâ, vocabitur hic quoque votis.

Apud Dionem libro XLII. legitur, Cæsarem Dictatorem iterum, victo Pharnace, ingens trophæum statuisse, cuius monumentum in argenteo nummo traditum est, in quo duos vides captivos barbaros, masculum alterum, alterum feminam, in trunco sagum, utrinque ab latere clypeos, secures, aliâque arma, & in vertice galeam, vel petasum, impositam. Clypeos, æneos, secures, & galeas in trophæis fuisse, illud Musarum decus Maro ita significavit libro Æneidos VII.

20 Multâque præterea sacris in postibus arma,
Captiui pendent currus, curuæque secures,
Et cristæ capitum, & portarum ingentia claustra,
Spiculâque, clypeiq; , ereptâque rostra carinis.

Et in XI. eiusdem:

Ingentem quercum decisis vndique ramis
Constituit tumulo: fulgentiâque induit arma,
Mezenti ducis exuias, tibi magne trophæum
Bellipotens: aptat rorantes sanguine cristas,
30 Telâq; trunca viri, & bis sex thoraca petiitum,
Perfossûmque locis: clypeûmque ex ære sinistræ
Subligat: atque ensẽ collo suspendit eburnum.

Sagum verò militare ac bellicum amictum fuisse, ex Nonio, & Liviõ belli Punici libro XXXVII. ex Cicerone Philip. lib. VII. & XIII. Verrinarum VII. & epist. ad Trebatium, ex Cæsaris

Commentariorum. lib. v. Plutarcho in Tiberio Graccho, & Suetonio in Augusto cap. xxvi. cognouimus. Neque tantum Romanum hoc fuisse indumentum, verum etiam Hispanorum, apud Livium, & Strabonem in tertio legas; Gallicum apud Cicronem pro Fonteio, & Germanicum apud Tacitum de Moribus Germanorum libello, de quo & Tranquillus in Cæsare cap. lxx. Quare cum gregale fuisset sagum, & commune barbaris, non absurdè dicere possumus etiam Asianum fuisse vestimentum. Hispaniensis hoc haud esse trophæum, ex Dionis historia certi sumus, siquidem ille scribit libro xli. Cæsarem¹⁰ Pyrrhazi iugis, cum de Petreio & Afranio ex Hispania in Italiam victor rediret, minimè trophæum statuere voluisse, verentem calumniam: nam pro simili facto Pompeium olim non laudatum fuisse nouerat. De Gallis, Germanis, Alexandrinis, Africis possem suspicari, si cuius scriptoris testimonio probare possem. quippè Dionis auctoritas suffragatur meæ sententiæ, hanc trophæi notam ad illud de Pharnace erectum spectare, itaque Victoriæ effigiem in altera nummi parte expressam.

DE PHARNAGE REGE. 57
IN PROVINCIAE
PONTI CAPITIS,

E T
TROPHÆI NOTAS

IN NUMMO VIII.

COMMENTARIVS.

ST etiam nunc Venetijs apud Antonium Caluum, Senatorij ordinis, alter argenteus nummus in auerso trophæo, securi, & his litteris inscriptus: CÆSAR. in priori latere mulieris decoræ faciem continens, quæ fortasse, Ponti prouinciæ imaginem diademate redimitam, & ex acantho coronatam, declarat, qua arbore Pontici triumphus in Pharnacem apparatus fuisse, huius in libri fine, ubi de Cæsaris triumphis agitur, ostendit. De securo autem verba feci inferius in numismate XII. De diademate verò in nummis Antonie Claudij matris, in meo de Augustarum mulierum vitis libro, pertractaui.

H

DE IVBA REGE

ANNO VRBIS

DCCVII.

CÆSARE COS. III. DICT. III.

VICTORIAE CAPITIS,

E T

VRNÆ, SIVE GVTTI VASIS

IN NVMMO XV.

COMMENTARIVS.

ANNO ab urbe condita DCCVII. Cæsare tertium Dictatore, totidemque Consule (anno quidem ante, qui fuit urbis conditæ DCCVI. non Cæsar Consul fuerat, sed Q. Fufius, Calenus, & P. Vatinius, ut in Capitolino marmore, teste etiam Sigonio, & Cuspiniani Commentarijs in Cassiodoro) post victum Pharnacem, Ponti regem, moxque Iubam Mauritaniae, ceterisque Romanis ducibus, qui cum Iuba erant, Romam reuerso, cogentibus Pompeij filijs in Hispanias proficisci, à L. Munatio Planco, urbis tunc Praefecto, nummus aureus est percussus, in cuius altera parte Victoriae caput conspicitur cum litteris: C. CAES. DICT. TER. in altera, Vrna, siue Guttus, cum hac circumscriptione: L. PLANC. PRAEF.

VRB. De hac Cæsaris Dictatura, & Consulatu, ita meminit
 Dio libro XLIII. Sequenti verò anno ipse Dictator fuit, &
 „ Consul, vtrunque tertium, collegam habens Lepidum. Qui
 „ etiam paulò post tradit, in decem continuos annos hoc anno
 Dictatorem fuisse creatum, eumq; ducturum in Hispanias exer-
 citum, Lepido collegæ urbem, cum octo Præfectis, commisisse:
 quorum ex numero & Plancum fuisse, coniectari potest. Nam
 & A. Hirtius in Commentarijs de Bello Hispaniensi, hoc est li-
 bro VI. scribit Cæsarem victo Pharnace, & capta subindè Afri-
 10 ca, tertium Dictatorem, ac designatum quartum, in Hispanias
 bellum intulisse. Eutropius libro VI. auctor est, Cæsarem, victo
 Pharnace, Romam reuersum, tertium se Consulem fecisse, indè
 in Africam profectum esse contra Iubam, postq; annum in vr-
 bem regressum, quartum se nominasse Consulem, ac statim in
 Hispanias profectum esse. Verùm Dionis, Hirtij, & Eutropij,
 huiusq; numismatis auctoritate nixus, Cæsarem & Dictatorem
 tertium vno eodémq; tempore, & Consulem fuisse, ac tunc
 nouissimæ victoriæ illius typum exsculptum fuisse in aureo num-
 mo à Præfecto urbis Planco; exploratum habeo. Cupis quis iste
 20 Plancus fuerit scire: dicam. Hic ille est Ciceronis olim discipulus,
 orator insignis, cuius epistolæ admodum luculenter scriptæ in X.
 Familiarium libro leguntur: contra quem Asinius Pollio, cum
 Orationes scriberet, ac dixisset nolle eas nisi post mortem suam
 edi, ne respondere posset, respondisse eum Plinius in Proœmio
 tradit: Cum mortuis nisi laruas luctari. Hic à Dione libro XI.
 prænominatur Titus, & à Plinio libro XXXV. Imperator appella-
 tur. Sub Cæsare in Belgio, mox in Carnutes legionis vnus Le-
 gatus fuerat, vt in Commentarijs de Bello Gallico libro V. &
 Cuiuslibet primo, ac quinto. Eundem mox Galliæ Comatæ Præ-
 30 torum Lugdunum condidisse, Euseb. tradit. Eundem etiam Ba-
 fileam Rauricorum, Germaniæ urbem coloniam deduxisse, ex
 veteri inscriptione Caietæ, Latij oppido, in turri, quæ vulgò
 Orlandi dicitur, patet: ex qua etiam Lugdunum non condi-
 disse, vt plerique arbitrantur, sed coloniam potiùs fecisse, per-
 spicuum fit.

L. MVNATIVS. L. F. L. N. L. PRON. PLANCVS COS.
CENS. IMP. ITER. VII. VIR. EPVL. TRIUMPH. EX
RHETIS ÆDEM SATVRNI E. DE MANVBIIS
AGROS DIVISIT IN ITALIA BENEVENTI IN
GALLIA COLONIAS DEDVXIT LVGDVNVM
ET RAVRICAM.

Quo tempore Ciceronis epistolę ad eũ scriptę extant inter epistolas ad Atticum. Occiso postea à coniuratis Cæsare Cõsul designatus cũ decimo Bruto tunc erat, quo tempore ad eum Imperatorem Cos. designatum Ciceronis leguntur epistolę, & eius ad Ciceronem libro Familiarium x. Sed disiecta mox partium reip. factione, cum tribus legionibus ad Antonium transijt, vt Appianus scribit libro Ciuiliũ III. & à Pontio Aquila deuictus est, Dione testelibro XI. Statim, composito Triumuiratu R. P. C. anno ab vrbe DCCXI. in locum D. Bruti Consul creatus est cum M. Æmilio Lepido, à quo, vt frater suus Plancus proscriberetur, impetrauit. eõq; inter iocos militares, qui currum Lepidi Plancique secuti sunt, in triumpho, inter execrationem ciuium vsurpatum hunc fuisse versum, à Velleio traditum est. 10 20

De Germanis, non de Gallis, duo triumphant Consules. De illius Consulatu meminere etiam Plinius, Eutropius, Casiodorus, & Iulius Obsequens. In obsidione Perusiz spem magis ostendisse auxilij Antonianis, quàm opem tulisse atque ciuitatem captam, Fuluiz Antonij vxoris fugę comitem fuisse, ex Italia, idem Patereculus scribit. Ille, in quã, est, qui sponsionis inter Antonium & Cleopatrá, Ægypti Reginam, iudex factus est, cũ Cleopatra se iactasset sexcenties h-s in cœna solã consumpturã, cũ in ea cœna duo vniones, vnicum nature opus, parata esset, in aceto resolvere. quorũ alterũ cũ absorpsisset, iniecit ipse manu, eam viatricem pronuncians, auctõr exitit, ne absumeretur alter. postea à victore Cæsare disiectus, vtrĩsq; Veneris auribus Romę in Pantheo appensus fuerat, de quo Plinius libro IX. cap. XV. Hunc præterea ante pugnam naualem inter Antonium & Octavianum, deserto Antonio, transisse ad partes Cæsaris, Velleius testatur, qui eius mores ita breuiter

„ conscripsit. Plancus non iudicio recta legendi, neq; amore Rei-
 „ publicæ, aut Cæsaris, (quippè hæc semper impugnabat) sed
 „ morbo proditor, cùm humillimus assentator reginæ, & infra
 „ seruos cliens, cùm Antonij librarius, cùm obscenissimarum
 „ rerum & auctor & minister, cùm in omnia & in omnibus vena-
 „ lis, cùm ceruleatus, & nudus, capûtq; redimitus arundine, &
 „ caudam trahens, genibus innixus Glaucum salutasset in conui-
 „ uio, refrigeratus ab Antonio ob manifestissimarum rapinarum
 „ indicia, transfugit ad Cæsarem. & idem postea clementiam vi-
 10 „ ctoris pro sua virtute interpretabatur, distans id probatum à
 „ Cæsare, cui ille ignouerat. De huius fuga, & Dio meminit libro
 1. Huius sententia fertur Octavianus Cæsar Augusti nomen
 obtinuisse. Eius filium cum C. Silio Consulem fuisse, apud Ta-
 citû lego libro 1. & in hoc Consulatu, iam mortuo Augusto, le-
 gationis princeps cùm esset Tiberij ad exercitum Germanicum,
 maximum in militari tumultu cædis periculum effugisse, com-
 pertum est. De officio autem & iurisdictione Præfecti, titulus
 „ est apud Iuricons. Vlpianû: Omnia inquit, crimina Præfectu-
 „ ra vrbis sibi vendicat: nec tantùm quæ intra urbem admittun-
 20 tur, verùm ea quoque, quæ extra urbem in Italia fiunt. Dio-
 „ nysius enim scribit, Romulum vnum urbanis negotijs præfe-
 cisse. Siquidem, procedente tempore, tantùm is magistratus
 iuris sibi vendicauit, vt omnia in vrbe crimina cognosceret,
 summûmque in ciuitate absentibus Cæsaribus Imperium habe-
 ret. Alexander Genialium dierum libro vi. cap. xx. Solitos,
 inquit, Romanos fuisse, quum reges, & postea Consules Præ-
 torésque reipublicæ causa abessent, ne quis repens tumultus fie-
 ret, neuè vrbs sine imperio esset, aut hostium incurfibus pate-
 ret, Præfectum creare, qui vrbi mœnibûsque præsideret, ius
 30 redderet, & subitis mederetur. Ceterùm de iure Præfecti, si quis
 planius scire optat, ipsum legat Alexandrum in dicto capite. Ve-
 rum vas istud quid simile habet Præfecto? Notum enim est,
 moris fuisse apud Romanos, causas non audiri nisi per sortem
 ordinatas. Nam tempore, quo causæ agebantur, conueniebant
 omnes, vt inquit Seruius, & ex sorte, dierum ordinem accipie-

bant, quo post diem trigesimum suas causas exequerentur, ac etiam iudicum nomina ex urnis sortita educebantur. quò Virgilius alludens in vi. *Æneidos*, dixit:

Hos iuxta falso damnati crimine mortis,
Nec vero hæc sine sorte datæ, sine iudice sedes.
Quæsitòr Minos urnam mouet.

Et alibi idem:

..... stat ductis sortibus urna.

Claudianus quoque de Rapto Proserpinæ ita dixit:

Urna nec incertas versat Minoia sortes.

10

In urnam enim antiqui tabellas iudiciarias (diximus Præfectum & ius dicere) vel nomina conijciebant, cum iudices sortiebantur, unde Cicero ad Q. Fratrem libri ii. epistola vi. ait: Senatorum urna copiosè absoluit, Equitum adæquauit, Tribuni *Æ-*
rarij condemnarunt. Et in xiii. Verrin. Educit ex urna tres, ijs ut
absentem Heracium condemnent, imperat. Idem ii. de Di-
uinatione: Quid mirū magis quàm illam monstruosissimam be-
stiam urnam euertisse, sortes dissipauisse? Plinius Iunior episto-
la cccx. Ut essemus, inquit, in Senatus potestate, peteremur-
que nomina nostra in urnam conijci. Verum negabit fortasse
quidam, hanc urnam iudiciariam esse: Quid igitur erit? Virco-
lus, an Guttus, vas sacrum? De hoc satis inferius in Numismate
iii. & xiii. verba feci. Vtrum enim ad sacrificia, quæ de more
post Cæsaris victoriam in urbe facta fuerant, an ad iudicium pri-
uatum, non publicum, pertineat, siquidem Præfectum ius di-
xisse, non quæsisse, accepimus, iudicio aliorum relinquendum
decreui. Nonnulla enim sunt in nummis interpretanda, quæ per
coniecturas significari sanè possunt, verum certa ratione neque
nos, neque Oedipum vnquam explicare posse, credendum est. 30

VICTORIAE CAPITIS,

E T

ROMÆ GRADIENTIS

TROPHÆO ONVSTÆ.

IN NUMMO XVI.

COMMENTARIVS.

ICTOREM Pontici, & Africi belli C. Cæsarem, tertium iam Consulem cum M. Æmilio Lepido, itémque tertium Dictatorem C. Clouius, alter eius Præfectus, hoc ærei nummi monumento decorare voluit. Caput enim illud Victoriæ cum scripto, CÆSAR DICT. TER. tum ipsum à tergo nummi Romæ Gradientis simulacrum, sinistra scutum gestantis, læua trophæum, tum etiam draco eius lateri additus, capite arrecto repens, magnisque voluminibus terga trahens, cum litteris : C. CLOVI. PRÆF. insignem illam de Ponto victoriam significant. Siquidem Cæsarem de Pharnace retulisse spolia, Seruius in illo Virgilij Æneidos primo ostendit.

Hunc tu olim cælo, spolijs orientis onustum,

Accipies securâ.

Vel illam de Iuba partem in Lybia ea signa ostendunt : quippè Clouius effingere voluit Romam victricem hostis spolia gestantem, tanquam illa, modestiæ causâ, non Cæsaris, sed Reipubli-

cæ honorem esse indicare vellet, cùm pro patriæ libertate semper se pugnassee Cæsarem professum sciret. Serpente autem veteres Asiam declarasse, ex Augusti nummis, in quibus duo sunt annexi serpentes, (licet quidam nouissimè in suo, vbi exponuntur nonnulla veterum numismata, libello, alijs multis cum erroribus edito, tribus falsò serpentibus hoc numisma describens allucinatus sit, per eos Europam, Africam, & Asiam significans, cùm & alter vir doctissimus, ante illum idem scribens, lapsus sit,) & M. Antonij ex argento, compertum est: eò quòd, propter aromata, quæ ibi nascuntur, pars ea serpentis maximè est ferax. Nam Plin. lib. vi. cap. xiv. & Solinus cap. xlviii. narrant, (vt de serpentum Æthiopiz immensa magnitudinæ fileam) circa Caspias portas tantam huius veneni esse vim, vt non nisi hieme transitus detur. Atque Elymaidem grauiter infestari, & Candeorum nullam fertiliorem serpentum regionem esse, Plinius tradit libro vi. cap. xxvii. & xxix. Quo symbolo & Cæsar eam partem ab eo deuictam sic videtur describere voluisse, & nummum sequenti anno signatum fuisse, ipsa monet inscriptio. Verùm enim uerò vel ad Africanam victoriam de Iuba Rege, de Scipione, deque alijs ciuibus Romanis, referri posse censeo. siquidem & Africæ serpentem hieroglyphicum fuisse, tum Adriani complurima, & Antonij Pij, tum Sèptimij Seueri Imppp. Numismata testantur: cùm tantagignat diuersa serpentum, atque draconum genera, vt eo infelix appellari possit. Hoc idem tradit Aristoteles de Animalibus lib. viii. cap. xxix. Solinus verò Polyhistor. cap. xxix. scitu digna scribit: cuius verba, non minùs vtilitatis gratiâ, quàm iucunditatis, subiungere decreui. Africa, inquit, serpentibus adeò fœcunda est, vt mali huius merito illi potissimùm palma detur. Cerastræ præferunt quadrigemina cornicula, quorum ostentatione veluti esca illice sollicitas aues perimunt. Nam reliquum corporis de industria arenis tegunt, nec vllum indicium sui præbent, nisi ea parte, qua inuitatis doleo passibus, necem perpetuam aucupentur. Amphibæna confurgit in caput geminum, quorum alterum in loco suo est, alterum in ea parte, qua cauda.

Quæ

„ Quæ causa efficit, vt capite vterque sexus nitibundo serpat tra-
 „ ctibus orbiculatis. Iaculi arbores subeunt, è quibus vi maxima
 „ turbinati, penetrant animal quodcunque obuiam fortuna fe-
 „ cerit. Scythale tanta præfulget tergi varietate, vt notarum gratia
 „ videntes retardet, & quoniam reptando pigrior est, quos asse-
 „ qui nequit, miraculo sui capiat stupenteis. In hoc tamen squa-
 „ marum nitore, hyemales exuuias prima ponit. Plures, diuer-
 „ sæque Aspidum species, verùm disparis effectus ad nocendum.
 „ Diplas siti interficit. Hypnale sommo necat, teste etiam Cleo-
 10 patra, emitur ad mortem. Aliarum virus quoniam medelas ad-
 „ mittit, minus famæ meretur. Hæmorrhoids morfu sanguinem
 „ elicit, & dissolutis venarum commercijs, quicquid animæ est,
 „ euocat per cruorem. Prester quem percusserit, distenditur, enor-
 „ mique corpulentia negatur extuberatus. Ictus sæpium statim
 „ putredo sequitur. Sunt & Hammoditæ, est & Cenchris, Ele-
 „ phantiz, Chersydri, Chamæ, Dracones, postemò quantus
 „ nomenum, tantus mortium numerus, &c. Hoc quidem memo-
 20 ria, atque hoc in loco notatu dignissimum existimo: ab Cæ-
 „ saris aduentu ex Gallijs Romam, vsque ad victum Iubam, pau-
 „ lò ampliùs trium annorum spatio, centum ac septuaginta millia
 Romanorum ciuium in bello ciuili cecidisse, vt ex Plutarcho
 in vita Cæsaris colligimus. De Præfectorum autem officio, ac
 iure in præcedenti Nummo differuimus. Verùm, quis hic fue-
 rit C. Clouius, Cæsaris Præfectus, apud scriptores, quod equi-
 dem sciam, nulla est mentio, nisi apud Ciceronem, in cuius E-
 pistolis Familiaribus, epistola 1. ad C. Cluuium extat scripta.
 Clouiorum enim familiam apud Romanos fuisse idem ostendit
 epistola 11. libri Epistolarum ad Atticum VI. qui de alio, cuius
 prænomen est Marcus, meminit; licet in omnibus quos vidi in
 30 exemplaribus impressis, deprauatè, vt opinor, pro Cluio, le-
 gatur Cluio, isq; de quadam Clouia similiter meminit ibidem
 libri XIII. epistola VII. Est itaque Puteolis, Latij oppido, C.
 Cluij, M. filij epigramma, Petro Appiano in suo veterum In-
 scriptionum Europæ libro testante, ex quo (si fidelis est) agno-

I

VILLE DE LYON

Biblioth. de l'univers des Arts

66 C. IVL. CÆSAR. COS. III. DICT. III.

scitur & Cluuiam, sicut Clouiam, eam familiam rectè posse appellari.

C. CLVVIVS. M. F. III. VIR. AVDL. II. VIR. NOLAE
IIII. VIR. QVINQVENNAL. DE SVO. FACIVNDO
COERAVIT. IDEM RESTITVIT. IOVI. O. M. SACR.

Sed hoc præterire nolo, nonnullos huius Nummi inscriptionem ita legisse: C. C L O. V I. P R A E F. M. quæ cum nihil significare mihi videatur, indignam doctrina interpretis esse existimo, nam horum nummorum, non tantum penes me, verum etiam alios ¹⁰ apud multos complures sunt, qui temporis indulgentia integerrimi ad nos peruenierunt, ac, uti ego descripsi, ita signati inveniuntur.

DE IVBA REGE.
IN CAESARIS⁶⁷
IMAGINEM

IN TABVLÆ CAPITVM NVMMO

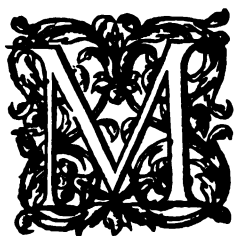
E T

TAVRI SIGILLVM

IN TABVLÆ POSTER. PART.

NVMMO XVII.

COMMENTARIVS.

VITA de Tauri significatu haberem dicere, nisi copiosè atque luculenter à Pierio Valeriano iam essent tractata. Sed quia nostrum in hoc opere fuit institutum, nihil temerè, nihil ex nostra vna tantùm sententia tradere, Tauri huius formam interpretandi negotium ijs relinquo, qui absque vlla monu-

mentorum comprobatione, obscurissima quæque vetustatis mysteria feliciter se explicaturos profitentur.

- 10 L. autem hic Liuineius Regulus, fuit, qui post victoriam de Iuba Rege, legionis Præfectus à Cæsare custodiæ Adrumeti Africæ oppidi relictus fuerat. de quo meminit A. Hirtius de Bello Africo lib. v. vbi in omnibus exēplaribus, præterquā Aldino, mendosè Luncio Regule pro Liuineio regulo legitur. Legitur & de altero cognominato Regulo L. Caninio, Legato Cæ-

I ij

68 C. IVL. CÆSAR COS. III. DICT. III.
 faris in Gallia, apud eundem Cæsarē Commentariorū de Bello
 Gallico lib. vii. De Liuineo Regulo ita meminit Cicero Fami-
 liarium xiii. ad Munatiū: L. Liuineius Trypho est omninò L.
 Reguli, mei familiarissimi, libertus. ex quibus verbis non con-
 stat, à Liuineo liberto, sed à Liuineo eius patrone, cuius co-
 gnomen erat Regulus, nummum excusum fuisse, eundemque
 nominatum video libro iii. Epist. ad Atticum.

IN ELEPHANTIS,

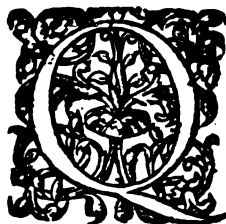
E T

RELIGIONIS SIGNOR.

N O T A S

IN NUMMO XIIX.

COMMENTARIVS.

VID hoc in nummo vetustas significare vo-
 luerit, ab vno latere elephantis notam ha-
 bente cum subscriptione: C A E S A R. ab altero
 ea, quæ signa inculpta visuntur, inter no-
 stræ ætatis eruditos maxima controuersia est.
 Sunt enim, qui dicunt, elephantis scalpturam
 Diui Iuli apotheosim esse, faciẽmq; illam belluz subiectam an-
 guem Heroibus sacrum. Alij instrumenta in altera parte efficta
 esse, quibus à Romanis elephantanti perimebantur, ostentant. In-
 super elephantem nomen Cæsaris significare alij opinantur, Ser-
 uij & Spartiani auctoritate commoti, quorum alter in primo 10
 Æneidos, alter in Ælio Vero scribit elephantem Maurorum

lingua Cæsarem dici, à quo cognomentum Iulij inditum volunt, quia avus C. Iuli Cæsaris bellum hanc in Africa manu sua interemerat; non, ut quidam temere scripsero, à cæso matris ventre: quoniam Aureliam eius matrem eo amisit tempore, quo ipse cum Gallis bellum gerebat, auctore Suetonio cap. xxvi. & plerique è Iuliorum familia Cæsares sunt nuncupati ante C. Iulium Cæsarem, cum, qui natus est à cæso matris vtero, non Iulius, sed Scipio fuerit maior Africanus, qui primus Cæsar est appellatus, teste Plinio libro vii. cap. ix. De monstruosi partus excisi vtero, ita scribente: Auspicatus enecta parente gignuntur: sicut Scipio Africanus prior natus, primusque Cæsarum à cæso matris vtero dictus: qua de causa & Cæsones appellati: &c.

10 „ Solino etiam Polyhistoro cap. iii. innuente. Hermolaus verò
 „ Barbarus existimat in suis castigationibus, Plinium & Solinum
 historix contradicere, ideoque negat Scipionem rectè posse dici,
 primum Cæsaris cognomentum habuisse propterea quod, ut ille
 dicit, ante bellum Samniticum Claudius quidam Cæsar appellabatur, hocque in tabula quadam antiquissima ait sua ætate
 ostendi Romæ ambusta, cum his litteris: CAESAR CLAVDIVS

20 C. F. A. P. N. CAECVS. C. PLAVTIVS C. F. C. N. QUI IN HOC
 DXXV. HONORE VENOX APPELLATVS EST. Bartholomæus etiam
 Fontius, Persij interpres, Satyra i. huius inscriptionis auctoritate ductus, dum Hermolai opinionem tueri conatur, alios viros
 eruditissimos, qui aliter sentiunt, insectatur. Quippe ego, ut
 veritas historix lucidior appareat legentibus, & ne quis forte incidens in eius interpretationem falsi epigrammatis testimonio
 deceptus, vel in Hermolai castigatione, labatur, eiusdem etiam
 „ verba addere decreui. Dicit ergo: Sed quod cum bona omnium
 „ eruditorum venia dictum sit, Solinus perperam Pliniana verba
 30 accepit: quod ut liquidius appareat, (multo enim plus intelligitur,
 „ ut inquit Hiero. quod oculis videtur, quam quod aure
 „ percipitur) verba Plinij cum nostra interpretatione subiiciemus:
 „ quæ sunt hæc: Auspicatus enecta parente gignuntur, sicut Scipio
 „ Africanus prior natus (s. est enecta parente, qui fortunam
 „ felicem expertus est.) primusque Cæsar à cæso matris vtero di-

ctus : non dicit Scipionem nominatum esse à cælo matris vtero : “
 sed illū, qui primus dictus est Cæsar, hoc cognomento decora- “
 tum fuisse ob vterum matris cæsum. hæc enim verba ad su- “
 periora non referuntur : & hic est verus sensus, vera Plinij in- “
 terpretatio, quam omnes probant, extollunt, & miris laudibus “
 prosequuntur, præter illos, qui stimulante invidia, quod conse- “
 qui non valent, despiciunt. hæc ille. Quā sanè vera sit hæc Fon- “
 tij interpretatio, quibúsque laudibus extollenda sit, profecto
 non opus est vt verbis ostendam, cū ex titulo capitis, apud Plin.
 quod est, De monstruosi partus excisi vtero, non de Fortuna, &
 ex illa antiqua inscriptione, quisquis dignoscere poterit, præfer- 10
 tim cū parenthesis illa non Plinij sit, sed ab ipso Fontio inserta.
 Cæsar enim cognomen ijs, qui sic appellati fuerunt, vt Sex. Iu-
 lius Cæsar, L. Iul. Cæf. C. Iulius Cæsar, & cæteri, non prænomen
 esse, vt in dicta inscriptione, neminem ignorare credo, in qua
 cū CAESAR præcedat CLAVDIO, extare videtur pro præno-
 mine, quod profecto veterum mori esse contrarium, omnes, qui
 in Latinis litteris vel mediocriter sint versati, scire certè arbitror.
 Prætereà in antiquo marmore ab eis citato non extat CÆSAR,
 sed CENS. ex quo conijci potest, Hermolaum, atque astipula- 20
 torem eius Fontium tabulas ipsas antiquas aut non vidisse aut
 malè legisse, ita vt etiam in corruptissimo Epigrammatum anti-
 quæ vrbs exemplari, edito Romæ Leone X. Pontifice Max. le-
 gitur. Quare illud inscriptionis testimoniū, quod eis quasi fun-
 damentum fuit, cū falsum sit, tota eorum fabrica funditū vi-
 detur euerti. Nā apud accuratissimos viros, Carolum Sigoniū,
 & Onuphrium Panuinium, antiquarum rerum diligentissimos
 obseruatores, ex M. Verrij Flacci antiquatum Tabularum triū-
 phalium Consulariūque fragmentis, quæ hodie Romæ in
 Capitolio sunt, sic legitur : CENS. AP. CLAVDIVS. C. F. AP. 30
 N. CAECVS. C. PLAVTIVS. C. F. C. N. QVI IN HOC L. F.
 XXVI. HONORE VENOX APPELL. EST. inscriptio autem
 superscripti libri deprauata, ita est : CAESAR. CLAVDIVS.
 C. F. AP. N. CAECVS C. PLAVTIVS. C. F. N. QVI IN HOC DXXVI.
 HONORE VENOX APPELLATVS EST. Quantū ergo ad Elephātis

notæ explicationem, necnon ad Cæsaris clementiam, ad munificentiam, ad religionem, ad gloriæ studium, ad eiûsque iustum ac moderatum imperium referri posse cēseo: siquidem Elephas has omnes virtutes, & significationes obtinere creditus est. Ad hæc Elephantis de clementia & mansuetudine complurima scitu extant dignissima apud Pliniū lib. VIII, cap. IIII. & VII. apudque Plutarchum, & in II. Valeriani Hieroglyphicorum libro, de qua & ante eos meminit Aristoteles libri I. cap. I. & libri IX. cap. XLVII. Cæsaris autem clementiam complurimi celebravere clarissimi scriptores, præsertim Velleius poster. volumine, Plinius libri VII. cap. XXV. & Suetonius cap. LXXV. Solinus in Polyhistor cap. V. eamque laudat Sallustius in Oratione prima ad ipsum Cæsarem de Republica ordinanda, quorum verba gratia brevitatis omisimus. Verū clementis appellatione summo opere gloriatum esse, ipsemet Cæsar ostendit in epistola ad Ciceronem,

„ qui ei laudanti clementiam eius, ita respondit: Rectè auguraris
 „ de me (benè enim tibi cognitus sum) nihil à me abesse longiùs
 „ crudelitate. Atque ego cū ex ipsa re magnam capio voluptatem,
 „ tum meum factum probari abs te triumpho, & gaudeo,

20 &c. Et in Commentarijs de Bello Gallico ad finem libri secundi suam clemētiā describens insigni exemplo gloriatur. Ad munificentiam quoque quam ipse exhibuit, hanc etiam elephantis imaginem spectare, Antonini Pij, & Septimij Severi indicant ærei nummi, in quibus exculptus est Elephas cum inscriptione: MUNIFICENTIA AVG. Quin Cæsarem in spectaculis & Elephantorum, & variorum ludorum generibus munificentissimū se exhibuisse, Paterculus poster. volumine, Plinius libri VIII. cap. VII. Suet. cap. X. & XXXIX. Appianus lib. II. & Plutarchus memoriæ prodiderunt. Porro apud Sallustium in Oratione ad Cæ-

30 sarem secunda de Republica ordinanda sic scriptum est. Sed
 „ præter ceteros mortales illa clarior est, quod & priùs defessi sunt
 „ homines laudando atque admirando munificentiam tuam,
 „ quàm tu faciundo, quæ gloria digna essent. Cui astipulatur Appianus libro II. Quantum enim ad Pietatem Religionemque pertinet Elephantis, non desunt, qui dicant, nitescente luna

ipsum sponte viuo amne purificari, aquaque circumspergi, salutatioque sidere in sylvas reuerti, ac vbi morbo laboret, in herbis volutari, supinumque in cælum eas iaciendo deorum auxilium implorare, precésque eis offerre, mariaque transcurum iusiurandum dare rectori de redditu. Hæc Plinius libri VII. cap. 1. Hæ res profectò omnes analogicè referri possunt ad Cæsarē, qui & sacerdos Iouis fuit & Maximus Pontifex, vt Velleius poster. volumine, Tranquillus cap. XIII. Plutarchus, & alij testantur. Quod verò ad Elephantis attinet gloriæ cupiditatem, ipse tam valde honores ambit, vt ignominia notatus mortem vitæ 10 præferat, quam nonnunquam, alia sibi consciscendæ mortis occasione negata, inedia finisse apud Plinium ostenditur, cuius in capite I. lib. VIII. sic scriptum est de Elephantis: Amoris & gloriæ voluptas: immò vero, quæ etiam in homine rara probitas, prudentia, æquitas: &c. Peruulgatum autem est, amore gloriæ ita flagrasse Cæsarem, vt cum in Hispania magni Alexandri imaginem animaduertit, vt Suet. cap. VII. siue eius res pictas perlegeret, vt Plutarchus, haud se continere potuerit, quin illacrymaret, pertæsus ignauiam suā, quòd nihil dum à se memorabile actum esset in ætate XXXIII. annorum, quæ iam 20 Alexander orbem terrarum suo subiecisset imperio. Olim etiam prope Cordubam, vltimo prælio aduersus Magni Pompeij filios, desperatis rebus, idem dixisse fertur, plerunque pro victoria, tunc pro vita primùm decertasse. Plutarchus etiam tradit Cæsarem honoris percupidum fuisse, maiorumque in eo cogitationes operum, & nouæ cupidinem gloriæ pullulasse, iccirco de bello Parthis inferendo cogitasse. At facies illa animalis sub Elephantis pedo consurgens in alijs nummis est draconis similitudo. hanc interpretati sunt quidam, Africæ subiugationem, cum de Iuba Numidiæ Regis triumpharet Cæsar, eiusque filium 30 Iubam duxisset in triumpho, Plutarcho auctore. nam ea provincia elephantorum, atque serpentum maximè est ferax, vt in numismate IX. suprà retulimus. In alijs porro effigiem leonis refert, vt penes me habetur: in alijs Capellæ vt apud generosum virum, Andream Lauredanum, patricium Venetum.

Ijs

Ijs triformis Chimeræ treis repræsentare formas nonnulli credunt, easque spectare ad treis rhetoricę partes, quibus vtuntur oratores, pro foro, ante tribunal, & pro castris, videlicet leonis iudiciale, caprę demonstratiuum, & draconis deliberatiuū genus præferre. Et hæc conueniunt Cæsari, eo quòd ipse inter primarios oratores Romanos à Cicerone in libro, qui inscribitur Brurus, à Cornelio Nepote, à Paterculo, & à Tranquillo, & Plutarcho annumeratur, mirificęque verborum elegancia, splendore, magnificentia, ac generosa quodammodo dicendi
 10 ratione miro præconio extollitur. Ideo typum hunc, vt non solum cognomentum Cæsaris iudicaretur, effinxere, verū etiam, vt eo clementiam, munificentiam, religionem, atque glorię studium, vel iustum ac temperatum regimen, oratoriámque in eo laudem emicuisse ostenderetur. Verum enimvero Elephas licet sit aptissimum animal ad ostēdendas hieroglyphicę Cæsaris virtutes, ideóque recte ad enarratas causas adscribetur, ad Africam potius à Cæsare post victoriam contra L. Scipionem & Iubam Mauritaniz regem subactam, atque Populo Romano sub tributo collatam, iure spectare arbitror: nam eo in prælio Cę-
 20 sati nonaginta Elephantos hostes opposuisse, contráque Scipionis triginta ex hoc numero pugnasse, quintámque legionem, victoriam retulisse, eámque ob causam ipsam legionem postea sibi Elephantis imaginem adiecisse, idque insigne tulisse suis etiam temporibus, Appianus de Ciuilibus bellis libro secundo memorię prodidit. Hic memorare quidem dignissimum est virtutem militis cuiusdam veterani huius legionis: qui, eo prælio cū in Scipionis exercitu in sinistro cornu Elephas in lixam inermem impetum fecisset, eūque sub p^{ec}e subditum, deinde genu innixus, pondere suo, proboscide erecta, vi-
 30 brancęque, stridore maximo premeret, ferre non potuit miles, quin se armatum bestię offerret. militem postquam Elephas ad se telo infesto venire animaduertit, relicto cadauere, eum proboscide circumdat, atque in sublime extollit armatum, qui in eiusmodi periculo cū constanter agendum sibi videret, gladio proboscidem, quo erat circumdatus, cedere, quantum viribus poterat, non destitit. quo dolore adductus elephante, milite

abiecto, maximo cum stridore cursuque conuersus ad reliquas bestias se recepit. sic A. Hirtius Commentariorum de bello Africo lib. v. scriptum reliquit. Nec non ad Munificentiam, ut supra dixi, referri plerique credunt, quam ipse Cæsar exhibuit in spectaculis ab se editis quatuor post actos triumphos, Gallicū, Alexandrinum, Ponticum, & Libycum. siquidem tertio eius Consulatu viginti pugnasse Elefantos contra pedites quingentos, iterum totidem turritos cum sexagenis propugnatoribus, eodem quo priores numero peditum & pari equitum è diuerso dimicantibus, Plinius auctor est libri VIII. cap. XXXIX. & ante Velleius scriptis mandauit.

Quæ præterea insignia ab altera nummi parte cernuntur, instrumenta sunt, quibus in sacris utebantur sacerdotes, & Cæsari tanquam Flamine primū Diali, & mox Pontifici adscripta fuere, scilicet Albogalerus, Malleus, siue Securis ænea, Aspergillum, ut nonnullis placet, & Capedo. Albogalerus, enim à Festo ita describitur: Albogalerus à galea nominatus est. Est enim pileum capitis, quo Diales Flamines, idest sacerdotes Iouis utebantur. fiebat enim ex hostia alba Ioui cæsa, cui affigebatur apex virga oleagina. Hinc apud Isidorum *Ætymologiarum* libro XIX. capite XIII. est: Galeros corium dicitur. Varro apud Gellium libri x. cap. xv. super Flamine Diali, ita inquit: Is solus Album galerum: vel quod maximus est, vel quod Ioui immolata hostia albato fieri oporteat. quo & Mercuriū capite cooperto pingi solitum fuisse, Fulgentius in *Mithologijs* scribit, & Numismata testantur. Quæ à pilei lateribus pendent vellera, erant lanæ, licet Seruius super illud Virgilij VIII. *Æneidos*,

Lanigerósque apices,

lanam desuper virgam fuisse dicat, hisce verbis: Flamines in capite habebant Pileum, in quo erat breuis virga desuper habens lanæ aliquid. Quod cum per æstus ferre non possent, filotantum capita religare cœperunt; nam nudis penitus eos capitibus incedere nefas fuerat: vnde à filo, quo utebantur, Flamines dicti sunt, quasi filamines. Verum festis diebus filo de-

posito, pilea necesse erat accipere: quæ secundum alios ad ostentandam sacerdotij eminentiam sunt reperta: sicut columnæ mortuis nobilibus superponuntur ad ostendendum eorum colu-
 1 lumen. Alij dicunt, non propter eminentiam dignitatis hoc factum, sed quia cum sacrificarent apud Laurolauinium, ex eis exta frequenter aues de vicinis venientes locis abriperent, & eminentia virgarum eas terrere voluerunt. Exinde etiam consuetudo permansit, ut apud Laurolauinium ingentes haberent virgas, non breues, ut in vrbe. hæc Seruius. Lanam, quam Ser-
 10 uius dicit super pilei virgam fuisse, à lateribus pependisse, numeri ostendunt. Alexander Genialium libri II. cap. VIII. dicit, Galerum proprium fuisse Pontificum. De ceremonijs autem Flaminis Dialis erudite scripsit Gellius capite supra citato. Malleo autem, vel Securi cædebantur tauri ictu auriculæ dextræ: de quo Ouidius libro Metamorph. secundo ita meminit:

...., haud aliter, quàm, cum, spectante iuuenca,

Laetentis vituli dextra libratus ab aure

Tempora discussit claro caua malleus ictu.

Securis enim à secando dicta videtur, quia hostiæ carnem in plu-
 20 rimas secabat partes. Hæc proprie erat Pontificum, quamuis & Secures Consulum essent insignia; eaque victima percutiebatur, ut de boue loquens Ouidius Fastorum libro III. ait.

Apta iugo ceruix non est ferienda securi.

Et Horatius Carminum lib. III. Ode XXIII.

Aut crescit Albanis in herbis

Victima, Pontificum secures

Ceruice tinges: te nihil attinet

Tentare multa cæde bidentium

Paruos coronantem marino

30 Rore Deos, fragiliq; myrto.

Asperforium quidem, siue Aspergillum, est, quo lustrabant se spargendo aqua, quæ in templis erat. verum Maronis interpres Seruius de Miseni funere loquens, in illa libri VI.

Idem ter socios pura circumtulit unda,

Spargens rore leui, & ramo felicitis Oliuæ,

K ij

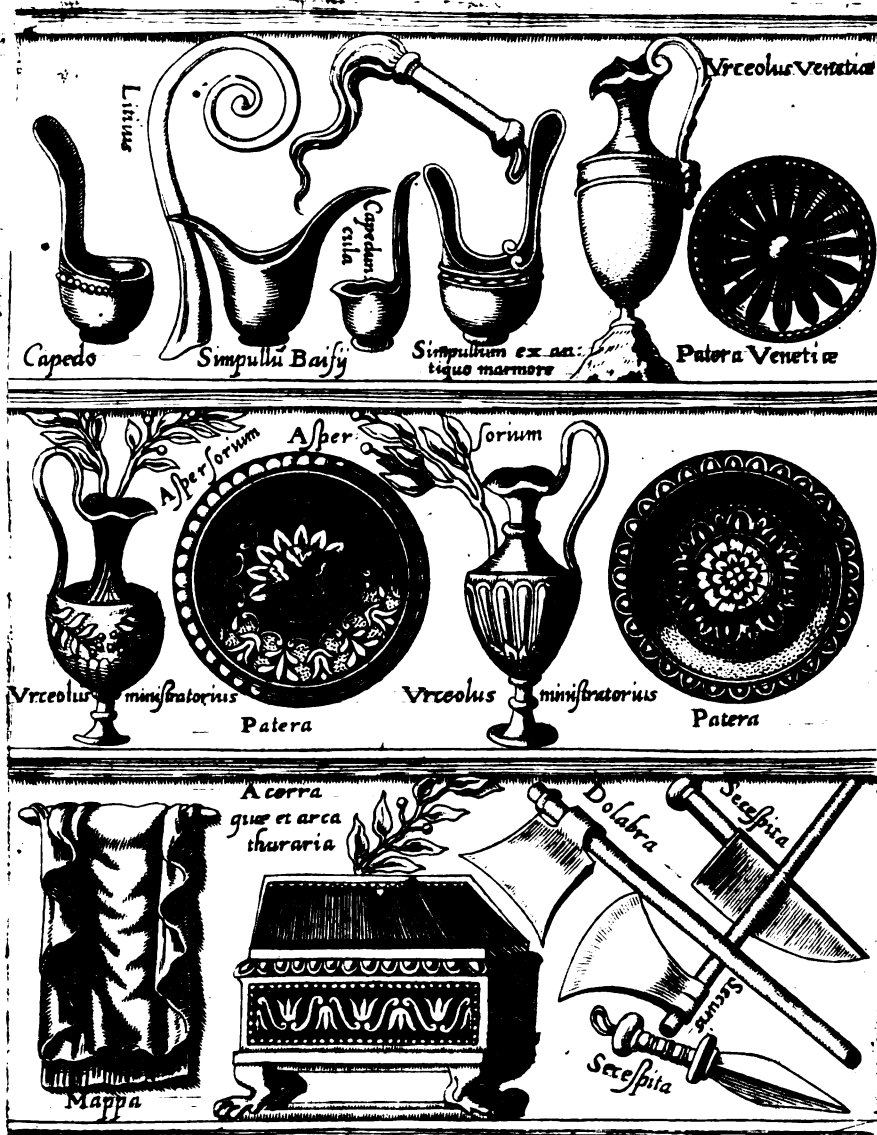
Lustrauitque viros :

ostendit moris fuisse , vt Aspergillum de ramo lauri potius fieret , quàm equinæ caudæ pilis , vt innuit hic typus , quo , vt ait Donatus , in purgationibus aqua pura spargerentur : vnde etiam nferius in eodem libro Virgilius :

Occupat Æneas aditum , corpúsque recenti

Spargit aqua , ramúmque aduerso limine figit .

Sed quia laurus nata erat in Palatio , vt fertur , eo die , quo ipse Augustus natus , vnde triumphantes coronari consueuerant , cum Poëta ibi loqueretur de funere , noluisse videtur laurum¹⁰ lugubri in officio nominare . Servianæ sententiæ astipulatur vetustus quidam lapis Romæ , in quo cum alijs Pontificalibus ac religionis insignibus videlicet Lituo , Pileo sacerdotali , Patera , quæ aurea fuerat , teste Virgilio , atque Cicerone ; Simpullo , Capedine , Secespita , quæ , vt Festus ait , cultrum erat ferreum , oblungum , manubrio rōlundo , solido , vincto ad capulum auro , argenti que , fixum clauis æneis , etæ cyprio , quo Flamines , Flaminicæ virgines , Pontificesque ad sacrificia utebantur ; Securi , vel dolabro , & mappa , Vrceolo , & Acerra , quæ arcula fuit thuraria , vbi thus scilicet reponebant , vt inquit Festus , Virgi-²⁰lio etiam teste , Ouidio , Horatio , & Plinio , Aspersorium ex ramo lauri , vel oliuæ insculptum cernitur . quorum quidem instrumentorum imagines maioris intelligentiæ gratia , omnes , quàm potui accurrate in formis æreis expressi , atque hic subijcere institui : de quibus omnibus instrumentis planius oppor-
tuniori loco in alijs libris verba faciam .

„ De Capedine autem sic Cicero in Paradoxis XII. Quid autem
 „ Numa Pompilius? minus ne gratas Dijs immortalibus Capedi-
 „ nes ac fictiles, urnulas, quam filicatas aliorum pateras arbitra-
 „ mur? & libro III. de Nat. Deorū; Docebo, inquit, meliora me
 „ didicisse de colendis dijs immortalibus iure Pontificio & more
 „ maiorum, quàm Capedunculis, quas Numa nobis reliquit. Hu-
 „ ius formam diligentia nostra ex eodem marmore sumpsit, & in
 „ eadem tabula descripsit, ab Caroli etiam Sigonij opinione ad-
 iuta. Capedo enim à capiēdo thure ex Acerra dicta est. Sunt ra-
 10 men qui putent hoc Sympullum, siue Simplum, aut Simpuium
 esse, quod ~~est~~ calix fictilis, quo vinum in sacrificijs libabatur: à
 sumendo, quod eo vinum pręlibaretur minutatim, dictum.
 Differentia enim inter Capedinem & Sympullum conijcitur à
 varietate formæ in eo marmore antiquo exculptæ. Capedinem
 enim ego ex ære cyprio vnā antiquissimā habui, quæ nunc
 • apud virum inter Iurisconsultos ac antiquitatum peritos egre-
 gium, ac eruditissimum, Tiberium Decianum, in Gimnasio Pa-
 tauino publicum, hac effigie habetur. sed de Capedine latius in
 nummi Germanici Cęsaris Commentario. Festus de Simplo
 20 sic scriptum reliquit: Simplum vas paruum, non dissimile cya-
 „ tho, quo vinum in sacrificijs libabatur, vnde mulieres rebus di-
 „ uinis deditæ Simpultrices dicuntur. De hoc Iuuenalis etiam
 „ Satyra VI.

..... aut quis

Simpuium ridere Numæ, nigrumq; catinum.

Et Plinius libro xxxv. vbi de plastice, ait:

„ In sacris quidem etiam inter has opes non murrhinis, cristallinis-
 „ ve, sed fictilibus prolibatur Sympullis. Apud Baesium in libro
 „ de Vasculis, Sympulli habetur figura, atque in marmore Ro-
 30 mano, quorum, quoniam aliquantulum forma inter se diffe-
 runt, exempla in eadem tabula descripsi.

78 C. IVL. CÆS. COS. III. DICT. III.
CERERIS IMAGINIS,

E T

RELIGIONIS SIGNORVM

IN NVMMO XIX.

COMMENTARIVS.

ODEM temporis spatio magno tritici pro-
uentu, & ludorum occasione, quos Cæsar
Consul & Dictator vtrunque tertium, Au-
gur, & Pontifex Maximus, post triumphū
Africanum in honorem Cereris ediderat,
alter hic nummus est signatus cum Cereris
capite ab vno latere arstis redimito, & in-
scriptione: DICT. TER. COS. TERT. ab altero religionis no-
tæ cum litteris, AVGV. PONT. MAX. Nempe Cæsarem post
debellatum L. Scipionem, & Iubam Mauritaniz, & Numidiz,¹⁰
regem, tertio eius Consulatu, magnificentissima in Circo Ma-
ximo spectacula celebrasse, Plutarchus in Cæsare, Dio libro
XLIII. Appianus de Civilibus bellis libro II. & Plinius libri VIII.
cap. VII. testantur. Inter hæc spectacula ludi quoque Cereris an-
nui Idus Aprilis v. hoc est nono mensis die, Romę edebantur,
vnde illa sunt Ouidij libri Amorum tertij Elegiz x.

Annua venerunt Cerealis tempora sacri:

Secubat in vacuo sola puella toro.

Flaua Ceres tenues spicis redimita capillos,

Cur

Cur inhibes sacris commoda nostra tuis?

Hos enim ludos tunc Cæsarem exhibuisse conijcitur, quos etiā sequenti anno, eo quidem die, quo ipse Cæsar victor extiterat, iterum celebrauisse, idem ostendit III. Fastorum:

Tertia lux, meminini, ludis erit: hæc mihi quidam

Spektanti senior, continuusque loco,

Hæc, ait, illa dies, Libycis qua Cæsar in oris

Perfida magnanimi contudit arma Iubæ.

Qui paulò pòst ita subiungit:

10 Circus erit pompa celebrer, numeróq; deorum,

Primáq; ventosis palma petetur equis.

Hinc Cereris ludi non est opus indice causæ,

Sponte deæ munus promeritúmque suum.

cúm Cereris nuptiæ, quæ, vt Seruius ait, Orci nuptiæ diceban-
tur, etiam à Pontificibus solennitate maxima solitæ essent ce-
lebrari. itaque ab vno latere nummi Deæ imago conspicitur tri-
tico coronata, quòd, vt inquit Plutarchus, Romam ex Africa
„ ingens frumenti copia peruecta est. eius verba hæc sunt: Ro-
„ mam ex Africa rediens ex ea victoria magnifice per ora populi
20 ferebatur. Tantum enim agri in ditionem subactum, vt annuo
„ prouentu percepturus fiscus esset, tritici quidem ducenta millia
„ modium Atticorum, olei vero trecentas myriadas. Porro in-
„ gentia militibus congiaria dedisse, idem inferius testatur. Hinc
„ apud Dionem libro XLIII. sic scriptum legitur: Ad hunc mo-
„ dum peracto triumpho, magnificum populo epulum dedit, ad-
„ dito extra ordinem frumento, oleóque. Distributo frumento
„ in populum, viritim insuper trecentenos nummos distribuit.
„ quos promiserat, adiectis alijs centenis: militibus autem bina
„ in singulos sestertia diuisit. Nec sola munificentia contentus,
30 cætera quoq; accurate inspexit: cúmque numerus eorum, qui
„ ex publico frumentum accipiebant, non legitime, sed eo mo-
„ do quo in seditionibus fieri assolet, excreuisset, instituta recen-
„ sione, dimidiam circiter partem eius amputauit. Idémque Sue-
„ tonius ait capite XXIX. Veteranis, legionibus, prædæ nomi-
„ ne, in pedites singulos super bina sestertia quæ initio tumultus

L

numerauerat, in equites vicena quaterna nummum dedit. Af-
 signauit & agros, sed non continuos, ne quis possessorum ex-
 pelleretur. Populo, præter frumenti denos modios, ac totidem
 olei libras, tricenos quoque nummos, quos pollicitus olim erat,
 viritim diuisit, & hoc amplius centenos pro mora. Annuam
 etiam habitationem Romæ vsque ad bina millia nummum, in
 Italia non vltra quingenos sestertios remisit. Adiecit epulum ac
 viscerationem, & post Hispaniensem victoriam duo prandia.
 Nam quum prius parce, neque pro liberalitate sua præbitum
 iudicaret, quinto post die aliud largissimum præbuit. Cur au- 10
 tem Cereris simulacra spicis coronarentur, si quis scire volue-
 rit, Ouidium legat Fastorum I I I. & Amorum libro I I I. elegia
 x. Ego, quantum ad mysticam huius Deæ historiam pertinet,
 alijs sequentibus in libris sum explicaturus. Cæterum quod ad
 Cæsaris tertium Consulatatum pertinet, idem Nicæus initio libri
 x l i i i. post victoriam de Ponto, ait: Sequenti anno ipse Dicta-
 turam Consulatatumque tertio vtrumque magistratum collegâ-
 que Lepido gessit. Eutropius autem libro vi. cap. vi. dicit, Cæ-
 sarem deuicto Pharnace Romam reuersum, tertium se Consu-
 lem fecisse cum M. Æmilio Lepido; inde in Africam profectum; 20
 post annum regressum esse, statimque se quartum Consulem
 creasse, Hispaniasque petisse contra Cn. Pompeij liberos, ne-
 que spectaculorum, neque triumphorum tempus intermisisse.
 Addam insuper quæ de tertio eiusdem Consulatu scripto re-
 liquit Suetonius capite l x x v i. Tertium, inquit, & quartum
 Consulatatum titulo tenus gessit, contentus Dictaturæ potesta-
 te cum Consularibus simul. de quo & Censorinus meminit in
 libello de Die Natali. Quantum præterea ad tertiam Cæsaris
 Dictaturam, ipse, victo Pharnace Ponti rege, deinceps per al-
 terum annum Dictatorem se fecit, erat enim Dictatura legiti- 30
 ma sex tantum mensium magistratus, quo dabatur summa po-
 testas in populum, simulque tertium Consulem, vt supra ex
 Dionis sententia retuli. De Cæsare autem Augure videtur Ci-
 cero intellexisse in ea epistola x l i i. Familiarium ad P. Seruili-
 um Isauricum Asiæ Proconsulē, vbi inquit: Sperare tamen videor

„Cæsari collegæ nostro, fore curæ, & esse, vt habeamus aliquam
 „Romp. Qua in rem cum sentit Paulus Manutius in eloquentia
 Latinæ linguæ concessu omnium ætatis nostræ facile princeps.
 Ex instrumentis vero sacerdotalibus, quæ supra exculpta sunt (Ca-
 pedo scilicet, & Aspersoriū, si Aspersoriū credimus esse, Vrceolus, & Lituus) de Capedine, & Aspersorio in præcedenti nummo
 „verba feci, de Vrceolo sic Baifius in lib. de Vasculis: Vrceus, cuius
 „diminutivum Vrceolus, vas aquarium, vt tamen Vrceus esset
 „vas ad aquam frigidam, Vrceoli ad calidam. cuius etiam formam
 10 ille huic similem addit pictam. De Vrceolis autem ministrato-
 rijs, hoc est, quibus ad lotionem manuum ministrabatur, sic in
 epigrammate apud Martialem libro XIII.

Vrceoli ministratorij.

Frigida non desit, non deerit calda petenti:

Sed tu morosa ludere parce siti.

Solebant, enim veteres, haud secus atque pietas Christiana, in
 sacrificijs lauare manus, vnde & mappa, qua sacerdos manus ab-
 stergebat, in antiquo lapide Romano cum alijs Pontificalibus
 insignibus, sicuti superius descripsi, decernitur. In veteri alio
 20 marmore Carariense, summâq; elegantia exculpto, Venetijs
 Monasterij D. Danielis in muro, qui spectat riuum iuxta Virgi-
 nes, Vrceoli rasili opere & pateræ imagines etiam habentur, cu-
 ius exemplum in tabula alijs cum pietatis insignibus non præter-
 misi scribere. De Gutto autem iam superius in Numismate III.
 verba feci. de Gutturnio, quod à Polluce libro I. inter sacro-
 rum instrumenta annumeratur, sic Festus: Gutturnium vas, ex
 „quo aqua manibus datur: ab eo dictum, quod propter oris an-
 „gustiam guttatim fluat. De Lituo autem; quo sedentes Augu-
 „res aurbus templa designabant, apud Gellium verba Higini in
 30 Virgilium libri V. cap. VIII. ita se habent: Lituus est virga bre-
 uis, in parte qua robustior est, incurua, qua Augures vtuntur.
 „Cicero I. de Diuinatione: Quid Lituus iste vester, quod cla-
 „rissimum est insigne Auguratus, vnde nobis est traditus? Nem-
 „pe eo Romulus regiones direxit, cum urbem condidit. qui
 „quidem Romuli lituus, id est incuruum, & leuiter à summo in-

L ij

flexum bacillum, quo canitur, similitudine nomen inuenit, cum situs esset in Curia Saliorum, quæ est in palatio, eaque de-
 flagrasset, inuentus est integer. Idem lib. II. Omitte igitur
 inquit, lituum Romuli quem in maximo incendio negas potuisse
 se comburi. De Lituo item, & Auguratu, quod perpetuum
 olim fuit, sacerdotium, Liuius Dec. primæ libro primo de Ro-
 mulo scribens, ait: Inde ab Augure, qui deinde honoris gratia
 publicum id perpetuumque sacerdotium fuit. Deductus in ar-
 cem, in lapide ad meridiem versus consedit, Augur ad læuam
 eius capite velato sedem cepit, dextra manu baculum sine no-
 do aduncum tenens, quem lituum appellauerunt. Ad Litui ve-
 terum Romanorum similitudinem refert etiam Lituus iste no-
 ster, quem maximi Pontifices, atque minores in sacras pompas,
 ac diebus festiuis gerunt, vulgo Pastorale. De Auguratu Fene-
 stella capite IV. & Pomponius Lætus capite V. ex Dionysio Ali-
 carnassæo scripsere. De Pontificatu maximo Cæsar, Velleius
 poster. volumine: Ante præturam, inquit, victus maximi Pon-
 tificatus petitione Q. Catulus omnium confessione Senatus
 princeps. Dio item libro XXXVII. ait: Metello enim Pio defun-
 cto, Cæsar eius Pontificatum petebat, iuuenis adhuc, & qui
 nondum præturam gesserat: &c. Et Frangillus cap. XIII. ait:
 Prædixisse matri osculanti fertur, domum se nisi Pontificem
 non reuersurum; atque ita potentissimos duos competitores,
 multumque & ætate & dignitate antecedentes superauit. Q. vi-
 delicet Lutatium Catulum, Syllanæ factionis principem, & P.
 Seruiliū Isauricum. Plutarchus in Apophthegmatis: Dedu-
 ctus Cæsar à matre ad fores: Hodie, inquit, ô mater, aut filium
 Pontificem habebis, aut exulem. idem quoque ait in Cæsar's
 vita. Porro de maximi Pontificis officio, quæue fuerint eius in-
 signia, quibûsque legibus astrictus esset, Alexander ab Alex.
 erudite scripsit. Scripsit etiam Pomponius Lætus libelli de Sa-
 cerdotijs capite X. & Fenestella cap. VIII.

DE IVBA REGE. 83
DEVICTIS POMPEII
LIBERIS.

ANNO AB VRBE CONDITA

DCCVIII.

CÆSARE COS. IIII. DICT. IIII.

VICTORIÆ CAPITIS,

L T

EIVSDEM BIGAS AGITANTIS

SIGILLI,

IN NUMMO XXIIII.

COMMENTARIVS.

ÆSAR vindicatis in potestatem toto fero
orbe terrarum gentibus multa cæde morta-
lium, pace concordiaque, bello, atque armis
Populo Romano comparata, Victoriatum
nummum veterum more argenteum, per
Mussidium Longum cudere permisit, ab vno
latere Victoriz imaginem habentem, ab altero ipsam Victo-
riam curruli certamine bigas agitantem, cum inscriptione: L.
M V S S I D I V S L O N G V S, ad memoriam spectaculorum, quæ
10 tunc temporis, Cæsaris victoriarum gratia, in vrbe data fuerant,
de quibus mox dicam.

L iij

84 C. IVL. CÆSAR. COS. III. DICT. III.
 IN CÆSARIS IMAGINIS
 IN TABVLÆ CAPITVM
 NUMMO II.

E T

GVBERNACVLI NAVIS, GLOBI,
 CORNVCOPIÆ, CADVCEI,
 ET PILEI NOTAS.

IN TABVLÆ POSTER. PART.

NUMMO XXV.

COMMENTARIVS.

ALTER atque eodem sub tempore nummus est
 signatus cum Gubernaculo navis ex aduerso
 latere, Globo, Cornucopiæ, Caduceo, Pileo
 sacerdotali, ac inscriptione eadem: L. M. V. S. S. I.
 DIVS LONGVS, symbolicè significans, se
 beatam ciuibus vitam, idest pacem & concor-
 diam, diuitias, atque bonorum omnium copiam promittere,
 in quibus iuxta Augustini definitionem in v. de Ciuitate Dei,
 & Boëtium in tertio Consolationis, videtur humana felicitas
 consistere. Prima enim nota Gubernaculum est navis, & prin-¹⁰
 cipem orbis terrarum metaphorice declarat. quæ sequitur pila;
 terræ globum per regiones diuisum significat. Cornu pilæ super-
 positum, & omnium fructuum genere plenum, terræ feracita-
 tem, diuitiarumq; copiam indicat: nam diuitiarum fructus

est in copia, ut Cicero in Paradoxis scripsit. Proxima vero, Caduceus est. hic pacis atque concordiae apud veteres typus fuit. Nouissima autem nota Pileus est Cæsaris, ob maximi sacerdotij, gestamen. His omnibus hieroglyphice significare voluit, se optimum orbis terræ gubernatorem, copia diuitiarum omnium, ac pace victorijs parta, in Europa, Asia, & Africa Populi Romani felicitatis auctorem fuisse. Hoc etiam verbis humanissimis in oratione, quam habuit ad Senatum, eum ostendisse apud Dionem legas libro XLIII. Verum hoc etiam manifestius apparet, nummum istum hac ratione formatum fuisse, quod eo tempore à Senatu templa ad honorem Cæsaris consecrata sunt: quorum Clementiæ vnum, ut Plutarchus, alterum Æquitati, ut Dio libro XLIII. tertium Libertati publicæ, alterum nouæ Concordiæ est decretum, tanquam pro eo respub. pacata esset, & libera. nam, ut Cicero inquit ad Brutum, libertas sine pace nulla est. Alterum porro Felicitati populi Romani dedicatum est templum, Dione teste libro XLIV. cuius deæ simulacrum à veteribus Cornucopiæ, & Caduceo descriptum fuisse, suo ostendemus loco. Hæc sanè omnia vere principem decent, pacatum regere orbem, clementia erga humiles uti, æquitatem inter subditos seruare, pacem alere, concordiam inter discordes reducere, rerum omnium copiam, quas natura desiderat, populo suppeditare, ut merito ille felicitatis populi auctor dici possit. quas quidem virtutes clare & egregie veluti in vno diuini animi simulacro, omnes conspicit ætas nostra in Pio 14. Pontifice Maximo: siquidem per eum vera libertas, æquitas, & industria ciuitatibus redditæ sunt. per ipsum accessit sacrosancto Senatui maiestas, iudicijs integritas, fracta iniquorum potentia, honor benemerentibus tributus, ad virtutem excitata omnium voluntas vel spe præmiorum, vel poenæ metu. Quando annona in vrbe moderatior? quando pax lætior? & ut ex Scipionis sententia vsurpare consueuerat alter Pius, Antoninus scilicet Imperator, hic omnium in Christo fidelium optimus pater, mauult pace vnum seruare ciuem, quàm bello mille hostes victor occidere. hodie superatur æquitato gratia, ambitio virtute. nam

facere recte ciues suos princeps optimus faciendo docet : cūmq; sit imperio maximus , exemplo maior est. Sed ad nummi explanationem rodeamus. Ad illas porro Cæsaris virtutes videtur spectasse Virgilius , cū Egloga III. ad ineundam ab Augusto gratiam, ita cecinit :

Pacatumque reget patrijs virtutibus orbem.

Ad hæc comprobanda addatur hoc etiam: Senatum post Libyæam victoriam in signo æneo orbis imagine statuam Cæsari ex decreto publico collocasse cum inscriptione : SEMIDEVS , quod “ Dio ostendit libro XLIII. sic scribens : Ipse quoque super imaginem orbis terrarum positus statueretur cum ea inscriptione: “ SEMIDEVS EST. qui statuam hanc, sub pedibus terræ formam, habuisse, eodem in libro hisce verbis significat : Cæsar vero gradibus in Capitolio genibus ingressus conscendit, nulla neque currus, qui ei ex aduerso Iouis positus fuerat, neque imaginis orbis terrarum pedibus suis subiectæ, neque inscriptionis eius habitatione, post SEMIDEI quoque nomen de illo titulo sustulit. Pila enim orbem terrarum significat, quo fortasse exemplo filius eius Augustus insignis militaribus postea constituisse fertur, propter nationes sibi in toto terrarum orbe subiectas, ut 20 magis figuram orbis victi ostenderet, quod in Erymologiarum libri XVIII. cap. III. Isidorus tradit. hoc enim habetur numisma apud Antonium Caluum, patricium Venetum. Verum neque prætereundum censeo, quendam Considium cognomento Longum, etiam fuisse Pompeianarum partium legatum, sicut legere est apud A. Hirtium de bello Africo libro v. ut planius intelligas in Romanorum familijs Longorum cognomentum fuisse.

IN

VICTIS POMPEII LIBERIS. 87
IN CAESARIS IMAGINIS,

IN TABVLÆ CAPITVM

NUMMO III.

ET

CADVCEI, FASCIVM, SECVRVM,
MANVS IVNCTARVM,

ET GLOBI NOTAS.

IN TABVLÆ POSTER. PART.

.IN NUMMO XXVI.

COMMENTARIVS.

N ALIO cum argenteo tum aureo nummo à L. Buca superius nominato impresso, vidi ab vna facie Cæsaris caput cum titulo CÆSAR DICT. PERPETVO. ab altera Caducei, Fascis, virgarum, Securis, Manuum iunctarum atque Globi notas, cum subscripto : L. BVCA. His quinque
10 notis felicitatem, beatamq; vitam ciuibus proponere voluit (deerat sanè ad felicitatis perfectionem Iustitia, ac Fides, quas hic significari passus est) quibus interpretari possumus, Pacem, Concordiam; ac Fidem principis orbis terrarum Iustitia conservari. vel intelligi licet, Cæsarem eo anno, quo erat Dictator quintum, subiecto sibi orbe, atq; pacato, his no-
M

tis declarare voluisse, pacem se concordiamq; ciuibus Romanis
 omnibus attulisse, simulq; iusto, clemente, pacato, ac moderato
 imperio vti velle, vt ipse in ea ad Senatum oratione, quam supe-
 rius ex Dione meminimus, promiserat. Caducei vero historiam
 in Augusti & in Tiberij explicationibus latissime declarabimus.
 de pila superius verba fecimus. Manus porro iunctas Concordiā
 significare, cō plurima veterum Numismata, aliāq; monumenta
 docent. Numa Pompilius, Romanorum Rex, Flamines mani-
 bus ad digitos vsque inuolutis rem diuinam facere voluit, signi-
 ficans symbolice fœdera tutanda esse, ac eius sedem in dextris ¹⁰
 esse sacratam, Cœlio testante Antiquarum lectionum libri v.
 cap. xli. ideo notandum hoc argumento, in nummis, lapidi-
 bus, ac statuis antiquis, dexteras inuicem vbique iungere, læuas
 vero nunquam, vt Pietatem etiam, Amoremq; mutuum decla-
 rarent, sicuti lepidissime in sculptum nouissime vidi in duobus
 argenteis nummis inter elegantissima eiusdem, iam nominati,
 Antonij Calui numismata, altero Imp. D. Cælij Balbini, altero
 Pupienij Maximi Augustorum, cum hoc manuum iunctarum
 sigillo, & inscriptione in illo; **PIETAS MUTUA AVGG.** in isto,
AMOR MUTVVS AVGG. quarum exempla suo loco describenda ²⁰
 curabimus. Fasces ex virgis betulæ Gallicæ aibore, mirabili
 candore, fieri solitos, auctor est Plinius libri xvi. cap. xix. qui-
 bus non licuisse ciuem Romanum, sed tantum peregrinos cæ-
 dere, apud Plutarchum in Cæsare obseruatum est; quod plāno
 comperitur in Actis Apostolorum cap. xxii. Paulli historia. Fas-
 ces enim atque secures purpura colorabantur, teste Plinio libri
 ix. cap. xxxvi. Qui Imperatoribus præbant fasces, lauro cir-
 cundatos fuisse idem Plinius tradit libri xv. cap. xxx. Fasces præ-
 terea cum Securibus vsos fuisse tum Romanos Reges, tum De-
 cemuiros, tum Consules, tum Dictatores, tum Imperatores, ³⁰
 tum Prætores in Vrbe, sed non extra pomerium, tum Procon-
 sules, ac Quæstores obseruatū est, & legitur apud Alexandrum
 Genial. Dierum libri primi, capite xxvii. Plutarchus quidem in
 Problematis rationem causāq; virgarum, & Securiū expli-
 cat his verbis. Quid est quod Prætorum virgæ securibus alliga-

„ tæ præferuntur? an signum est non oportere magistratus iracun-
 „ diam promptam, ac dissolutam esse. An virgarum dissolutio
 „ mora & traditate iram frangit, & impetum moderatur. Sed
 „ malitia quoniam partim medicabilis est, partim curari non po-
 „ test, virgæ quod mutari potest corrigunt, secures autem, quod
 „ emendari non potest, abscindunt. Neque sanè prætereundum
 est, ne antiquitatum, linguæq; Latinæ cultores, nummulario-
 rum iuniorum malitia fraudentur, me vidisse numisma quod-
 dam æreum, fere vnciale, hoc signo impressum ab vna parte, ab
 altera Cæsaris caput, quod signum, licet vetustatis faciem ali-
 10 quantulum præferat, tamen cum ex alijs indicijs mihi manife-
 stissimis, tum ex litteris, LEVCA, nouum, atque falsum ab aliquo
 iuniore nummulario adulteratum, deprehendi, cum in omni-
 bus argenteis veteribus nummis signatum sit, L. BVCA. vt supe-
 rius planè ostendi.

90 C. IVL. CÆSAR. COS. IV. DICT. IV.
 IN CAESARIS IMAGINIS,
 IN TABVLÆ CAPITVM

N V M M O I I.

E T

PACIS SIMVLACRI NOTAS,
 IN TABVLÆ POSTER. PARTIVM

N V M M O XXVII.

COMMENTARIVS.

NAM sæpe eandemq; rem varijs modis
 veteres declarauere, hoc deprehenditur
 ab altero nummo argenteo, in quo excul-
 pta est ab vna parte effigies Cæsaris sine
 inscriptione, vel alia nota: ab altera Pacis
 simulacrum læua conto innixum, dextera
 caduceum porrigens, quasi intelligeretur
 eo symbolo, Cæsarem rempublicam pacasse. pacis enim belliq;
 arbiter à Senatu factus fuerat, Dione auctore libro XLII. Num-
 mi autem huius exemplum Patauij accepi à M. Antonio Maxi-
 mo, rerum antiquarum maximo admiratione. Formatus itaque
 est eadem ratione, qua præscripti fuere, cum hoc monumento:
 L. FLAMINIVS IIII. VIR. De quodam Flaminio Cæsari supersti-
 to, à Cicerone Flamma nuncupato, mentio est in Epistolarum
 ad Atticum libri XIV. epistola XIV. & XV. atque libri XV. episto-
 la I. & II. Hic enim an Quattuorvir fuerit Quinquennalis, an
 viarum curandarum, non clare compertum est. verum, Qua-
 tuorvirum Quinquennalem potius fuisse arbitror, qui ludis

VICTIS POMPEII LIBERIS. 91

præerat Quinquennialibus, hoc est, qui in primo vniuscuiusque lustri anno, Olympiorum more, Romæ edebantur. siquidem in quinto eius Consulatu, anno urbis conditæ dccix. Olympiadis vero cxxxiv. anno primo Cæsarem, omnium gentium victorem, magnificentissimos ludos celebrasse, supra ostendimus. quo quidem tempore Quinquennale certamen à Senatu ad honorem Cæsaris institutum fuisse, apud Dionem videre est libro xlii. Præterea & Quatuor viros Quinquennales fuisse, antiquæ inscriptiones monent, è quorum fortasse numero Lucius hic Flaminius fuit. verus enim inscriptio Puteolis Italix opido sic habetur:

C. CLVVIVS. M. F.
 III. VIR.
 AVDI. II. VIR.
 NOLÆ. III. VIR.
 QVINQVENNAL.
 DE SVO. FACIENDO.
 20 COERAVIT. IDEM RESTITVIT.
 IOVI. O. M. SACR.

Alia apud Ferentum in monte lapideo, vbi dicitur la Frata, his incipit verbis: A. QVINTILIO. A. F. PAL. PRISCO. III. VIR. IVREDIC. III. QVINQ. ARD. PONT. ADLECTO. EX. S. C. PONT. PRÆF. FABR. CVIVS. OB. EXIMIAM. MVNIFICEN. QVAM. IN MVNICIPIO. SVO. CONTVLIT. SENATVS. STATVAM. PVBLIC. PONENDAM. IN FORO. VBI. IPSE. VELLE. CENSVERE. H. D. I. R. & quæ sequuntur.

M iij

IN CAESARIS IMAGINIS,

IN TABVLÆ CAPITVM

NUMMO IIII.

E T

EQVORVM BIGÆ NOTAS,

IN TABVLÆ POSTER. PARTIVM

NUMMO XXIX. ET XXIX.

COMMENTARIVS.

CONFECTIS, vt paulo ante dixi, bellis civilibus, ipso eodem tempore & Dictatore & Consule quartum, (Consulatus autem per decennium, Appiano tradente, fuit Cæsari decrerus) ex Hispania Octobri mense Romam regresso, vt Velleius ait, hunc inter mensem & Ianuarium, ducto Hispaniensi triumpho, editisque magnificentissimis spectaculis, cum se Consulari abicasset, (quem titulo tenus gesserat, contentus Dictaturæ potestate cum Consularibus simul, vt Suetonius inquit cap. LXXVI.) nummus percussus est cum effigie Cæsaris velata lauro, & exoccipitio Lituo, cum scripto: CAESAR DICT. QVART. ab alio latere cum Bigis, hac subscriptione: M. METELLVS. in alio Quadrigæ, & sub pedibus: M. METTVS. Quartum enim Dictatorem fuisse Cæsarem eo anno, quo Pompeij liberos vicerat, A. Hirtius in VI. de bello Hispaniensi testatur, quo

& Consulem quattum fuisse Appianus in II. Ciuilium, & Eutropius in VI. scribunt. quo temporis spatio spectacula varij generis ipse celebrauit, auctore Velleio, ita dicente; Cæsar, omnium victor, regressus in urbem, quod humanam excedat fidem, omnibus, qui contra se arma tulerant, ignouit, magnificentiisq; gladiatorij muneris, naumachia, & equitum pedumque, simul elephantorum certaminis spectaculis, epulisque per multos dies datis, celebratione repleuit eam. Adde præterea, quod amplius dixit Tranquillus capite XXXIX. qui docet bigas, quadrigasque cecasse, sic scribens: Circensibus spatium Circi ab vtraque parte producto, & in gyrum euripo addito, quadrigas, bigasque, & equos desultorios agitauerunt nobilissimi iuuenes, &c. quò fortasse spectauit Maro in V. Æneidos, cum dixit:

Non tam præcipites bijugo certamine campum
Corripuere, ruuntque effusi carcere currus.

Metellorum enim gens perillustris fuit apud Romanos, ex qua est hic M. Metellus, qui eo nobilissimorum iuuenum numero, de quibus intelligit Tranquillus, bigas agitauerit. & apud Ciceronem Epistolarum ad Atticum libri II. epistola prima de M. Metello ita fit mentio: kal. Iun. quando Antium, & Gladiatores M. Metelli cupide relinquentes, venit obuiam tuus puer. &c. M. autem Metellus ille quis fuerit, obscurum est: sed fuisse non ignobilem familiam, nummus indicat. bigas enim Lunæ sacras fuisse, sicuti Soli quadrigas, & inferis trigas, seiugas Ioui, & desultores Lucifero, & ceteris, veteres tradidere. Bigas ideo Lunæ, quoniam gemino cursu cum Sole contendit, siue, ut Isidorus inquit, quia & nocte videtur & die, hacq; de causa biugorum alter niger, candidus alter curru iunguntur. Quadrigas ideo Soli iungunt, quia per quatuor anni tempora annus vertitur, ver, æstatem, autumnum, & hyemem. horum enim vnus equus roseus est, Soli, idest igni, conueniens; alter albus, aëri; sequens prassinus, terræ; vltimus Venetus, mari similis est. Item roseos æstate currere instituerunt, quòd ignei coloris sint, & cuncta tunc flauescant: albos hyeme, quòd sit glacialis, &

frigoribus vniuersa canescant : vere prassinos , viridi colore, quia tunc pampinus densatur : item roseos currere, quia Marti sacrauerunt , à quo Romani ortum ducunt , & quia Romanorum vexilla croco decorantur , siue quòd Mars gaudeat sanguine : albos Zephyris , & serenis tempestatibus ; prassinos Floræ, & Terræ ; Venetos aquis , vel aëri , quia caruleo sunt colore ; luteos , idest croceos , igni , & Soli ; purpureos Iri sacrauerunt , quem arcum dicimus , quòd is plurimos colores habeat. Sic circa causas quoque elementorum veteres etiam colores equorum iunxerunt. Hæc ex D. Isidori doctrina excerpta sunt. De lituo autem ad Cæsaris occipitium , alibi abunde , ac de pileo sacerdotali , dictum est.

VICTIS POMPEII LIBERIS. 95
IN CÆS. IMAGINIS TVTVLATÆ
IN TABVLÆ CAPITVM
NUMMO V.

E T
C. COSSVTII MARIDIANI
A. A. A. F. F. NOTAS.

IN TABVLÆ POSTER. PART.
NUMMO XXX.

COMMENTARIVS.

VI ab vno latere habent Nummi argentei caput Cæsaris laurea coronatum, ac tutulo velatum more sacrificantium, cùmq; ad occipitium pileo, sacerdotij symbolo, & scripto: CAESAR PATER PATRIÆ, ac in posteriori parte inscripti sunt his litteris: C. COSSVTIVS MARIDIANVS A. A. A. F. F. signati fuere & eodem tempore, quo ipse Consul quartum, Dictator simul quartum, anno, vt diximus, vrbis dccviii. cognomen Patris patriæ, cum alijs magnificentissimis honoribus decreto Senatus Populique obtinuerat, testibus Liuiο libro cxvi. Suetonio cap. lxxvi. Dione libro xlii. & Floro in iij. Tutulus enim capitis operimentum fuit, quo, cum rem sacram facerent, sacerdotes utebantur, sicut Fulgentius in Vocum antiquarum libello scribit: Varro in Pontificalibus ait tutulos, sacerdotes dici breuium

N

decorum. Numa Pompilius & ipse de Pontificalibus scribens, «
tutulū dici ait pallium, quo sacerdotes caput tectabant, cum ad «
sacrificium accessissent: sicut & Virgilius ait: «

Et caput ante aras Phrygio velatus amictu.

Tutulum genere neutro ait Festus vocari Flaminicarum capitis
ornamentum, quod fiat vitta purpurea innexa crinibus, & ex-
tructum in altitudinem. quidam pileum lanatum forma tali fi-
guratum, quo Flamines, ac Pontifices vtuntur, eodem nomine
vocant recte eodem. De pileo autem, Pontificis gestamine, in
Commentario nummi xix. copiose scripsi. Primus verò, qui 10
cognomen Patris patriæ habuit, fuit Cicero Consul, qui, op-
pressa Catilinæ coniuratione, sententia Catonis, Populo con-
firmante, sic vocatus est, auctore Appiano libro Ciuilium II. &
Plutarcho in Cicerone: vnde est illud Iuuenalis Satyra prima:

..... sed Roma parentem

Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.

Et Plinius libro VII. cap. xxx. Salue, inquit, primus omnium
Parens patriæ appellate, primus in toga triumphum, linguæque
lauream merite, & facundiæ Latialūque litterarum parens.
Quod & Corn. Nepos, Sallustius, atque poëta Lucanus, pas- 20
sīmque alij declarant. Secundus vero hoc cognomine decoratus
est C. Iulius Cæsar; tertius Augustus, eiusdem filius: ac dein-
ceps cæteri Imperatores, adulatione potius, ac metu, quàm vir-
tutis gratia, aut ciuium amore nuncupati sunt. De magistratu
autem pecuniæ flandæ, feriendæ, latè in sequenti libro, in Augu-
sti commentarijs verba fecimus.

97

VICTIS POMPEII

LIBERIS,
ANNO AB VRBE CONDITA

D C C I X.

COS. V. DICT. V.

IN CÆSARIS IMAGINIS
IN TABVLÆ CAPITVM

NVMMO III.

E T

VENERIS GENETRICIS

SIMYLACRI NOTAS,

IN TABVLÆ POSTER. PART.

NVMMO XXXV. XXXVI. XXXVII.

COMMENTARIVS.

SEQUENTI vero anno, ipso Cæsare quintum
& M. Antonio Cos. ante annum victo in Hi-
spania iuniore Pompeio, ac Octobri mense
Romam reuerso, vt Velleius ait, anno ab vr-
be dccix. pro æde Veneris Genetricis, vt Li-
uius lib. cxvi. & Tranquillus capite lxxiix. à
Senatu perpetuo Dictatore designato, Consulq; ad decénium

N ij

electo, insuper prænominē Imperatoris, & cognominē Patriæ patriæ, aliisque honoribus diuinis acceptis, à L. Buca tres isti argentei nummi, vel aurei, signati sunt, cum C. Iuli Cæsaris effigie ab vno latere, & litteris: CAESAR DICT. PERPETVO. ab altero stante Veneris Genetricis, quæ & Victrix appellata, simulacro victoriunculam sustinente, cum hac inscriptione: L. ÆMILIUS BVCA. in altero eadem cum Venere sedente, dextera similiter victoriunculam tenente, & scripto: L. BVCA. in tertio vero eiusdem cum numinis simulacro stante, læua conto innixio, itidem in dextra victoriæ imagunculam habente, & litteris: L. BVCA. in priori latere, capite Cæsaris, vt mos, lauro coronato, & titulo: CAESAR IMP. P. M. hoc est Cæsar Imperator, Pontifex maximus. De Cæsaris autem perpetua Dictatura sic Liuius libro cxvi. Cæsar ex Hispania quintum triumphum egit, & cum multi, quæ maximæque honores ei à Senatu decreti essent; inter quos & Pater Patriæ appellaretur: & sacro sanctus, ac Dictator in perpetuum esset. Plutarchus item: In eius tamen fortunam proni ciues, accepto iam freno, aliquam intestinis malis respirationem ex vnius principatu adhiberi posse credentes, cum perpetuo Dictatorem designauere. Tranquillus capite lxxvi. Non enim, inquit, honores modo nimios recepit, vt continuum Consulatum, perpetuam Dictaturam, Præfecturamque morum, insuper prænomen Imperatoris, cognomen Patris patriæ, & Dictator in omnem vitam electus est, Consulque ad decennium. Appianus Ciuium ii. Appellatus est Pater patriæ, & Dictator in omnem vitam electus, Consulque ad decennium, &c. Dio libro xlii. Confectis bellis ciuilibus, & complurimis à Senatu honoribus Cæsari decretis, ita subiungit: Dictatorem perpetuum appellari passus est. item Florus libro iv. Non ingratis ciuibz, omnes vnum in principem congesti honores, circa templa imagines, in theatro discurradis corona, suggestus in Curia, fastigium in domo, mensis in celo: ad hoc, Pater ipse patriæ, perpetuusque Dictator nominissime, dubium an ipso volente, oblata pro Rostris ab Antonio Consule regni insignia. Venus porro Genetricis cognomento; à Iulia

præcipue gente colebatur: siquidem ab ea propter Iulium Ascanium, Veneris nepotem, ipsam familiam defluxisse tradunt, unde illa sunt Lucretij:

*Æneadum Genitrix, hominum, Diuûmq; voluptas,
Alma Venus.*

ideo C. Iulium Cæsarem hanc deam non modo in pugna contra hostes inuocasse, verum etiam belli tesseram fuisse, atque descriptam eius imaginem in armis habuisse, eaque diplomata, libellos etiam, ac epistolas signasse, apud Dionem legas libro
10 XLIIII. In bello quoque Hispaniensi contra Pompeium filium in acie eduxisse, insignis loco Venerem Genetricem, ut prius contra Pompeium magnum, Appianus docet Civilem II. post Africam deinde receptam, templum, quod in Pharsalia vouerat prælium initurus, Veneri Genetrici ædificasse, in eoque perillustrem deæ imaginem Cleopatram collocasse, idem testis est. Ac de Venere Romæ culta, illud est Ouidij Fastorum libro primo:

Et Venus Æneæ regnat in vrbe sui.

Plinius libri xxxv. cap. xii. vbi de plastice loquitur, Veneris
20 Genetricis signum, Arcestai opus, in templi atrio, quod Romanorum forum Cæsar esse voluit, prius quàm absolueretur; festinatione dedicandi positum fuisse, inquit. hoc enim pro templo equi illius insignis, qui pedes propè humanos habuisse fertur, signum dedicasse, Suetonius scribit capite lxi. Plinius etiam lib. xxxv. cap. ix. dicit, thoracem factum ex margaritis Britannicis Veneri Genetrici à Cæsare dedicatum fuisse, insuper Medæ & Aiæ imagines Timomachi picturas dccc. talentis emptas (has à Cyzicenis h-s. xii. m. emptas fuisse, idem libri
30 xxxv. cap. iv. scribit) ac sex dactylothecas consecrasse, ait libri xxxv. capite iv. & libri vii. capite xxxix. Illud minimè prætereundum videtur, quod idem Plinius tradit libri ii. capite xxv. Veneri Genetrici, mox, occiso Cæsare, ludos annuos cum sacerdotum collegio à Cæsare filio institutos fuisse, de quibus meminit etiam Tranquillus in Cæsare capite lxxxix. Præterea etiam sciendum est, eundem Diui filium mox capta Ægypto,

N iij

Cleopatraz ornamenta, ac statuam eiusdem, quam in triumpho duxerat, indutam auro huius Deæ posuisse in templo, ut Dio libro LI. tradit. Veneris Genetricis meminit etiam Macrobius. Hanc quidem, & Victricem appellarunt, ideo cum victoriuncula in dextra effinxere, cum hasta in læva manu, à pedibus scuto. Duplici veste induta est Venus Genetrix, seu quòd naturalis operatio fit in sensitiuis, & vegetatiuis animantibus, seu quòd duobus in elementis inferioribus, terra scilicet, & aqua, fit generatio; cum & Venus altera Victrix appelletur, (nam tamen, ut in primi nummi Commentario dixi, poetæ volunt¹⁰ esse) quia quos mundi magnitudo homines vincere non potuit, libido sæpè compressit, ut Herculem (qui virtus, siue fortitudo interpretatur) Omphalis amor, Alexandrum Magnum Roxannæ, Iulium Cæsarem Cleopatraz, & Augustum Liviæ; sicuti etiam, ex sacrarum litterarum testimonio, in Mythologijs Fulgentius tradit. Igitur hi nummi cum Veneris signo, tanquam eius auxilio omnium victor ipse Cæsar extitisset, signati sunt. hoc enim more Venus Victrix in nummis Faustinz Antonini Pij habetur cum inscriptione: VENERI VICTRICI. Cæterum de L. Buca, à quo nummus est signatus, nullam sanè apud scrip-²⁰tores mentionem inuenio; verum Buca oppidum fuisse Ferentanorum in quarta Italiz regione, Plinium testem habeo libri III. capite XII. quod & Strabo libro V. scripsit, à quo fortasse Buca gens apud Romanos, licet Buccones, per duplex c, appellatos credunt, auctore Festo, à buccarum magnitudine, ut inquit Cælius libri XXIV. capite V.

VICTIS PÔMPEII LIBERIS. 101
 IN CAESARIS IMAGINIS:
 IN TABVLÆ CAPITVM
 NUMMO VIII.

E T
 VENERIS GENETRICIS,
 SIVE ROMÆ SIMV-
 LACRI, NOTAS.

IN TABVLÆ POSTER. PARTIVM
 NUMMO XXXVIII.

COMMENTARIVS.

etiam Mettius signavit alterum nummum argenteum, in priori latere cum vultu Caesaris laurea caluitium tegente, & his litteris inscriptum: CAESAR IMP. in posteriori, eiusdem Veneris Genetricis simulacro breuiori amictu cincto, (licet nonnulli potius Romæ esse velint) cum globo à pedibus, ac scuto ratione supradicta, ita inscriptum: M. METTIVS, & hoc vnico elemento, B. vel, vt in alijs, I. quos ad explicandos Sphingo
 10 opus est. Habetur hic nummus apud Antonium Caluum, Patricium Venerum. Mettios enim Romæ fuisse, supra ex Ciceronis testimonio iam declaratum est. De Veneris autem simulacro verba iam fecimus.

102 C. IVL. CÆSAR. COS. V. DICT. V.
IN CÆS. IMAGINIS TVTVLATÆ;

IN TABVLÆ CAPITVM

NVMMO XIII.

E T

VENERIS GENETRICIS,

SIMVLACRI NOTAS,

IN TABVLÆ POSTER. PART.

NVMMO XXIII.

COMMENTARIVS.

PARTEM igitur Iuliz gentis Venerem
victoriarum gratia, quas ea duce Cæsar to-
to orbe terrarum consecutus fuerat, in plu-
rimis nummis cum argenteis, tum aureis si-
gno partim diuerso, Senatus Populusque
imprimi decreuit. Ex his autē alios, in quo-
rum parte altera, qua est Cæsar caput lau-
ro redimitum, & ex occipitio stella radijs octo descripta, atque
inscriptio: CÆSAR DICT. PERPETVO. aliōsque, CÆSAR IMP.
& ab altera idem Veneris Genetricis, alias Victricis, simula- 10
crum, cum litteris: P. SEPVLIVS MACER, eo quidem anno, quo
& treis superius, signatos fuisse inscriptio ipsa declarat. Sidus
enim illud Veneris est, quod, quia Soli præuenit, & summo ma-
ne candenti colore exoritur, Luciferi nomen accipit: contra,
ab occasu quia refulget, nuncupatur Vesper. Cæsar caput lauro
additum

additum est, quòd Cæsar ex Venere genitus est, & Veneri cognomento Genetrici sidus attribuitur. nam eius natura cuncta generantur in terris; idcirco idē sidus alij Iunonis, alij Isidis, alij etiam Mattis Deūm asseruere. nanque in alterutro exortu genitali rore conspergens, non terram modo, verum animantia quoque omnia stimulat, ideóque iecori præfici veteres tradidere. Siquidem, vt inquit Galenus, ex spiritu resoluta ab hepate, in toto efficit corpore appetentiam oblectantiámque.

- Quippe Cæsar, cū se ex Venere natum, & Veneris sidus in
 10 genitura habere persuasum haberet, staturæ sui corporis culturam adhibens, studebat vt vulgus crederet, ab ea se & pulchritudinem & gratiam quandam habere, auctore Dione libro. 11. Qua re suis id ipse signum complurimis statuis, imaginibúsque; in nummis adscribi passus est. Neque vanum hoc videbatur, quoniam Venerem, genituræ dominam, corpora producere longa, candida vel venusta pulchritudine composita, molliora, delicatioraque, cœlestium rerum periti confirmant. Itaque Cæsarem statura fuisse excelsa, colore candido, teretibus membris, circa corporis curam morosiores, à Suet. cap. xlv. & Plutarcho traditum est. Illud tamen obseruatu est dignū, sideris notam, quæ
 20 in nummis, Cæsare adhuc inter humanos agente, est descripta, Veneris esse; non Cometis: verum illa, quæ in nūmis, post Cæsaris mortem impressis, efficta est, Cometis typum declarat. Hócque, tum crines additi, tum inscriptio ea, quæ apotheosim indicat, plane ostendunt. Cæterum de Veneris stella Plinius ait lib. 11. cap. viii. magnitudine cuncta alia sidera superare, claritatis quidem tantæ, vt vnus stellæ radijs vmbra reddantur. signiferi ambitum peragere triconis & duodequingagenis diebus, neque longius partibus xlv. ab Sole vnquam absce-
 30 dere, ibidem scribit, atque cap. xvii. P. Sepullij nullam equidem mentionem apud scriptores habeo, verum Macros complures fuisse monumenta docent. Apud Ciceronem ad Atticum libri 1. epist. 111. & lib. 1v. epistola xi. de quodam C. Macro, ac de Licinio similiter cognomento Macro, cuius etiam nummus extat argenteus. Et in epistola 1v. lib. 11. ad Quintum Fratrem,

mentio est, & apud Liuium lib. ix. apud Plinium libri xxxiii cap. i. Fuit etiam Romæ Æmilius Macer, Veronensis poëta, qui herbas, serpentes, & volucres carmine complexus est, vt inquit Ouidius in iv. Trist.

Sæpe suas volucres legit mihi grandior æuo,

Quæque nocet serpens, quæ iuuat herba, Macer.

De hoc cum ipse in compluribus locis mentionem fecit, tum epistola ad eum scripta libro ii. de Ponto. Hic floruit Augusti temporibus, periit in Africa eiusdem Imperij anno xxviii. vt Eusebius tradit, & meminit Crinitus libri Poëtarum iii. capite 10 l.ii. Imperatoris prænomen inter honorificentissimos titulos Cæsari à Senatu decretum, supra ex Suetonij auctoritate ostendi, non illud quidem, quod ceteris Imperatoribus prisco more exercitus victores duci dare consueuerant, nam multas ob victorias & ipse id sæpius consecutus fuerat, verum illud, quo maximum, absolutumque imperium declaratum est. De hoc enim prænomine Cæsari dato, sic scripsit Dio libro xliiii. Imperatoris quoque nomen, non antiqua tantum pro consuetudine, qua id cum alij, tum ipse quoque sæpius ex bello reportauerat, neque ea ratione, quod ei merum imperium, absolutamque potestatem deferrent, Cæsari tribuerunt, sed eo modo, quo nunc ijs, qui summum imperium obtinent, tum primo Cæsari primum imposuerunt, tanquam ipsi proprium: qui paulò post subiungit: Id vero nomen Imperatoris à Iulio, quemadmodum etiam Cæsaris nomen, tanquam peculiare summi imperij cognomen, tum, ad omnes deinceps Imperatores dimanauit, non tamen sublata antiqua huius nominis ratione, sed vtraque integra. itaque denuo Imperatoris nomen adsciscit, qui victoriam eo dignam obtinuit. Imperatoris igitur nomen, vt & reliqua, omnibus ex æquo Imperatoribus primum tribuitur: qui vero in bello rem eo cognomento dignam gessit, is antiqua consuetudine Imperator denno salutatur: vnde fit, vt quis secundo, tertio, ac toties omnino, quoties id mereatur, Imperator nuncupetur. De hoc item prænomine sic scriptum reliquit Appianus in Lybica historiarum procæmio: C. autem Cæsar superatis Romanis,

VICTIS POMPEII LIBERIS. 105

” imperioque suscepto, & in potestatem redacto, formam quidem politiz noménque seruauit, re autem principem se cunctis præstitit. Estque in hanc vsque ætatem eadem sub vno potestas principe, quos neutiquam Romani reges appellant; vetus iusiurandum, vt ego arbitror, in primis veriti: Imperatores eos dici maluere, quod priscorum ducum nomen fuit. Sunt autem re ipsa vere reges. &c. Hic nummus vetustissimus in nobilissimo quidem honestissimi Torquati, Petri Bembi Cardinalis hæredis, Musæo, inter alios pene innumerabiles spectatu dignissimos nunc habetur.

IN CAESARIS IMAGINIS,

IN TABVLÆ CAPITVM

N V M M O X. XI. XII.

E T

VENERIS GENETRICIS NOTAS,

IN TABVLÆ POSTER. PARTIVM

N V M M O XXXIX. XL. XLI.

COMMENTARIVS.

PÆTEREA & nummus est tum argenteus, tum aureus, cum eadem inscriptione: MACER, Veneris sigillo, scutum, & pilam in regionibus diuisam, habente, propter nationes armis, duce ipsa dea, sibi, totis trium orbis partium angulis, Asiæ, Europæ, atque Africæ, subiectas. In auersa facie cum capite Cæsaris laurea corona velato, & stella, vt dixi, ex occipitio, ac titulo: CAESAR IM-

O ij

PER. in alio, apud Rinaldum Odonium ciuem Venetum: CÆSAR DICT. PERPETVO. Quæ ratione & in alijs videre est, eandem Venerem cum scuto, & globo, vt supra, in regionibus diuiso, dextra porrecta malum sustinere, hac circumscriptione: C. MARIANVS, qui fuit æris, argenti, auri, flandi feriundi Triumvir: de quo supra. Verum, quod attinet ad lauream coronam, Cæsaris perpetuum gestamen, sciendum est, hoc quidem tempore cum caluitij deformitatem iniquissime ferret, obrestatorum sæpè iocis obnoxiam expertus, ex omnibus decretis sibi à Senatu Populoque honoribus, non aliud recepisse, aut vrsupasse libentius, quam ius coronæ laureæ perpetuo gestandæ, quod tradit Suetonius capite XLV. de qua & Dio meminit libro XLIII. hoc etiam innuit Appianus lib. Ciuilium II. vbi dicit: Triumphalibus indutus ornamentis continue sacra ferebat.

VICTIS POMPEII LIBERIS. 167
 IN CAESARIS IMAGINIS,
 IN TABVLÆ CAPITVM
 NUMMO XIII.
 E T
 MILITARIOR. SIGNORVM,
 ARATRI ET VIRGÆ
 NOTAS.

IN TABVLÆ POSTER. PART.
 NUMMO XLII.

COMMENTARIVS.

QUATVOR subindè notæ in vetustissimo alio numismate habentur apud egregium virum Torquatum Bembum, cum inscriptione: TI. SEMPRONIUS GRACCVS (aliæ litteræ propter vsum consumptæ non apparent) in altera parte, cum Cæsaris facie sine aliquo titulo. Prima enim nota signum est militare cohortis, quod vexillo, ac lunari effigie, pateris duabus, & bilance compositum est. Quæ sequitur aquila, tanquam in legione princeps, Romanorum fuit singulare signum, quam, cum victoriæ Ioui in bello contra Titanos, dum cœlo sacrificaret, auspiciū ei fuisset propitium, & victoriā consecutus fuisset, ac pro tam felici omīne, in signis bellicis simulacrum aurum haberi voluisset, tute-

Q. iiij

læque suæ virtuti dedicasset, Romani in militari signo suscep-
runt, vt Fulgentius in Mithologijs tradit. Ego cū de hac, tum
de cohortium signis, quantū materia postulat, in nummis Galbæ
principis verba feci. Altera porro nota, aratrum esse, ex Tiberij,
& Caligulæ Imperatorū nummis æreis, in quibus iuueni duo,
cum bubulco sub aratoris gestu conspiciuntur, & Diui Vespasia-
ni argenteis, cum iisdem animalibus iugatis, hoc cū instru-
mento, deprehendimus. Postrema vero nota, sceptri effigiem refert.
hoc, vt Deos, sic Reges, Imperatores, Consules, exercituū Præ-
fectos, atq; Prætores vsos fuisse satis notum est. At primum quis ¹⁰
fuerit Tiberius iste Sempronius Graccus, conquirendum est.
Imperiti quidam arbitrati sunt, Graccum illum Sempronium
fuisse, qui in Hispania Proconsule Celtiberos in deditionē ac-
cepit: vel Tiberiū huius filium, Cai fratrem, qui perniciosissimā
legem agrariam pertulit. quod sanè constare non potest, ob ma-
gnū temporum interuallum. Apud Velleium Paterculum po-
steriori volumine, de quodam Sempronio Gracco legitur, vio-
latore domus Augustæ, ob adulterium commissum cum Iulia,
Augusti filia, Tiberij vxore. Huius mentionem facit Tacitus
Annalium libro primo, his verbis: Par causa sequitur in Sempro- ²⁰
nium Graccum, qui familia nobili, solers ingenio, & prauè fa-
cundus, eandem Iuliā in matrimonio M. Agrippæ temerauerat;
nec is libidini finis. traditam Tiberio peruicax adulter contu-
macia & odijs in matrum accendebat. litteræque, quas Iulia pa-
tri Augusto cum insectatione Tiberij scripsit, à Gracco compo-
sitæ credebantur. Hoc fortasse, aut huius patre, Quæstore sub
Cæsare, nummus percussus fuit. Notatu hoc perinde dignū est
monumentum, Graccus nomen per duplex c à veteribus fuisse
scriptum, non cum aspiratione h, vt in omnibus ferè libris im-
pressis legi, præterquam apud Solinum, vbi rectè scriptum in- ³⁰
uenio. Cæterum de signis duobus militaribus, quæ infra sunt,
videlicet vexillo, & aquila, & de aratro, hoc moris fuit apud ve-
teres, pro symbolo coloniarum ductarum in oppida, militaria
signa, vel iuuenes duos cum viro aratrū sustinente, vel vtrun-
que simul, in nummis exculpere, vnde antiqua illa inscriptio

est Terracinæ coloniz, in templo: IVSSVM IMPERATORIS CÆ-
 SARIS QVA ARATRV M DVCTVM EST. eo quòd monumenta re-
 stantur Cæsarem complurimas duxisse colonias. In Lusitania
 treis: Pax Iulia, quæ hodie Baidoiz: Scalabis, siue Præfidiũ Iuliũ,
 quæ hodie Trugillo: Olisippum, alias Felicitas Iulia. In Bætica
 duæ: Atubi, siue Claritas Iulia: ac Ituci, siue Virtus Iulia. in Tar-
 raconensi, Iulia Obricia, quæ postea Flauia. In Gallia Narbonēsi
 vna, Pacensis Classica, Forum Iulij Octavianorum. In Dacia
 Apulum, hodie Alba Iulia: in Syria Cœlesiria, Berytus felix Iu-
 10 lia, quæ postea Augusta, ab Augusto Cæsare. In Ægypto Pha-
 rus. In Italia sex fuisse, monumenta testantur, Capua scilicet, Iu-
 lia Felix dicta: Cassilinum: Forum Iulij: Pola, Pietas Iulia dicta:
 Hipfella, & Nouocomum, vt ipsarum indicant nomina: de qua-
 rum alijs Nummi, vel lapides vetusti: déque alijs Paulus Iuris-
 conf. Plinius, Ptolomæus, Tacitus, Vlpianus Iurisconf. Fronti-
 nus, Cicero, & Appianus testati sunt. Suetonius capite xxx. &
 Plutarchus, scribunt Cæsarem eo quidem tempore, quo Gallia-
 rum imperiũ obtinebat in Cisalpina Gallia, in eo oppido, quod
 tunc dicebatur Comum, coloniam duxisse quinque inquilino-
 20 rum millia, è quibus quingenti illustrissimi Græci fuere, eũmq;
 Nouocomum appellasse. Et Dio libro XLII. prodit, sic & Plu-
 tarchus, confectis à Cæsare ciuilibus bellis, eo Dictatore quin-
 tum, complurimas in Italia nouas ædificasse vrbes, & Corinthũ,
 ac Carthaginem, iam pridem erutas, à fundamentis erexisse, &
 in eas colonos duxisse. Verum dissentiens Appianus in fine libri
 Alexandrini, & Libyci, tradit, Cæsarem, somno monitum post
 victoriam de Pompeio, Dictatorem primum, de Carthaginere-
 ficienda tantummodo in Commentarium suum retulisse; mox-
 que Romam regresso, quum reficere eam destinaret, à coniu-
 30 ratis de medio sublato, ab Octauio Cæsare eius filio postea id
 opus perfectum fuisse; ita scribens: Procedente mox tempore,
 ” cum C. Graccus tribunatum plebis Romæ gereret, coorta sedi-
 ” tione ex inopia, visum est ad sex mille colonos sorte ductos in
 ” Lybiam mittere. Verum designatis mœnibus circa urbem, lupi
 ” fundamenta iam cœpta dissipasse euertissèque dicuntur. qua ex

causa Senatui ab ædificatione continere placuit. Posterius vero C. Cæsarem, qui Dictator ex victoria creatus, Pompeium in Ægyptū, ac deinde amicos eius ex Ægypto in Lybiam fugientes prosequentem, castris apud Carthaginem positus, per somnum vidisse memorant exercitum ingentem lacrymis ante se vberim deplorantem, eaque visione territum sibi ad memoriam scripsisse, Carthaginem denuo reficiendam esse. Itaque non multo post cum Romam rediisset, tenuioribus agros ab illo depescentibus sic ordinem dedisse, quasi nonnullos ex his Carthaginem, nonnullos Corinthum esset dimissurus. Cæterum illo in 10 Senatu occiso, à civibus Octaviū Cæsarem, qui postea Augustus cognominatus est, inuentis huiusmodi à patre scriptis, Carthaginem, quæ nunc est, crexisse. verum aliquanto submissiorē, cum prisce eminentiam urbis vereretur condidisse. Colonos ex Romanis ter mille à principio illuc missos fama est, reliquos ex finitimis in vnum collectis additos. In hunc modum Romani Carthaginensibus olim parentem Libyam sibi subegere, & Carthaginiis urbem à fundamentis erutam, restituere denuo post 20 euersionem duobus & centum elapsis annis. Plutarchus sic de his meminit: Ad conciliandum etiam sibi militū animos, quædam deduxit colonias, ex quibus clarissimæ sunt Carthago atque Corinthus. Verum aut harum urbiū ædificationis, aut aliarum causa, ad coloniam profecto aliquā, vel ad plures à Cæsare ductas hic nummus spectat, ideoque sceptrum, quod, ut diximus, magistratum fuit insigne, & ex ebore factum erat, ut Ovidius in illo Fast. lib. 1.

Celsior ipse loco, sceptroque innixus eburno, additum est cum alijs insignibus. nam colonias qui potestatem mittendi habebant, siue Imperatores, siue Consules, aut Duūviri. vel quavis alia dignitate insigniti essent, qui Populi Romani maiestatem repræsentassent, hoc insigni decorati fuere. Sed de colonijs latius suis locis.

IN

VICTIS POMPEII LIBERIS. III
 IN VICTORIÆ IMPLV MIS,
 SIVE CORINTHI VRBIS
 IMAGINIS,
 E T
 BELLEROPHONTIS CHIMÆRAM
 OCCIDENTIS, NOTAS.
 IN NVMMO XLIII.
 COMMENTARIVS.

ERVM siue à C. Iulio Cæsare, siue ab Octauiano, eius filio, ducta sit Corinthus colonia; vetus ex ære Corinthiorum extat nummus, cum vrbis capite fœmineo, siue Victoriæ implumis, ab altera Bellerophontis, Pegaso super equo Chimæram occidentis signo, atque inscriptione: COL. L. IVL. COR. hoc est: Colonia Latinorum Iulia Corinthus. Siquidem Corinthum coloniam à Cæsare deductam fuisse, Dionis atque Plutarchi testimonijs supra declaratum est. Duo enim coloniarum fuere genera, quæ à Pop. Romano deducebantur, nanque alix ciuium Romanorū, alix Latinæ dicebantur, quæ ius Latij, hoc est ius petendi magistratus in ciuitate Romana adipiscerentur, vt Parma, & Mutina,

P

quæ Romanæ sunt, & Bononia quæ Latina, Liuius teste libro xxxiix. & ex Strabone, Pediano, & Tranquillo in Cæsare capite viii. deprehenditur. Erant præterea coloniæ, quibus ius Italiæ dabatur. Erant & Latinorum veterum, quæ & Latij veteris appellabantur: quales in Hispania multas fuisse, refert Plinius. de quibus omnibus latissimè apud Sigonitum in suis de iure Latij libris, & de colonijs, propediem in lucem prodituris. Sic Latina colonia Corinthus fuit. Bellerophontem itaque genere Corinthum fuisse, apud Palephatum lego. Hic pulcher quidem iuuenis & optimus cùm esset, à Stenobea, vel, vt Fulgentius, 10 Antia fœmina lasciuia, Proeti vxore, de coitu interpellatus, eam repulit, quare ab ea indignata apud maritum de violentia accusatus, ad socerum illius Iobatem proficisci iussus, à quo mox in ultionem criminis ad Chimæram & Solymos expugnandos missus est, vt sub prætextu parandæ gloriæ in ea pugna interiret. Verum Solymis ipse & Chimæra deuictis, fabula fertur fuisse conficta, ibique in valle quadam extare Pisandri eius filij sepulcrum, qui in bello ceciderat, apud Strabonem legere est libro xiii. Ideo Corinthij præclari facinoris ciuis eorum memores, eius exemplum in nummis impressere. Chimæram enim 20 aiunt Lyciæ montem fuisse, in imo leonibus & serpentibus inhabitabilem, in medio autem pascua esse, cuius è vertice summo flammæ globos, ad modum Ætne in Sicilia, vt Solinus dicit, & Vesunij in Campania erumpere inquit, vnde datus est fabulæ locus, vt Chimæra monstrum dicatur tria capita habere, vnum leonis, aliud Chimære, hoc est capellæ, aliud draconis, illorūque capita ignem efflare; de quo Lucretius:

Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra.
inde & Ouidius Metamorph. vi.

Quoque Chimæra iugis, medijs in partibus hircum;
Pectus & ora leæ, caudam serpentis habebat. 30

Quare & Homerus inquit:

Πρῶτε λέων ὄντων δὲ δράκων, μεσσή δὲ χίμαιρα.

Hesiodus quoque in Theogonia triceps monstrum fuisse ostendit his versibus.

ἡ δὲ χίμαιρα ἵππῳ πύσσον ἀμαμμάχον πῦρ,
 Διτάντε, μὲγ' ἄλκῃ, ποδὺ κεύτε, κρατερῇ τε.
 Τῆς δ' ἦν τρεῖς κεφαλαί, μία μὲν χερσὶν ἰόντος,
 ἡ δὲ χιμαίρης, ἡ δ' ὄφιος κρατερῷ δράκοντος,
 Περσέει λίαν, ἔπθεν δὲ δράκον, μίαν δὲ χιμαίρα,
 Διτὸν ἀπ' ἡπείρουσιν πυρὸς μόνος ἀνθεμένοιο.
 Τὴν μὲν πῆλασσε εἶχε, καὶ ἰσθλὸς Βελλεροφόντης,

Palephatus autem inquit, iuxta Xantum fluvium, Telmiso in monte, tres tantum aditus fuisse, duo ex anteriori parte ciuitatis Xanthiorum, alterum retro ex Caria, reliquas vero rupes
 10 fuisse; in medio ingentem terræ hiatus, ex quo ignis exibat; in his etiam altum montem, cui nomen erat Chimæra, cuius in anterioribus aditibus habitasse leonem, retro vero draconem: quem in montem Bellerophontem igne immisso, siluam atque simul feras comburentem, habitabilem fecisse: ex quo fabu-
 „ lam fictam esse, scribit. De Chimærae item forma Homerus Iliad-
 „ dos libro vi. ita scribit: Principio imperat, ut Chimæram expu-
 „ gnet, atque occidat, animal indomabile, inexpugnabile, neque
 „ humano, sed diuino genere ortum, antequam quidem leonem,
 „ posterius vero draconem, medio autem capram, atque terribi-
 20 les ex ore flammarum globos cum spiritu effundentem. Seruius itaque eandem, quam Homerus, formam describit: unde ab Horatio triformis appellatur. hinc Ouidius Tristium libro 1111.

Esse canes utero sub virginis, esse Chimæram,

A truce quæ flammis separat angue leam.

Chimæram perinde ex Echidna & Tiphone natam esse, postremo à Bellerophonte, pegasi auxilio, occisam esse, poëtae fingunt. Pegasus autem, equus alatus, ex sanguine Medusæ natus est secundum Ouidium, & Fulgentium; vel Medusæ filius à Neptuno genitus, ut Aratus dicit, cum Bellerophontem ex-
 30 cussisset, in cælum subuolasse, & inter sidera ab Ioue collocatus traditur. Eusebius autem, & ante eum Palephatus, Bellerophontis animum coercitum significari tradunt. nam leonem, fortitudinem; capram, procacitatem, atque lasciuiam, cui ille fortiter obstitit; draconem, insultum, pugnamque periculosam interpretari aiunt, ex quo emanauit illud Horatii dictum,

P ij

cum de iuuenis perduto amore loqueretur,

Vix illigatum te triformi

Pegasus expedit Chimæra.

Chimæra enim, ut in Mythologijs Fulgentius libro III. narrauit, quasi *κυμάρωτος*, idest fluctuatio amoris interpretatur. Ideo etiam Chimæra pingitur, quia amoris tres modi sunt, hoc est incipere, perficere, & finire. Dum enim amor recens venit, ut leo feraliter inuadit, unde & Epicharmus ait, *δρακὼς ἔρως λεοντήϊα δυνάμει θάλασσι*, idest domitor cupido leonina virtute virescens. Nam & Virgilius in Georgicis tetigit, dicens:

10

———— Catulorum oblita læna

———— Sæuior errauit campis.

At vero capra, quæ in medio pingitur, perfectio libidinis est, illa videlicet causa, quod huius generis animal sit ad libidinem valde proclium: unde Virgilius in Bucolicis ait: Hædîq; petulci. Ideo & Satyri cum caprinis cruribus pinguntur, quia nunquam saturantur libidine. At vero, quod dicitur postremum, draco illa ratione ponitur, quia post perfectionem vulnus de poenitentia, venenûmque peccati. Erit hic ordo dicendi, quod primum sit in amore inchoare; secundum, perficere; tertium, poenitere de perfecto vulnere. sic Fulgentius. Præterea Cælius Læstionum antiquarum ex Theogonia Hesioidi interpretibus, sic de Chimæra verba fecit lib. XIII. cap. IX. (in hoc enim sua gloria eruditissimum virum fraudare nolo) Nunc illud enotamus, inquit, Chimæram sensu allegorico, tres rhetoricæ partes indicare: dicasticum, siue iudiciale: panegyricum, seu demonstratiuum: symbuleuticum, vel deliberatiuum: ut leo dicasticum genus, quod exterreret, ac elingues quodammodo exaduersum dicentes constituit. Chimæra vero, idest capra, panegyrici obtineat typum: quia lasciuiat lætius simul qui dicit, simul etiâ qui audit. Symbuleuticum genus draconis esse aiunt, quod varium in primis sit, ac *πολύτροπον*, idest multarum conuersionum, & longiore ad persuadendum orationis tractu utatur. Monstri vero mater, ab Hesiodo dicitur Echidna (ego in sequentium numismatum

„ Commentarijs Echidnæ imaginem ex antiquis nummis descri-
 „ psi) quam non esse aliud volunt, quàm ποικίλον νοῦν καὶ πολυειδίην, id
 „ est variam multiformemque mentis vim, aut longiorem, πολυ-
 „ λικτον, id est multiplicibus implicitam spiris artem, Chimææ in-
 „ star ignis euomentem globos. Cæterum pro ingeniorū tamen
 „ captu, sunt qui varie admodum Chimææ figmentum, ad veri-
 „ tatem reuocent, nam, vt missa faciamus alia, est qui ἠθικῶς esse
 „ Chimæram putet vitiorum quandam varietatem, ac multiformem,
 „ perinde ac Chimæra est, vim : quam perimit Bellerophon,
 „ id est vir bonus prudensque, qui Bellerophon nuncupa-
 „ tur, velut malorum occisor : nam ex dialecto, bellera vocan-
 „ tur mala, id est τὰ βέλλεια. hætenus Cælius. Bellerophon itaque
 „ Latinæ sapientiæ consiliatorem interpretatur, teste Fulgentio
 „ ex Homeri, & Menandri auctoritate. Antion vero contrariū,
 „ & prætos Pamphila lingua sordidum dici, idem tradit, Hesiodo
 „ scribente. Cum simili fore sigillo percussus & alter est nummus
 „ æreus, tam in anteriori parte, quàm in auersa, cum inscriptione
 „ Græca, vt vides, ex qua vetustate consumpta, vix illa ele-
 „ menta depromere potuimus.

C. IVLI CAESARIS

N V M I S M A T A.

QVAE EIVS POST MORTEM

EDITA SVNT.

ANNO VRBIS

D C C I X.

IN DIVI IVLI IMAGINIS

IN TABVLÆ CAPITVM

NVMMO XIII.

E T

VITVLI, NOTAS.

IN TABVLÆ POSTER. PART.

NVMMO XLV.

COMMENTARIVS.

CCISO Cæsare Idibus Martijs per sexaginta coniuratores, qui in eum conspirauerant, Senatu spectante, moxque Antonij Consulis hortatu, de more consecrato, nummi signati sunt cum Cæsaris imagine, & ab occipitio eius lituo, cum scripto: D I V I I V L I, à tergo vituli sigillum, cum his litteris supra: Q. VOCONIVS: sub pedibus, VITVLVS. Animal hoc

analogicè cognomen Voconij ostendit, cuius exemplum ex nobilissimo honestissimi Torquati Bembi Musæo accepi. Voconiorum enim familiam Romæ fuisse, tum ex Q. Voconio Saxa tribuno pl. intelligi potest, à quo lex nobilis de mulierum hereditatibus lata est, tum etiam ex vetustis lapidibus, qui in Sargentio Hispaniæ oppido sunt, compertum est.

VOCONIVS . ROMANVS.

PATRI . OPTIMO.

ex alio ibidem,

C. VOCONIO C. F. GAL.
PLACIDO. ÆD. II. VIRO II.
FLAMINI. II. QVÆSTORI.
SALIORVM MAGISTRO.

item

POPILIÆ L. F. RECTINÆ
AN. XVIII. C. LIGINVS C. F.
GAL. MARITVS VOCONIVS
ROMANVS VXORI.

Voconiorum cognomento Vitulorum gentem fuisse, ex antiquo quo marmore in Germania, quod est in vico Frauenste, intelligitur:

MARTI. LEVCETIO. PRO
SALVTE. IMP. DOMINI. N.
AVG. PII. Q. VOCONIVS.
VITVLVS LEG. XXII. PR. P. F.
PONENDVM. CVRAVIT.

Quinetiam Voconiorum gentem perillustrem Romæ temporibus Cæsaris fuisse, indicat Cicero Epistolarum ad Atticum libri VIII. epistola XXIII. inquit: Sed memento, præter Appium, neminem esse fere, qui ius non habeat transeundi: nam aut cum imperio sunt, ut Pompeius, ut Scipio, Sertenas, Fannius, Voconius, Sextius. Quis igitur hic fuerit Voconius, non ex loco Ciceronis solum, sed etiam ex demonstratis monumentis iam planum fieri potest.

DIVO IVLO;
IN DIVI IVLI IMAGINIS,
IN TABVLÆ CAPITVM
NUMMO XV.

E T
VITVLIA Q. VOCONIO
VITVLO Q. NOTAS.
IN POSTERIORVM PARTIVM
NUMMO XLVI.

COMMENTARIVS.

SED & Cæsaris imagine, alter nummus argenteus tantummodo asper est, in aversa parte Vituli signo ac litteris, supra: Q. VOCONIVS, infra S. C. sub pedibus, VITVLVS Q. DESIGN. qui habetur apud Torquatum Bembum, Petri Bembi Cardinalis hæredem, virum & suauitate morum, & benignitate præstantissimum. Ex Quæstoribus alij fuere ærarij, qui & urbani appellabantur, alij prouinciales. Urbanorum autem munus fuit, pecuniam publicam in ærarium delatam in tabulas publicas referre, vnde Varro Quæstores ærarij dictos scribit, qui pecunias conquireret publicas, teste etiam Tacito libro xiiii. Alexander ab Alex. Genial. Dierum libri ii. cap. ii. de Quæstore Urbano ita inquit: Nam & ærarij, & vectigaliū Populi Romani curam gessere: tum si quid pecuniarum

» pecuniarum publice vel priuatim erogari, vel in ærarium con-
 » di deberet, Quæstorum curæ demandabatur; cùmque exerci-
 » tus scribi, & in campum legiones educi oporteret, signa milita-
 » ria à Quæstoribus ex ærario promebantur, eaque ad Consules
 » in expeditionem ituros mittebantur. hæc ille ex Liviò, Cice-
 » rone Verrinarum prima, ex eodem in Prætura vrba-
 » nâ Quæsturâ primum magistratum fuisse ait, qui adolescen-
 » tibus daretur, inquit: Licet Quæstura ex minoribus magi-
 » stratibus in vrbe foret, eius tamen dignationis erat, vt opti-
 » mus quisque & bonæ indolis adolescens, ex illa gradum ad re-
 » liquos honores faceret. nanque hinc aditum reliquis ineundis
 » magistratibus auspicabatur: siquidẽ primis experimentis Quæ-
 » sturæ initiati, qui nullis ante honoribus vñ erant inculpatæ vitæ
 » testimonio, ad ædilitatem, mox præturam, & demum Consu-
 » latum euehebantur. sic ille. Prouinciales porro ij erant Quæsto-
 » res, qui cum Imperatoribus Romanis, hoc est cum Consulibus,
 » & Prætoribus in prouincijs ad exigenda vectigalia, ac tributa,
 » 20 omnemque pecuniam administrandam, prædam, ac manubias
 » in rationes publicas ad ærarium referendas à Populo mitteban-
 » tur, vt apud Liviũ legere est. Multas quoque pecuniarias cu-
 » ra fuit tam Romæ, quàm in prouincijs exigere, & in publicis
 » tabulis notare; omniumque rerum pecuniarumque notas,
 » & illustres rationes dare: illasque confectas per suos scri-
 » bas in ærarium deponere. hos Thesaurarios bellicos hodie
 » appellant. quorum etiam ius quandoque fuisse extra urbem
 » fascibus vti, interdum cum securibus, eiusdem libri primi capi-
 » te xxvii. legere est. Imperatoris etiam, suoque nomine argen-
 » 30 tum, aurumque signare ius habuere, vt in nummis antiquis à me
 » obseruatum est. Quæstores enim moris fuit tum ex plebe, tum
 » patricijs promiscue creati, quod Cicero ostendit Epistolarum
 » ad Atticum libri vi. epistola vi. scribitque Fenestella capite
 » xii. de Magistratibus. Auctorem præterea habemus Dionem
 » libro xliii. post Hispaniam à Cæsare subactam, ab eo Quæ-

Q

stores vsque ad numerum XL. designatos fuisse : quorum fortasse ex numero hic fuerit Voconius : atque apud eundem Cæsarem Commentariorum de Bello Gallico libro primo, singulis legionibus, singulos legatos, & Quæstorem præfecisse, vti eos testes suæ virtutis haberet, memoriæ proditum est.

AEGYPTO CAPTA

A CÆSARE AVGVSTO

ANNO VRBIS DCCXXII.

IN DIVI IVLI IMAGINIS,

IN TABVLÆ CAPITVM

NVMMO XVI.

E T

CROCODILI SIGILLI, NOTAS,

IN TABVLÆ POSTER. PART.

NVMMO XLII.

COMMENTARIVS.

EGYPTVS, felix, ac potens nauibus, frumento, atque pecunijs, Cn. Pompeio à Cæsare victo, & ab Achilla, exercitus regij præfecto, Photino eunucho, thesauri custode, Theodoro Samio, regis præceptore, & à Septimio, Tribuno militum, interfecto, vt Cæsar scriptum reliquit libro Ciuiliū bellorum III. Dio XLII. & Florus IIII. vel à Sempronio Romano, vt Appianus Ciuil. II. post diuturnā, admodumque periculosa cum Alexandrinis dimicationem, in po-

Q ij

testatem redacta est. quo autem pacto hoc acciderit, breuiter attingam. Audito Cęsar Pompeij ab eo victi in Ægyptum transitu, solita festinatione sua, cum nemini patefecisset iter, Alexandriam clam peruenit: quo in loco à regijs ministris perbenigne receptus est. forte rex moram circa Cassium montem adhuc agebat cū copijs, vt Cleopatraz, suaz sororis, armis, quibus in se bellum parabat, obsisteret, quaz Ægypto eiecta, exercitu, regnum sibi æque ac fratri à patre relictum, vindicare conabatur: siquidem Ptolemęus pater testamento reliquerat, vt Cleopatraz sorori Ptolemęus filius, natu grandior, more Ægyptiorum regum, matrimonio coniungeretur, simulq; regnarent, ac tutorem Pop. Romanum haberent. sed per regis propinquos atque amicos expulsa fuerat. Tunc Alexandrini, cum Cęsarem Cos. Cleopatraz forma accensum, Cleopatraz regnum daturum esse suspicarentur, in eum concitati sunt. quare ipse tunc palam defuncti patris Ptolemęi testamentum protulit, dicens ad se Consulem atque Dictatorem, potentiam Pop. Romani in manu habentem, controuersias regum pertinere: atque ita ex duobus filijs maiorem natu Ptolemęum, & ex filiabus eam, quaz etate anteedebat, Cleopatram, cum minor natu esset Arsinoę, regnum administrare iussit, teste ipso Cęsare Ciuil. III. & Diono XLII. Mox Photino, & Achilla, in Pompeium commissi sceleris pręmio, morte multatis, Theodoróque fugiente in Asiam à Cassio cruce suspenso, iterum tumultuatis, cum regium exercitum in eum concitassent, pręlio tandem, iuxta Nilum victi sunt quo flumine regis cadauer postea cum lorica aurea inuentum est anno vrb. MCCV. ipso iterum Cos. & Dictatore. Cleopatram autem fratris loco, ob stupri gratiam, solam regnum Cęsar voluit obtinere. sed veritus, ne Ægyptij, ob feminaz imperium, aliquid iterum nouarent, eam cum alio minori fratre in matrimonium coniungere statuit, & verbis quidem vtrique regnum tradidit, re autem Cleopatram solam reginam constituit. Sic Ægyptus à Cęsare primum capta est, sed Romano tunc haud subacta est imperio: Octauiani subinde Cęsaris temporibus, victa ab eo Cleopatra cum Antonio nauali certamine

apud Aetium promontorium anno urbis dccxxii, provincie
formam accepit: eamque primus apud Alexandrinos Corne-
lius Gallus administravit. cuius ob rei memoriam, hic argen-
teus nummus cum alijs partim diversis, in Divique patris reue-
rentiam, ab Augusto signatus est cum eiusdem Divi Iuli effigie
ab vno latere, & Cometa, vt opinor sigillo; ab altero vero Cro-
codili imagine; cuius beluæ rationem, atque Cometæ, oportu-
niori loco in numismatibus eiusdem Augusti explicabo. Hæc
autem ex Cæsaris Commentariorum de Bello Civili libro 111.
10 & 14. Liuij cxii. Appiani 11. Dionis xlii. Flori xii. Suetonio,
Plutarcho in Pompeio, & in Cæsare, Sex. Ruffo, & Eusebij
Chronicis, accepimus. Huius autem nummi copiam mihi fecit
egregius vir, Ioannes Sambucus Tirnauiensis, Pannonius, an-
tiquitatum amantissimus.

Qij

IN DIVI IVLI IMAGINIS,

IN TABVLÆ CAPITVM

NUMMO

ET

CVRRVS ELEPHANTORVM, NOTAS,

IN TABVLÆ POSTER. PARTIVM

NUMMO XLIII.

COMMENTARIVS.

O VIMVS ex aere vnciali fere numisma-
te, impresso post Cæsaris mortem, quod sa-
nè haud vetus comperi, sed, vt mea tulit o-
pinio, recenter flato, licet nonnulli, qui hoc
studium profitentur, ab exemplari peranti-
quo exceptum fuisse arbitrentur, de quo in
præsenti meam non sum laturus sententiam,
donec de meo iudicio testimonio veteris nummi certior factus
fuero: quæ tamen ad notæ pertinent explicationem, minime
prætereunda iudicavi. Fortuna igitur Cæsari breui tēpore quin- 10
que nobilissimorum triumphorum materiam præbuit, Gallici,
Alexandrini, Pontici, Africi, atque Hispaniensis, vt Liuius
docet libro cxv. & cxvi. quattuor, post deuictum Scipionem,
ac Iubam, eodem mense, sed interpositis diebus egit, vt Tran-
quillus refert cap. xxxvii. nouissimum autem post superatos
Pompeij liberos. Primus enim de Gallia fuit triumphus, in quo
plurimas, & maximas duxisse nationes, Appianus inquit Ciui-

lium II. in hocq; Rheni, atque Rhodani fluviorum, & ex auro captivi Oceani simulacra, inter pompæ fuere gestamina. Sequenti vero triumpho, qui fuit Ægyptius, in ferculis Nilus, Arsinoë regina, & ad simulacrum ignium ardens Pharus, teste Floro, de quo & Dio libro XLIII. Deinde Ponticum de Pharnace: inter cuius pompæ fercula trium verborum prælati sunt tituli, Veni, vidi, vici. quæ verba à Thulco Romano prius dicta fuisse, supra memorauimus. Huius proximus fuit Lybicus, non de Scipione, sed de Iuba, & Mauris, in quo captivus filius Iuba quoque nomine, qui postea inter doctissimos scriptores rei rusticæ numeratus est, tunc infans admodum ducitur, Plutarcho tradente, atque Appiano. Exin subactas provincias, Hispaniâ, Pharsaliâ, & Thapsum, Appianus memoriæ prædixit triumphis per simulacra, & imagines inscriptas, hominumque clades pariter expressas fuisse, viros quoque similitudinibus varijs scriptisq; repræsentatos, Pompeij imagine excepta. Hos quidem triumphos duxit tertium ipse Consul, simulque tertium Dictator anno urbis DCCVII. Deinde quartum Dictator, atque totidem Consul sequenti anno, profligatis iunioribus Pompeijs, de Hispania egit triumphum, & Munda oppidum præferebatur. Inde Velleius, Quinque egit triumphos, inquit, Gallici apparatus ex citro, Pontici ex acantho, Alexandrini testitudine, Africæ ebore, Hispaniæ argento rasili constitit. Hic Velleij locus postulare videtur, ut meam de hoc sententiam proferam, quis fuerit ex citro Gallici triumphus apparatus; Alexandrini ex testitudine, Pontici ex Acantho, Africæ ex ebore, & qui Hispaniæ ex argento rasili; quod à plerisque viris doctis ignoratum audio. Hunc igitur in primis Gallici triumphus apparatus, intelligo currum, in quo Cæsar triumphauerat, atque oppida, vel simulacra, in triumpho prælata, ex citra ligno fuisse confecta: Siquidem hoc ad luxuriam veterum lectulorum, & mensarum in ornamentis attulisse, Plinius indicat libri XVI. cap. XLIII. Quod Cicero Verr. VI. hisce verbis etiam declaravit: Tu maxime, & pulcherrimam mensam citream à Q. Lutatio Didoro, qui, Q. Catuli beneficio, à L. Sylla civis Rom. factus,

omnibus scientibus Lilybæi abstulisti. & Martial. lib. ix. ita “ ostendit: “

Et testudineum mensus quater hexaclinon ,

Ingemuit citro non satis esse suo .

An intelligendum est, militum triumphum comitantium vestes citrino fuisse colore, insuper ianuā palatij, ac Iovis optimi max. templi postes, totūque Capitolium ornatum fuisse? Citrus enim arbor prisca Romanis Imperatoribus fuit rarissima, nobis notissima vulgatissimāq; est, à Plinio libri xii. capite iii. Assyria dicta; & à Dioscoride, Medica: nam è Medorum provincia alias in regiones translata esse dicitur. Arbor quidem nobilissima est, quæ sola apud Atlantem montem in Mauritania nasci dicitur, quondam ob raritatem suam gratissima, teste Theophrasto libri iiii. cap. iiii. cuius etiam fruticum fumo, ijs super ardentibus aris impositis, rem sacram facere moris fuisse, docet Plin. lib. xiii. cap. i. quod etiam Romæ in colossæ Traiani elegantissimis columnæ sculpturis comperimus. Cæterum de hac arbore scitu dignissima legere est apud Theophrastum loco superius citato, apud Dioscoridem lib. i. cap. cxxxii. apud Plinium libri xii. cap. iii. libri xiii. cap. i. libri xv. cap. vii. xiv. xix. libri xvi. cap. xliii. libri xvii. cap. x. & libri xxiii. cap. iv. & cap. vi. sed planius apud doctissimum, totūq; de genere humano benemeritum Andreæ Mathiolum Senensem, medicum, philosophum, in Dioscoridis libros; & apud eos, qui ab ipso Mathiolo citantur.

Ex Acantho Ponticum Triumphū Cæsar egit. Acanthus enim arbor est in Ægypto, semper frondens, ut oliua, & laurus: acanthos dicta, quia spinis est plena, qua abundat etiam Circina insula, Seruio teste in illis Maronianis Georgicorum secundo.

Aspice & extremis domitum cultoribus orbem ,

Eoasque domos Arabum, pictosque Gelonos.

Diuisæ arboribus patriæ. sola India nigrum

Fert ebenum: solis est thurea virga Sabæis.

Quid tibi odorato referam sudantia ligno

Balsamāq; , & baccas semper frondentis acanthi?

Ex

Ex quo ligno, veluti de citro dixi, possumus interpretari currum triumphum in Pontici fabricatum fuisse, hostium postes, & reliqua exornata, vel militum clamydes ex acantho herba contextas fuisse: siquidem herba quædam acanthus quoque dicta est, cuius lanugine vestimenta texebantur, sericarum vestium instar, teste Dioscoride libri III. capite XVI. unde & illud est Virgilij *Æneidos* primo:

..... pallam signis, auróq; rigentem,
Et circumtextum croceo velamen acantho.

10 Et Statij *Siluarum* libro III.

Hic tibi Sidonio celsum puluinar acantho
Texitur, & signis crescit torus asper eburnis.

Inde & Plinius libri XXXI. cap. XXXI. inquit, Acanthus est topiaria & urbana herba, elato longoque folio, crepidines marginum, assurgentiũque puluinorum toros vestiens. Ex quo conijcitur nobilissimam herbam fuisse, cum hac puluinaria deorum induerentur, ut ex Statio, & Plinio, qui & libri XXV. cap. XII. ita scriptum reliquit: Huic similis est spina illa, quam Greci acanthion vocant, minoribus multo folijs, aculeatis per extremitates, & araneosa lanugine obductis: qua collecta etiam vestes quædam bombicinis similes sunt in Oriente. Ex acantho igitur, ut dictum est, arbore currus triumphales, oppida, & reliqua facta fuisse, aut ex herba eodem nomine appellata, palatium, & templa exornata, vias, quibus triumphus ducebatur, stratas, atque opertas fuisse, existimari potest. In Alexandrino triumpho item apparatus è testudine fuisse intelligendum, hoc est, currum triumphalem, & quæ in triumpho res præferebantur, testudinibus in laminas sectis exornatas: nam testudinum putamina secare in laminas apud Romanos in usu fuisse ad lectos, & repositoria vestienda, pro ornatu, Plinius scribit libri 30 IX. cap. XI. qui & auctor est, testudines ad hoc officium idoneas fuisse, ob earum magnitudinem, quã tantam fuisse ait, ut earum teguminibus, vice nauigiorum, Indico in mari uterentur; vel inter insulas rubri præcipue maris his nauigare cymbis, atq; sin-

R

gulorum superficie in Carmaniz angulo apud Chelonophagos casas tegere, ibidem tradit, atque libri vi. cap. xxiv. qua quidem magnitudine & in Taprobana insula testudines reperiri, idem scripsit libri vi. cap. xxii. unde illud est supra recitatum Martialis libri ix. carmen:

Et testudineum mensus quater hexaclinon.

nam antiquis summo in pretio fuit testudineum hexaclinon, hoc est stibadium, quo fulti discumbebant conuiuæ, sex lectos cœnatorios capiens, quos ex opere testudineato facere Carbi-
 lium Pollionem primum instituisse, apud eundem Plinium le- 10
 gere est libri ix. cap. xi. De cuius operis genere meminit idem etiam libri xvi. cap. xliii. De Africo porro triumpho ex ebore, illud sane intelligendum est, quod de præcedentium triumpho-
 rum ornamentis. ex ebore enim non modo decorum simulacra, mensarum pedes, ac ipsas mensas, lectulos, vehicula, sellas, en-
 sium etiam vaginas, sceptræ, aliâque complurima opera confi-
 cere, vel adornare, vti nunc etiam in complurimis operibus moris est, verum etiam currus exornare, ac imagines, quæ in
 triumphis præferrebantur, vel oppidorum signa ex ebore facta
 gestare, scriptorum monumenta plane declarant, præsertim 20
 Dionis libro xliii. qui de Hispaniensi Cæsaris triumpho scri-
 bens ita inquit: Proinde triumphum (cum non modo de ex-
 traneco hoste nullo victoriam reportasset, sed tantum etiam ci-
 uium numerum perdidisset) non ipse tantum duxit, exhibito
 iterum populo prandio tanquam in communi quadam felicitate,
 sed Fabio etiam, Pedioque, legatis suis, quique nihil pro-
 prijs auspicijs gesserant, triumphandi potestatem fecit. qua in re
 id risum multum excitauit, quod ij imaginibus, ferculisque non
 nullis, non eburneis, sed ligneis utebantur. Quibus quidẽ verbis
 manifestissime apparet moris fuisse inter pompæ triumphorum 30
 gestamina ex ebore signa præferre, quod vel Quintiliani testi-
 monio inferius declaratur. Sed & de hoc genere, vt etiam de ci-
 tro, ac testudine, his verbis Plinius mentionem fecit lib. xvi.
 cap. xliii. Hæc, inquit, prima origo luxuriæ, arborem alia inte-
 gi, & viliores ligno pretiosiores cortice fieri, vt vna arbor sz-

„ pius veniret. Excogitata sunt & ligni bractez. nec satis. cœpere
 „ tingi animalium cornua, dentes secari, lignumque ebore di-
 „ stinguui, mox operiri. Placuit deinde materiem & in mari quæ-
 „ ri. Testudo in hoc secta. Nupérque portentosis ingenijs princi-
 „ patu Neronis inuentum, ut pigmentis perderet se, plurisque
 „ veniret imitata lignum. Sic lectis pretia quæruntur, sic terebin-
 „ thum vinci iubent, sic citrum preciosius fieri, sic acer de-
 „ cipi. Modo luxuria non fuerat contenta ligno, iam lignum emi-
 „ testudinem facit. Hinc Quintilianus eburnea oppida Cæsaris
 10 in triumpho prælata esse testatur lib. vi. cap. i v. vbi dicit: Ea
 „ dicatur sane fictio: ut Chrysippus, cum in triumpho Cæsaris
 „ eborea oppida essent translata, & post dies paucos Fabij Maxi-
 mi lignea, thecas esse oppidorum Cæsaris dixit. Argento præ-
 terea rasili Cæsarem quintum egisse triumphum, Velleius cum
 dixerit, nil aliud intelligi voluisse, mea est opinio, quàm ima-
 gines hominum deuictorum, simulacra urbium, fluminum,
 prouinciarum, atque ipsum fortasse currum ex rasili argento
 fuisse, hoc est quasi raso, & nihil extantis aut redundantis ple-
 nitudinis, ut interpretatus est Valla lib. i. cap. viii. vel, ut ego
 20 arbitror, rasili, idest non cælato, quod est contrarium argento
 aspero, idest cælato: quod scilicet simulacra illa confecta fuis-
 se ex argenteis laminis planis, rasisque, & politis, quæ intus va-
 cua forent. qua cum de re differerem cum Tiberio Deciano, &
 cum Carolo Sigonio, viris sane veterum rerum peritissimis,
 probare meam opinionem visi sunt. Suetonius scriptum reli-
 quit, Cæsarem Capitolium ascendisse ad lumina, quadraginta
 elephantis dextra atque sinistra lychnuchos gestantibus: ex qui-
 bus quatuor atque sexaginta in victoria Libyca captos fuisse,
 testem habemus A. Hirtium de Bello Africo libro v. Hac enim
 30 in occasione videtur nummus æreus percussus, (si quidem per-
 antiqui hoc sigillo inueniuntur nummi) cum imagine Cæsaris
 ab vno latere, & scripto: DIVI IVLI ab altero autem cum
 curru triumphali ab Elephantibus quatuor ducto, superq; cur-
 rum ipso Cæsare triumphante sinistra manu laurum gestante;
 fortasse currui ex ære Cyprio exemplo alicuius in sublimi loco
 positi. Verum nummum ex notis infra impressis Ægyptium

esse opus comperi: nanque hoc ex alijs Canopicis, Alexandrinis, Heliopolitanis, aliarumque præfecturarum nummis, observatum est. in quibus explicandis non paruo mihi adiumento fuere sacra Ægyptiorum litteræ, ex vetustissima atque admirabili tabula Bembea à me nuper edita, & Imperatori Ferdinando missa. Cæsarem porro elephantibus curru iunctis triumphasse, ex huius nummi testimonio patet, quem tamen post Cæsaris mortem signatum esse, ipsa inscriptio, DIVI IVLI, quæ est in anteriori facie, ostendit.

F I N I S.

VILLE DE LYON
Bibliothèque des Arts

RERVM OMNIVM MEMORABILIVM

QVÆ IN PRIMO COMMENTARIORVM

IN CÆSARVM NVMISMATA LIBRO

CONTINENTVR INDEX.

A

X Achanto arbo- re in Pharnacem triumphi appa- ratus 57.125	Æthnæ crateris ambitus 45
Acanthi arborisco- rona capitis insi- gne 57	L. Afranius Pompeij legat. 11
ex Acatho, apparatus Cæsaris in trium- pho Pontico 125	L. Afranius Pompeij legatus à Cæsa. de- uictus 45
Acanthus arbor in Ægypto semper frondens 126	Africa serpentibus secundissima 64
Acanthion quid 127	Africæ subiugationis typus 72
Acanthus herba 127	Africa à Cæf. subacta sub tributo pop. Romano collata 73
Acerra in sacris 76	in Africam Cæf. profectio 80
Achilla, 121	in Africa Cæsar felicitatis auctor 85
Achilla morte multatur 122	Africus Cæf. triumphus 124
in Actis Apost. de fascibus quid 88	A. Albinus à Cæsare in Ciciliam mis- sus 84
Actium promontorium 123	Albogalerus in sacris 74
Adrumetum Africæ oppidum 67	Albus equus cur in Solis quadrigis 93
Ædilitas, secundus magistratus 119	Albus equus zephiro sacer. 4
Ægyptiorum sacræ litteræ adiumento auctori fuere ad explicandos num- mos 130	Alexandri amantissimus Cæsar 95
Ægyptus felix variis de causis 121	in Alexandrinos bellū gessit Cæsar 36
Ægyptius nummus 129	Alexandrinus tumultus sedatus 31
Ægyptus à Cæsare capta 122	Alexandri magni imago à Cæf. visa 75a
de Ægyptiis rebus qui scripsero 123	Alexander ab Alexandro de galero Pon- tificis quid. 75
Ægyptus ab Octauiano prouinciæ for- mam accepit 123	Alexander ab Alexandro de pont. officio quid 82
Æmilius Macer Poëta Veronenfis 104	Alexandrini nummi 129
M. Æmilius Lepidus cū Cæsa. cos. 63, 80	Alexandrinus Cæf. triumphus 124
Æneæ mater Venus 29	Allegorica Chimææ interpretatio 114
Æneæ pater Anchises 38	A. Alienus ab exercitu quare dimis- sus 41
Æneas Anchisem patrem humeris gef- sit 39	A. Alienus Cæsaris prætor ac Siciliæ Proconsul 41
Æneæ statua in Martis Vltoris tēplo 39	Alphonsus. II. Dux Ferrariæ. 28
Æquitas Cæsaris 85	Ambitio virtute superatur 86
Æquitatem inter subditos seruare 86	Amores duo ex Venere nati 31
Æquitas gratia superatur 86	Amorum nutrices 32
Æquitatis templum 85	Amoris reciproci vis 32
Æs Corinthium 111	Amoris obliuionem Cupido Lethæus in- ducit 34
Æthna mons Siciliæ 42	Amores quatuor apud Philostratum 34
	Amor mutus Augg. 88
	Amoris tres esse modos 114
	Amphisbæna serpens 65

INDEX.

Analoga relatio elephantis ad Cæs.	72	Cæsaris.	125
ab Anchise & Venere Iuliorū familia	35	Arista in nummo Cæs. ad Cereris ca-	
Anchises Æneæ pater	38	put	78
Anchises ab Ænea filio geritur	38	Ascanius cognomento Iulus	29
ab Ancō Marcio sunt Marcij Reges	30	Ascanius Iulus Mezentium superavit	29
And. Lauredanus patricius Vendus	71	in Asia Cæsar felicitatis auctor	85
Andreas Mathiolus Senensis	126	Asie infelicitas, ob serpentum copiā	64
Annui fuerunt ludi Cereris, & quare	78	Asinius Pollio	59
Annuam habitationem Cæs. remisit	89	Aspergillum in sacris	74
Anterotis natiuitas	31	Asperforiū, siue aspergillum quid	81. 75
Anteros ex Venere natus	31	& ex quo fieri solebat	76
Anteros cur & quando natus	32	Atia familia vnde manauit	28
Anterotis parentes	32	Atia gens vnde orta	28
Apterota & Leibaui simul colendi	34	Atlas mons in Mauritania	116
Anteros apud Athenienses colebatur	34	Attubi, siue Claritas Iulia	109
Anterotis explicatio	34. 35	Authoris in nummis colligendis dili-	
Antia Præti vxor summæ lasciuia	112	gentia	27
Antipathia	35	Auctor felicitatis Cæs. fuit	85
M. Antonij astutum consilium	19	Augur Cæs.	10
M. Antonius, Magister equitum Cæsa-		Augustus diuersas statuas in templo	
ris	36	Martis Vltoris poni curauit	39
Antonij in nummo imago	50	Augusti nomen Octauio impostum ex	
M. Antonius Augur	50	L. Planci sententia	61
Antonius tribuus pl. & Augur. à Cæs.		de Augure Cæs. Cicero quid	80
factus	52	Auguratus insigne	82
M. Antonius Quæstor.	52	de Augustau. Linius Feneftella quid	82
Antonius Caluus	57. 86. 88	d. Augustinus de beata vita quid	84. 85
Antonini Pij nummij cum elephante	71	Aurelia, Cæsaris mater	9
Antonini Pij imp. dictum	88	Aureliæ mors	10. 69
M. Antonius Maximus Patruus	90		
Apollonius Molonius Magister dicen-		B	
di	14.	B A I D O R Z, siue pax Iulia, in Lusita-	
Apologus Porphyrij Platonici	31	nia	109
Apollo Delphis	32	Baius de vasculis	77. 81
Apostrophia Veneris simulachrum	30	Bartholomæus Fôtius, Persij interpres	69
cur Apostrophia appellata	39.	& eius error	70
Apotheosis diui Iuli, elephantis sculptu-		Basilæa Colonia à L. Planco deducta	60
ra	68	Basilæa Rauricorum vrbe Colonia fa-	
Apotheosin quid indicat	103	cta	59
Appianus de Cæs. munificentia quid	71	Beatz vltz. notz	87
Appianus de elephante & Cæs. quid	73.	Bellerophonis Chimæram in nummis,	
Appianus de Imp. nomine quid	104	occidentis nota	111. 112
Apulum siue Alba Iulia, in Dacia	109.	Bellerophon sapientiæ conciliator	115
Aquila militare signum	107. 108	Bellicijilis initium quando	28
Aratrum symbolum Coloniarum	108.	Bellitessera Cæs. fuit Venus	99
Arcefilai opus insigne, imago Vene-		Belli Parthici causa	71
ris	99	Bellum Mutinense	49
Argentum rasilie in triumpho Cæs. His-		Bellum contra Iubam & Scipionem	41
panienti	125. 129	Bellum ciuile inter Cæs. & Pompeiū	49
Artinoe Cleopatrz soror	122	Bellum Gallicum	59
Artinoe Regina effigies in triumpho		Bellum contra Titanos à Ioue gestū	107
		Bembi tabula Ægyptia	130

INDEX.

Berytus felix Iulia, & Augusta in Syria	109	109
ex Betula Gallica, arbore fiebat fasces	88	
Bigæ, quadrigæ certauerunt	93	
Bigæ erant Lunæ sacre	93	
Bigorum cur alter candidus, alter nigerr	93	
Bollus de beata vita quid	84.85	
Bononia Colonia Latina, & cur	111	
Bractes ex ligno	128	
Brevium deorum titulus	96	
Britannia à Cæsare tributaria facta	11	
D. Brutus iussu Cæsi Gallie præfedit	148	
L. Buca, à nummis credendis	87	
L. Buca tres nummos in honorem Cæsi signavit	98	
Buca oppidum Ferentanorum	100	
Buccones à bucca dici	100	
C		
CADAVER Ptolemæi Regis iuxta Nilum cum lorica aurea inuentum	112	
Caduceus in nummo Cæsi quid	84.85	
Caduceus & Cornucopia quid	85	
Caducei historia	88	
Cæditi Prætor	48	
D. Cælius Balbinus Imp.	88	
Cælia in Syria Colonia Roma.	109	
Q. Cæcil. Metellus Pius Pontif. Max.	10	
Cælius Calcagninus	31	
Gali pulchra de Chimæra explicatio	114	
Cæsar Alexandri magni gloriæ æmulus	10	
Cæsar ad lumina cum elephantis octuaginta Capitolium ascendit	129	
Cæsar Pompeii gloriæ oberectatus est	11	
Cæsar Cof. II. Dict. II. iterum	50.54.55	
Cæsar Cof. III. dict. III.	11.68.59	
Cæsarem curru elephantum triumphasse, inditium	110	
Cæsar triumphum quinque	11.12	
Cæsar virtuti magis, quam fortunæ debuit	12	
Cæsar munificentia	12	
Cæsar Cof. III. Dict. III.	12	
Cæsar. Dict. v.	80	
Cæsar picturam, sculptorum, celatorumque opera magnis pretijs comparabat	12	
Cæsar congenita	12	
Cæsar liberalitas erga Serviliam Bruti matrem	12	
Cæsar victoria contra Pompeii liberos	12	
Cæsarion Cæsaris ex Cleopatra filius	13	
Cæsarionis mors	13	
Cæsar ad libidinem pronus	13	
Cæsar statura	14	
Cæsar Genius	15	
Cæsar Cof. v. Dict. v.	15	
Cæsar honoris diuini	15	
Cæsar mors, bella peperit maxima inter Cæsares sunt. 40. Augusti appellati	16	
in Cæsar nummis videtur Venus	28	
Cæsar origo ab Illo Asia oppido	28	
Cæsar Augustus ex Atia familia	28	
Cæsar amantissimus Alexandri	35	
Cæsar Trojanus	35	
Cæsar in Illyensibus cognationis sanguine	35	
Cæsar in Alexandrinis bellum gessit	36	
L. Cæsar quis fuerit	36	
Cæsar dictator quis	36	
L. Cæsar. C. Cæsarilegatus	37	
Cæsar Cof. II. & Dict.	40.41	
de Cæsi. Dictatura qui scripsere	98	
Cæsar & P. Isaacus Cof.	45	
Cæsar in amicos, & inimicos pius	46	
Cæsar in hostes prostratos dictum	46	
Cæsar libertator patriæ dictus	46	
Cæsar Imperator dictus	46	
Cæsar pietas in Pompeium	46	
Cæsi in ciues pietas	46	
Cæsar in hostes beneficentia, ac liberalitas	46	
Cæsar viso Pompeii capite & annulo multas effudit lachrymas	46	
Cæsar patriæ libertatis vindex	46	
Cæsar pro patriæ libertate pugnavit	46	
Cæsi cum Servilio Consul	46.80	
Cæsar fuit Dictator. II. per. XI. dictantū	47	
Cæsar se ipsum Consul emfocit	47	
Cæsar se ipsum Dictator enominavit	47	
C. Cæsi. Dict. effigies	50	
Cæsi cursum temporis & leges	51	
Cæsi in victorijs celeritas	54	
Cæsi. titulus verborum titulus	55	
Cæsi. Consul designatus cū. D. Bruto	60	
Cæsi in trophæo siggendo modestia	64	
Cæsi quo tempore in Hispanias bellum duxit	59	
Cæsi quo tempore contra Iubam in Africa	59	

INDEX.

cam est profectus	59	Cæf. facrosanctus dictus	98
C. Cæf. Dictator ad decennium	59	Cæfar Venerem inuocauit in pugna	99
C. Cæf. & M. Lepidus coss.	59	Cæfare occiso ludi instituti annui	99
Cæfar à coniuratis occisus	60	Cæf. imaginẽ Veneris in armis habuit	99
C. Cæf. M. Æmilius Lepidus coss.	63	Cæfar. C. Iul. Cæf. filius mortuo patre	
Cæf. spolia de Pharnace	63	quid institui curauit	99
Cæf. de Ponto victoria	63	Cæf. qua fuerit statuta	103
Cæf. imago in Tabulæ capitum num-		Cæfaris somnium	110
mo	67	Cæfar. quo tempore occisus	116
Cæfaris nomẽ, Elephantẽ significare	68	Cæf. dubiosa cum Alexandrinis dimi-	
Cæfarem, Maurorum lingua Elephan-		catio	112
tem dici	69	Caieta Latij oppidum	60
Cæfarem, non à cæfo matris ventre sic		M. Calpurnius Bibulus Cof.	10
appellatum	69	L. Calpurnius Piso Cæfaris foter	10
Cæf. cum Gallis bellum gessit	69	Calpurnia Cæfaris vxor	13
Cæsar prænomen fuisse quibusdam, non		Caluites in Cæfare	106
cognomen	70	Candeï Populi, ophiophagi in sinu Ara-	
C. Cæf. clementia à quibus celebrata		bico	64
Munificentia,	74	L. Caninius Regulus Cæf. in Gallia le-	
Religio,		gatus	67
Gloriæ studium,		Canopici nummi	130
Iustum ac moderatum Imperium	71	Capedo in sacris	77 81. 74 76
Cæf. Clemẽtis appellatione gloriatus	71	Capedinis & sympulli differentia	77
Cæf. quando præ vita decertauit	72	Capedunculas Numa reliquit	77
Cæf. ad Alexandri imaginẽ lachrymæ	72	Capra demonstratum genus præfert	73
C. Cæf. Iouis sacerdos		Capua Roma. Colonia	109
Item Pont. Max. item Augur	72. 78	Capra pro lasciuia ponitur	115. 114
Cæf. cum Pompeij filiis prælium	72	Captiui duo in Cæf. trophæo	55
Cæf. de Iuba Numidiæ Rege triumphus	72	Caput Cæf. lauro redimtum	101. 105
Cæf. Flamen Dialis	72	Carbilus Pollio	120
Cæf. cur elephantis imaginem gessit	73	Carolus Sigonius rerum antiquarum il-	
Cæsar summus orator habitus fuit	73	lustrator summus	37. 49 58. 77. 129
Cæf. quatuor triumphi	74	Carthaginis urbis fundamẽta lupi euer-	
Cæf. Consul. & Dict. III. Augur. & Pont.		ecerunt	109. 110
Max.	78	Carthaginem erutam Cæsar erexit	109
Cæf. populo epulũ dedit petactio trium-		Carthaginem cur dentio reficiendam	
pho	79	Cæsar duxit	110
Cæf. frumentum populo distribuit	79	Carthago. 200. annis post euerfionem à	
Cæf. oleum populo distribuit	79	Romanis reftituta	110
de Cæf. tertio Consulatu, & Dict.	80	ad Caspias portas magna vis veneni	64
Cæf. in Africam profectio	80	Cassilinum Rom. Colonia	109
de Cæf. munificentia Suetonius quid		C. Cassius prætor	75
Cæf. in Hispanias profectio	80.	Cassius mons in Ægypto	122
Cæf. populo Roma. paciẽ comparauit	83	M. Cato Siciliæ præfectus	40
Cæf. imago in nummo	84	Causæ per sortem ordinatæ	62
Cæf. genibus ingressus confecdit Capi-		Cenchris ferpens maculis plena	65
tolium	86	Cenforinus de Cæf. quid	80
Cæf. pacis bellicque arbiter	90	Ceraftes ferpens cornutus	64
Cæf. imago tutulata, & laureata	95	Cæf. Cleopatrz forma accenfus	112
Cæsar pater patriæ in nummo	95. 96	Cercina infula, Gerbe iã vulgo dicta	126
Cæf. Imp. Pont. Max.	98	Cerëris nuptiæ, Orci nuptiæ	79

INDEX.

Cereales prætores duo à Cæſ. creati	48	Cleopatra Regina, Cæſaris amica	13
Ceræris imago in nummo Cæſ.	78	Cleopatra in Veneris Genetricis tem- plum Deæ imaginem contulit	39
Ceræris ludi quando edebantur & qua- re	78	Cleopatrz cæna ſumptuoſiſſima	60
Ceræris imago quare in nummo poſita	78	Cleopatra quæ ſerpentum genere inte- riit	64
Ceræris imago cur tritico coronata	79	Cleopatrz imago in templo Veneris in Pharſalia poſita à Cæſ.	99
Ceræris myſtica hiſtoria	60	Cleopatra Ptolemæi Regis ſoror Egi- pto cieſta	122
Certamen quinquennale quando inſti- tutum	90	Cleopatra nubit fratri	122
Cæſones quare ſic appellati	69	Cleopatra cum Antonio nauali certa- mine ſuperata	123
Chamæ, ſerpentes	65	P. Clodius adulter in Cæſaris vxorem	15
Chelonophagi populi	128	C. Clonius præſectus vrbis	63. 65
Cherſydres, ſerpens eſt amphibiæ	65	in C. Clouij numiſmatis explicatione error	66
Chimæra triformis in nummo Cæſ. & ad quid ſpectet	73	Clouiorum familia	65
Chimæra mons Lyciæ	112	C. Cluſianus ex Cæſ. exercitu dimiſſus	41
Chimæra monſtrum triceps fabuloſe di- citur	112	Cluuij nominis error in Cic. epistolis corrigendus	63
Chimæra à Bellerophonte occiſa	113	de C. Cluio, inſcriptio vetus	66
Chimæra triformis dicta & quare	113	Chypei in Cæſ. trophæo	35
de Chimæra qui ſcripſere	112. 113	de Colonij Ro. qui ſcripſere	109. 112
per Chymæram tres rhetoricæ partes in- telligi poſſe	114	Colonias mittendi quibus erat poteſtas	112
Chimæra allegorice interpretata	114	Coloniarum duo genera	10
Chimæra, & Amoris interpretatio	114	Coloniarum Romanarum quare ſic dictæ	11
Cicero de Cæſ. Augure quid	80	Coloniarum Latinarum quare ſic dictæ	111. 112
Cicero Conſul Patris patriæ cognomen primus habuit, & quare	96	Coloniarum diuerſæ à Cæſ. ductæ	1021
Cicero de libertate & pace quid	85	Columna lapidis Numidici Cæſari ere- cta. 15 eadem à Dolobella euerſa ibi.	
in Circo maximo ſpectacula à Cæſ. cele- brata	28	Columnarum mortuis nobilibus ſuperponi ſolebant & cur.	75
Cithara cur in nummo Cæſaris	35	Columna Traiani	126
Citharæ ſignificatio	35	non Cometes ſed Veneris ſidus, in num- mis ante Cæſ. mortem	103
ex Citro apparatus Cæſ. in triumpho Gallico	115	Cometes typus in nummis Cæſ. poſt eius mortem poſitus	103
Citrus arbor præcis Romæ rariffima	126	Commētariorum 23. librorū ordo	26. 27
Citrus cur Medica dicatur	126	Comites Siciliæ	43
Ciuica corona Cæſari data	9	Comum, cur poſtea Nouecomum di- ctum	109
Ciuilis belli initium quando	29	Concordiæ templum, in laudem Cæſ. 85	
Ciuium Rom. in bello ciuili cæſorum numerus	65	Concordiæ typus	88
Cyziceni populi inſulani in Propontide	99	Congiarum Cæſaris	12
Clementia Cæſaris	14. 15. 84	Congiarum militibus dedit Cæſar	79
Clementia Cæſ. à quibus celebrata	71	Coniuratorum in Cæſarem numerus	16
Clementis nomine Cæſ. gloriatus eſt	71	Conſidius Longus Pomp. Legatus	85
Clementia erga humiles vti	83	Conſulatus Cæſaris	11. 12
Clementiæ templum	85	Conſulatus. 111. Cæſaris	20
Cleopatra Ægypti Regina à Cæſare conſtituta	11. 39. 60. 122		
Cleopatrz aduentus in urbem	11		

INDEX.

Consulatus, v. Cæsaris	15	Dexterarum iungere, non laevas	88
Consulatum per decennium Cæsar accepit	12	Diales Flamines & eorum officium	74
Consul nemo fuit nisi prius prætor	49	Diadema, capitis insignis	57
Consulatus & Dictatura tempus	51	Dictaturæ Cæsaris obliuio	11
Consul in quinquennium fuit Cæsar ac Dict. perpetuus	51	Dictaturæ Cæsaris	11. 12
de Consulatu Cæs. tertio, & dict.	80	Dictaturæ magistratus ultra sex menses non solebat esse	51
Consulatus Cæsari per decennium decretus	92 97	Dictatura, v. Cæsaris	15
Consules in expeditionem ibant	119	Dictaturæ & Consulatus idem tempus	51
Consulatus quartus magistratus	119	Dictatura Cæs. ad decennium	59
Corduba Hispaniæ ciuitas	72	Dictatura perpetua Cæs.	98
Corinthum erutam Cæsar erexit	109	de Dictatura Cæs. qui scripsere	98
Corinthus Colonia Latina à Cæs. ducta	111 112	Dicanicum genus apud rhetores	114
Corinthis urbis imago in nummo	111	Dion de Cæs. munificentia quid	19
Corinthium zs	111	Diplomata imagine Veneris signauit Cæsar, & alia	99
Cornelius Cæsarem deprehendit	9	Dipsas serpens	65
Corneliæ Cæsaris vxoris mors	10	Diui Iuli inscriptio in Cæs. nummis	116
Cornelia, Cæsaris vxor	13	Dolabrum in sacris quid	76
Cor. nepos de Cæs. quid	73	Drachma quantum valeat	12
Cornelius Gallus Ægyptum primus administrauit	113	Draco pro pugna periculosa ponitur	113 114
Corona Ciuica Cæsari data	9	Draco symbolum victoriæ Ponti	63
Corona ex acantho	57	Draco serpentis genus	65
Cornucopiæ in nummo Cæs. quid	84. 85	Draco deliberatuum genus præfert	73
Corua animalium tingi solita	129	E	
Cornucopiæ & caduceus quid	85	Ex Ebore quid fieri solitum	118
Cossuria Cæs. vxor	13	Eburnea oppida in Cæs. triumpho	129
C. Cossutius Maridianus cum notis A. A. A. F. F.	95	Eburneum sceptrum	110
Crocodylus in nummo Cæs.	122	Eburneis ferculis in triumphis qui sint vsq.	128
Cupidines duo Veneris curram trahunt	30. 31	Ebur in triumpho Cæs. Africo	128
Cupido Lethæus amoris obliuionem inducit	34	Echidna mater Chimæræ	113. 115
Cupidines tres fuisse apud veteres	34	Echidnæ imaginis interpretatio	115
Curia Saliorum deflagrata	82	Ætÿpa nummularum	27
C. Curio Cæsaris legatus	40	Elephantem, Cæs. nomen significare	68
Currus triumphalis ex acantho	127	Elephantis & religionis signorum notæ	68
Currus triumphalis Cæsaris ab elephantibus quatuor ductus	129	Elephantis sculptura Diui Iuli apothecis	68
Currus elephantorum triumphasse Cæsarem, inditium	130	ab Elephantæ, cognomentum Iulij inditum	69
D		Elephas ab a Cuo. Iuli Cæs. interemptus	69
Dactilothecas sex Veneri sacrauit Cæsar.	99	Elephas Maurorum lingua Cæsar dicitur	69
Denarij supputatio ad nostrâ monetâ	12	de Elephantis natura qui scripsere	71
Desultores equi in spectaculis Cæs.	93	Elephantis notæ explicatio	71
Desultores Lucifero & Hespero sacri	93	Elephas gloriæ cupidus	72
		de Elephantis pietate & religione	72
		Elephas militem probo scide circūdat	73

INDEX.

Elephanti quatuor in Cæsaris numo	129	cur	47
Elephanti. L X I I I I. in Libyca victoria à Cæsare capti	119	Exta hostiarum oleo madefacta, cur	47
Elephas, quas virtutes & significationes obrihet	71	F	
Elephas in lixam inermem impetum fecit	73	FABIVS Prætor	48
Elephantes 90. Cæf. in prælio oppositi	73	Fabius Cæf. Legatus	128
Elephantis imaginem cur Cæf. gessit	73	Faciei sub pede Elephantis in nummis Cæf. interpretatio	72
Elephanti. 20. contra. 500. pedes pugnant	74	Fasces ex Betula Gallica fiebant	88
Elephanti in nummis Cæf.	124	Fasces lauro circumdati	88
Elephantorum curru triumphasse Cæsarem indicium	130	Fasces & secures purpura colorabatur	88
Elymais infestatur venenis	64	Fascibus & securibus quibus non nisi intra pomerium licebat uti	88
Enna Siciliæ ciuitas	42	Fascibus & securibus, qui sint vsi	88
Eunoe Regina, Cæsaris amasia	13	Felicitatis auctor Cæsar fuit	85
Epistolas imagine Veneris signauit Cæsar	99	Felicitatis dex simulacrum	85
Epulū annuum populo instituit Cæf.	80	Felicitas humana in quo consistat	84 85
Equitum Cæsaris Magister M. Antonius	36	Felicitatis auctor quis merito dici potest	83
Equi defultorij in spectaculis Cæf.	93	Felicitatis templum	85
Equus insignis Cæsaris	14	Felicitatis notæ	87
Equus cur in Solis quadrigis roseus		Festus de simplo quid	77
Item cur albus,		Festus de Tutulo quid	96
Item cur prasiæ idest viridis,		Feracitas Siciliæ	42
Item cur veneti coloris,		Fercula eburnea in triumphis	128
Item quibus sint sacriati	93	Ferculis ligneis in triumphis qui vsi	128
Error illorum qui male serpentes in numismate interpretati sunt	64	Ferdinando Imperatori tabula hieroglyphica	170
Error in Cic. Epistolis de Clunij nomine, corrigendus	65	apud Ferentum inscriptio vetus	98
Error in C. Clunij numismatis explanatione	66	Fidem Iustitia conseruari	87
Error Bar. Fontij in Plinio	70	Filicata patera	77
Error Hermolai Barbari	70	Flamen Dialis, eius honos	9
Error in A. Hirtij Commentarijs	41. 67	Flamen dialis Cæf.	73
Eryx mons & Veneris filius qui matri templum construxit	34	Flamines quid in capite gestabant	74
Estensum familia vnde orta	28	Flamines vnde dicti	75
Estensis familia prius Atia dicta	28	Flaminiz virgines	76
Euries Regina, Cæsaris amasia	13	cur Flamines manibus ad digitos inuolutis rem diuinam faciebant	88
Euripi, sunt fossæ in ludis circumdatæ pro sepiis	93	L. Flaminius IIII. vir.	90 91
in Europa Cæsar felicitatis auctor	85	Flaminius, flamma nuncupatus	90
Eusebij Cæsariensis error de ædificatione Lugduni & Basilicæ	65	Flamines tutulo utebantur	96
Eusebius de Bellerophonate quid	113	Florus de triumphis Cæf. per multa	98
Excidium Troianum	38	Fœderis symbolica significatio	88
Exta hostiarum super aram cremabantur		Femora tria cruribus à genu recuruis	42
		Forum Roman. vbi Cæf. esse voluit	99
		Forū Iulij Octavianorum in Narbonensi	108
		Forum Iulij Rom. Colonia	109
		Fructum laborum & labores ipsos sæpe cum vita amittimus	27
		Fruentum Cæf. populo distribuit	79
		Fulgentius de tutulo quid	95

INDEX.

Fulvia Antonij vxor	60	A. Hirtij mors	49
G		A. Hirtius in campo Martio sepultus	49
Q. Fufius Galenus & C. Varinius Coss.	58	A. Hirtius fcriptor de bello Africo	67
Galbæ principis nummi	107	Hispania à Cæf. fubacta	219
Galea in Cæf. trophæo	55	Hispanienfis Cæf. triumphus	124
Galliarum imperium Cæfari datum	110	Historia Ceteris myftica	80
Gallicum bellum	59	ad Hiftoriæ notitiâ conſequendam	
Gallia Prouincia à Cæfare facta	11	nihil ordine accommodarius	27
Gallicus Cæf. triumphus	124	Hypnale ſerpens	65
A. Gellius de ceremonijs	75	Hæmorrhois ſerpens	65
Genibus ingreſſus Cæf. conſcendit Capitolium	86	Humana felicitas in que conſiſtat	84 85
Genius Cæſaris ultor fuit in percussores	15	I A C V L V S ſerpens	65
Genituræ domina, Venus & quales producat	103	Imago Ceteris cur tritico coronata	79
Germani bellica virtute omnium infignes	11	Imago Cæf. in nummo	84
Gefſtamina in triumphis præferebantur	128	Imago Cæf. tutulata, & laureata	95
Gloriæ cupidus elephas	72	Imperatoris nomen, quando, & quare dari ſolebat	44
Gloriæ ſtudium Cæf.	71. 72	Imperatorio noſe qui fuerint digni	55
Globus in nummo Cæf. quid	84 85	Inſigne Auguratus	81
Græccus, quomodo debeat ſcribi	108	Inſignia Pont. Max	81
C. Græccus Tribunus plebis	109	Inſtrumentorum ſacrorum notæ	74. 76
Gubernaculum nauis in nummo	84. 85	Interpretatio allegorica Chimære	114
Gurgi vaſis forma in nummo	45	Ioannes Grimanus Aquileienſis patriarcha	38
Gurgi vaſis explicatio	47	Ioannes Sambucus pannoniæ	41. 113
Gurgis vaſ Sacerdotale ex ſagina confectum	47	Iouis Sacerdos Cæſar	72
H		Ioui ſeiuſe ſacræ	93
H A M M O D I T A, ſerpentes	65	Iruci, ſive Virtus Iulia.	109
Heliopolitani nummi	130	Iuba Iubæ fil. ſcriptor celeberrimus in triumpho captiuus ducitur	11. 72. 115
Hermolaus Barbarus contra Plinium & eius error	69 70	de Iuba Rege Cæſ. victoria	67
Hexaclinon teſtudineum	118	Iuba Mauritanie Rex à Cæſ. victus	73
Hercules virtus, ſeu fortitudo interpretatur	100	Iudicum nomina ex vniſis ſortita deducebantur	62
Hieronymus Faletus orator Ducis Ferrariæ	28	Iulia Marij Iunioris mater	9
Hieroglyphicum Africæ ſerpens	64	Iuliæ Cæſaris amiſſæ mors	10
Hieroglyphicum de elephæte, & Cæſ.	73	Iulia Cæſaris filia	13
Hieroglyphica notarum in nummo Cæſ. ſignificatio	85	Iulia gens	108
Hipſella Rom. Colonia	109	Iulia ſcelix Rom. Colonia	109
Hirtij Commentarij de bello Africo	41	Iulia Obricia, quæ & Flauia	109
A. Hirtij locus corrigendus	41 67	C. Iuli Cæſ. parentes	9
A. Hirtius Prætor	46. 47. 49	C. Iul. Cæſ. Augur.	10
A. Hirtij pater à Sylla Dictatore proſcriptus	49	C. Iul. Cæſ. Pont. Max.	10
		Iul. Cæſ. quæ opera extruxit	10
		Iuliorum familiæ, ſtatue	39
		D. Iuli apotheoſis, elephantis ſculptura	68
		C. Iul. Cæſ. Cæſ. IIII. Diſt. IIII.	83
		Ius prætorum	48
		Latina	

INDEX.

L		Mezentius ab Ascanio Iulo superatur 19	
Latinez Coloniz quare sic dictæ	111	Militis cuiusdam virtus 73	
Latij veteris Coloniz	112	Militaria signa in nummo Cæsaris 107. 108	
Laureata Cæs. imago	95	Mucia Ca. Pompeij magni, à Cæsare corrupta 13	
Laurea Cæsaris perpetuum gestam.	106	L. Munatius Plancus urb. præfect. 59	
ex Lauri ramo Aspergillum	76	Municipium Patavinum 28	
Lauro laurinum urbs	75	Munificentia Cæsaris 11. 71	
Laurus quando in palatio nata	76	Munificentia Aug. in nummis Ant. pij. 71	
Laus Pij. iv. Pont. Max.	85	Munificentia Aug. in nummis Septimij Seu. 71	
Leſticarum interdictio	12	L. Mussidius Longus 85	
Lepidus prætor urbis	25	Mutina colonia Romana 111	
Lepidus prætor, & Magister equitum	52	C. Norbanus prætor 48	
Lethæi Amoris templum	34	N	
Lethæi Cupidinis explicatio	34. 35	Novocomum Roma. colonia 109	
Lex de pecuniæ possidendæ modo	12	Nummus Ægyptius 129	
Lex de sumptu ac vestitu	12	Nummus Cæsaris cum curro ab elephantibus quatuor ducto 129	
Libertatis patris vindex Cæsar	46	Nummi præfecturarum Ægypti 130	
Liberator patris Cæsar appellatus	46	Nummorum signandorum cura prætoribus data 48	
Libertatis templum	46. 85	Item & quæstoribus 48	
Libertas publica per Cæsarem	85	Item & legatis 48	
Licinius Macer	103	Nummorum signandorum extra urbem causa 48	
Lignea oppida in Fabij max. triumpho	129	Nutrices Amorum 32	
Lignæis ferculis in triumpho, qui sint vsi	118	O	
Lilybæum Siciliz promontorium	42	Oliſippum, seu Felicitas Iulia 109	
Lituus Auguratus symbolum	51	Onuphrius Panuinius antiquarius 70	
Lituus Antonij Auguratus signum	53	Opera à Cæsare exstructa 10	
Lituus religionis insigne	76	Oppida eburnea in triumpho Cæsaris 129	
L. Liuius Regulus	67	Oppida lignæa Fabij maximi in triumpho 119	
L. Liuius Tripho	68	Orci nuptiz, Ceteris nuptiz 701	
Lollia A. Gabini à Cæsare corrupta	13	P	
Longorum cognomentum inter Ro.	86	Pacis & concordiz typus 85	
Ludi Cereris quando	78	Pacensis classica 109	
Ludi quinquennales	90	Pachinus Siciliz promontorium 42	
Lugdunum Colonia	60	Pacis simulacri notæ 90	
Luteus color Igni & Soli sacer	94	Pandemi Veneris simulacrum 30	
M		Parma Colonia Romanorum 111	
C. Macer	103	Pataulum municipium 28	
Malleus in sacris	74	Patera aurea religionis insigne 76	
Manus iunctæ in nummo quid	88	Patris patris cognomen 96	
Mappa in sacris quid	81. 76	Pax Iulia, hodie Baidoiz 109	
Margarita. H. s. sexagies empta.	12	de Pharnace Cæsaris triumphus 125	
Margaritarum interdictio	12.	Pharus in Ægypto colonia Ro. 109	
C. Maridianus. A. A. A. F. F. triumphat.	106	Pharus ardens in triumpho Cæs. 125	
Marij statuz, victoriæ, & trophææ restituta	10		
Martis Vltoris templum	39		
Mercurius quomodo pingi solitus	74		
Metellorum gens.	93		
M. Mettius	93. 101		

INDEX.

Philippus Hispaniarum & Siciliæ Rex	43	Quinquennale cermamen quando institutum	90
Photinus morte multatur	112		
Pelorus Siciliæ promontorium	42	R	
Peregrini cædebantur virgis	88	Rhetorica tres partes per Chimæ-	
Petalus in Cæf. trophæo	55	ram repræsentatæ	73
M. Petreius Pompeij legatus	11. 45	Reinaldus Odonius	106
Pietas Cæfaris	14	Religionis & Elephâtis signorū notæ	68
Pietas Cæf. in Pompeium	46	Religionis Elephas symbolum	72
item in ciues	46	Romæ gradientis trophæo onustæ nota	63
Pietatis imago cur in nummo posita	46	Roseus equus cur in Solis quadrigis	93
Pietatis symbolum quare Cæf. adscriptum	46	cur Marti sacer	94
Pietatis definitio	46	S	
Pietatis symbolum	72	Sagum militare ac bellicus amictus	55. 56
Pietas mutua Augg.	88	Satyri cur cruribus caprinis pingantur	119
Pila in nummo Cæf. quid	86	Scalabis, siue præsidium Iulium	109
Pileæ cur Flamines gestabant	75	Sceptro qui sint vsi	108
Pileus Sacerdotalis religionis insigne	76	Sceptri Veneris explicatio	30
Pileus Sacerdotalis nummo Cæf. 84. 85		Sceptrum eburneum	110
Pisandrus Bellerophontis filius	112	Sceptrum magistratuum insigne	110
Pij IIII. Pont. Max. laus	85	Scipio Africanus primus Cæsar appellatus	69
L. Plancus vrbs præfatus	58. 59	Scipionis sententia notabilis	86
Pola, Pietas Iulia dicta	109	Scipio à Cæf. deuictus	73. 124
Pompeia Cæfaris vxor	13	Scythale serpentis genus	65
Pompeius à Cæsare debellatus	11	Secespira in sacris quid	76
Pont. insignia	81	Secures in Cæf. trophæo	557
Ponti prouinciæ imaginis nota	63. 57	Securis ænea in sacris	74. 76
Popilia L. F. Rectina	117	Secures Pontificum	
Porphyrij Platonici apologus	31	Item & Consulium	75
Posthumia Ser. Sulpitij à Cæsare corrupta	13	Securium & virgarum causæ	88
Præfectorum vrbs ius	48. 61	Sedem in dextris sacrari, & cur	88
Præster, serpentis genus	65	Seiugæ Ioui sacræ	93
Prætores prouinciarum	48	Ti. Sempronius Graccus	107. 108
Prætores. XIIII. siue. XVI. creati	48	P. Sepullus Macer	102
Prætores ætarij à Cæsare creati	48	Serpente, Asiam veteres declarabant	64
Prætores Cereales	48	Serpens hieroglyphicum Africæ	64
Prætoribus extra urbem nummos signandi cura	48	Seruilia. M. Bruti mater, à Cæsare dilecta	13
Prætorum virgæ cur fascibus alligatæ	88	Seruij error in Anteroris explicatione	31
Præstinus equus cur in Solis quadrigis	93	Siciliæ facies in nummo	40
Floræ & Terræ sacer	94	Sicilia quando à Cæf. acquisita	40
Prouinciales quæsttores qui	119	Sicilia quare Trinacria dicta	40
Purpureus color Iri sacer	94	Siciliæ simulacri explicatio	42
		Siciliæ ambitus	43
Q		Siciliæ varia fortuna	43
Quadrigena Soli sacræ	93	Siculi ciuitate donati	43
Quartum Vir Quinquennalis	90	Sidus Veneris, est lucifer & vesper	103
IIII. Viri Quinquennalis	66	Symbulenticū genus apud rhetores	114
Quæstoris vrbs munus	118. 119		
Quæsttores XL. à Cæf. designati	120		
Quinquennales Iudi	90		

INDEX.

Sympulum in sacris	76.77	Tutulus	95.96
Sympulli & capedinis differentia	77	V	
Sympulli figura	77	M. VARRO Pompeij legatus	11.45
Simulacrum Pacis	90	P. Vatinius Tribunus pl.	0
Spectacula varij generis à Cæs. celebrata	93	Vellera à pilei lateribus quid	74
Soli quadrigæ sacræ	93	Veneris Genetrix templum	15.39.97
Statuæ in Martis Vltoris templo ab Augusto positæ	39	Veneres tres	30
Stephanus Magnus patricius Venerus	43	Veneris sceptrum quid	30
T		Veneris Vraniz simulacrum	30
TAURI sigillum	67	Veneris Apostrophiz simulacrum	30
Tauri quomodo in sacrificijs cæsi	75	Veneris Pandemi simulacrum	30
Templum Veneris Genetrix	15	à Venere Iuli originem duxerunt	30
Templum Lethæi Amoris vbi	34	Venerum trium parentes	30
Templum Libertatis	46	Venus Erycina & eius templum	34
Templa Cæsari consecrata	85	in Veneris Genetrix simulacri notas expositio	97
Templum Felicitatis item Libertatis		Veneris templum in Pharsalia	99
Æquitatis		Veneris sidus est lucifer, & vesper	102.
Concordiæ		103	
Clementiæ	85	Veneris stella	193
Tertia C. Cassij, à Cæsare corrupta	13	Veneris coloris equus, in Solis quadrigis	93.94
Tertulla. M. Cassij, à Cæsare corrupta	13	Venus Genetrix à Iulia gente colebatur	98.99
Tetstudo in triumpho Alexandrino Cæs.	125	Venus etiam Victrix appellata	98.100
Tettudinum putamina, quo in vsu	127	Victoriæ capitis in nummo Cæs. nota	58
Themidos oraculum	32	Victoria Cæs. de Pharnace	80
Theodorus à Cassio cruce suspensus	122	Victoriæ capitis nummi & eiusdem bigas agitantis sigilli expositio	83
Thorax Veneri dedicatus	99	Victoria Cæs. in Pompeij liberos	83.87
Thufci Romani notabile dictum	55	Victoria Libyca Cæsaris	86
Tiberius Decianus	77	Virga oleagina in sacrificio quid	74
Torquatus Bembus	105.117.118	Virgarum & securium causa	88
Traiani Columna	126	Virgarum dissolutio, quid significet	89
Tribunatus militum honor duplex	9	Vitulus in nummis Cæs.	116.118
Trigæ inferis sacræ	93	Vniones duo in coena Cleopatrz	60
Trinacriz notæ explicatio	42	Q. Voconius Vitulus	116.117
Tritico cur Cereris imago coronata	79	Voconius, quam legem tulit	117
Triumphorum Cæsaris apparatus	12	Voconiorum gens	117
Triumphus Cæs. quatuor	47	C. Voconius. C. F.	117
Triumphus Cæsaris quinque	124	Vraniz Veneris simulacrum	30
Trophæi Cæs. in Pharnacem nota	54.57	Vrbanus prætor	48
Trugillo, siue præsidium Iulium	109	Vrbes ciuitate donatæ à Cæsare	12
Tutulata Cæs. imago	95	Vrceus & vrceolus	62.81.76
		Vrna iudicaria	62
		Vrxores Cæsaris	13

EXTRAICT DV PRIVILEGE.

PA grace & priuilege du Roy, Il est permis au sieur DV VAL
Secretaire de sa M. Interprete des langues Orientales &
estrangeres, d'imprimer ou faire imprimer tous les Oeuures de
Aeneas Vicus intitulez Omnia AENEÆ VICI PARMENSIS
Opera, quæ de rebus ad venerandam Antiquitatem pertinentibus edi-
derat, à IOANNE BAPTISTA DV VALLIO restituta &
emendata. Et defenses sont faites à tous Libraires, Imprimeurs
ou autres, les imprimer ou faire imprimer, pendant le temps de
Neuf ans, à peine de confiscation de tous exemplaires & de
Trois mille liures d'amende, & de tous despens, dommages &
interests. Donné à Paris le 17. Nouembre 1618.

Par le Roy en son Conseil,

GOISLARD.

Et scellé du grand sceau, sur simple queue de cire jaune.